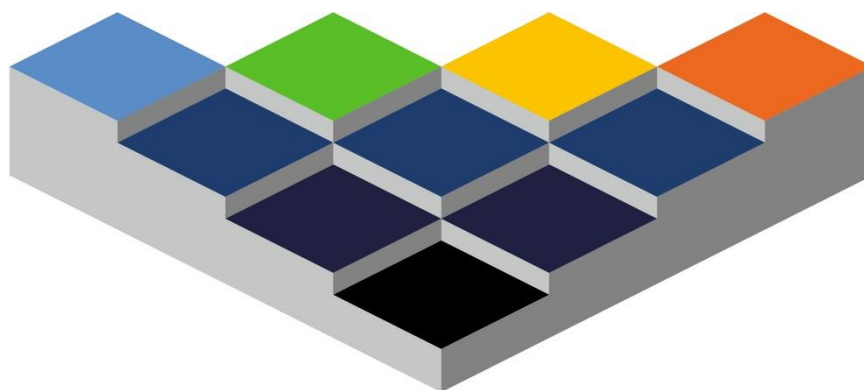

STICHTING SAMENWERKINGSSCHOOL

Veiligheidsplan

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1, Veiligheid.....	5
1.1 Wat is veiligheid.....	5
1.2 Veilige school.....	5
1.3 Preventief beleid.....	5
1.4 Curatief beleid.....	5
1.5 Gedragsregels Scholen van Stichting Samenwerkingsschool.....	6
Hoofdstuk 2, Fysiek veilige school.....	7
2.1 Wettelijke eisen.....	7
2.2 Eisen aan speeltoestellen.....	7
2.3 Afspraken binnen het team.....	7
2.4 Afspraken met leerlingen.....	7
2.5 Schoolreisjes, excursies en buitenschoolse activiteiten.....	8
2.6 Protocol vernielingen.....	8
Hoofdstuk 3, Pesten.....	9
3.1 Preventief.....	9
3.2. Curatief.....	9
3.3 Hulp bij pesten, de rol van de leerkracht.....	9
3.4 Protocol fysiek-, verbaal – en psychisch geweld en agressie.....	10
3.5 Protocol fysiek ingrijpen.....	11
3.6 Protocol omgaan met agressief gedrag bij ouders.....	14
Hoofdstuk 4, Discriminatie.....	17
4.1 Preventief.....	17
4.2 Curatief.....	17
4.3 Adressen.....	17
Hoofdstuk 5, Schorsing en verwijdering.....	18
5.1 Time-out.....	18
5.2 Schorsing.....	19
5.3 Verwijdering van de school.....	20
5.4 Slotbepalingen.....	21
Hoofdstuk 6, Seksuele intimidatie en seksueel misbruik.....	22
6.1 Wetten en regels.....	22
6.2 Preventief.....	22
6.3 Curatief.....	23
6.4 Adressen.....	23
Hoofdstuk 7, Ziek worden en medicijngebruik.....	24
7.1 Ziek worden op school.....	24
7.2 Infectieziekten.....	24
7.3 Medicijnen verstrekken.....	24
7.4 Medisch handelen.....	25
7.5 Protocol overlijden leerlingen als gevolg van een ziekteproces.....	25
7.6 Protocol overlijden collega als gevolg van een ziekteproces.....	28
Hoofdstuk 8, Calamiteiten en trauma's op school.....	32
8.1 Schokkend incident of calamiteit?.....	32
8.2 Protocol Schokkend incident leerkracht en leerling.....	32
8.3 Protocol Schokkend incident gezinslid leerling.....	34
8.4 Verwerkingsproces op school.....	35
Hoofdstuk 9, Huiselijk geweld en kindermishandeling.....	36

Bijlage 1	
De verschillende vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld.....	39
Bijlage 2	
Signalenlijst kindermishandeling 4 tot 12-jarigen.....	41
Bijlage 3	
Intentieverklaring.....	45
Bijlage 4	
Observatiepunten.....	46
Bijlage 5	
Begrippen en definities.....	48
Bijlage 6	
Incidentenregistratieformulier.....	49
Bijlage 7	
Verslagformat n.a.v. time-out, schorsing of verwijdering.....	51
Bijlage 8	
Overeenkomst gebruik geneesmiddelen.....	52
Bijlage 9	
Uitvoeren van medische handelingen.....	54
Bijlage 10	
Bekwaamheidsverklaring.....	56
Bijlage 11	
Infectieziekten.....	57

Inleiding

Je veilig voelen op de plek waar je leert en werkt is belangrijk voor iedereen die bij onze scholen betrokken is. Het geldt voor personeel, ouders en leerlingen: pas als we ons veilig voelen kunnen we onze taak goed uit te voeren. Als onderwijsorganisatie hebben we daarom een veiligheidsplan, met de belangrijkste richtlijnen en voorwaarden waar we ons aan houden op het gebied van veiligheid. Elke school geeft zelf praktische invulling aan dit plan.

In dit veiligheidsplan besteden we in een apart hoofdstuk aandacht aan de fysieke veiligheid op school en hoe we daar voortdurend alert op zijn. Daarna komt een aantal onderwerpen afzonderlijk aan bod:

- Pesten
- Discriminatie
- Schorsing en verwijdering
- Seksuele intimidatie en Seksueel misbruik
- Ziek worden en medicijngebruik
- Calamiteiten en trauma's op school
- Huiselijk geweld en kindermishandeling

Maar eerst behandelen we het onderwerp veiligheid: wat is veiligheid, wat verstaan we onder een veilige situatie, en wat vraagt veiligheid van een school?

Den Helder, oktober 2016

Ton Jong

Bestuur Stichting Samenwerkingsschool

1 Veiligheid

1.1 Wat is veiligheid?

Als we spreken over veiligheid gaat het over twee vormen: de fysieke veiligheid en de sociale veiligheid. Onder fysieke veiligheid verstaan we zaken als veilige speeltoestellen, een brandalarm, een ontruimingsplan. Sociale veiligheid gaat over hoe de sfeer is op school. Een veilige sfeer is een sfeer waarin niet gepest en gediscrimineerd wordt, en waar iedereen zich prettig voelt.

1.2 Veilige school

Op een veilige school voelen leerlingen zich thuis. Ze komen graag naar school en voelen zich serieus genomen. De school doet zijn uiterste best om alle vormen van agressie, geweld en seksuele intimidatie binnen of in de directe omgeving van de school te voorkomen. En als zulke incidenten toch voorkomen, om dan snel en adequaat te reageren om verdere escalatie te voorkomen. Scholen van Stichting Samenwerkingsschool willen veilige scholen zijn; op onze scholen moet iedereen zichzelf durven zijn.

Elke school heeft een:

- Vertrouwenspersoon
- Klachtenregeling
- Pestbeleid en een anti pestcoördinator

Waar nodig werkt de school samen met schoolmaatschappelijk werk, politie, justitie en jeugdzorg.

Intentieverklaring

Om iedereen te betrekken bij de veiligheid op school, hebben onze scholen een intentieverklaring opgesteld en laten ondertekenen door alle partijen binnen de school. De intentieverklaring is te vinden in bijlage 3 van dit veiligheidsplan.

1.3 Preventief beleid

Het veiligheidsbeleid op onze scholen is er in eerste instantie op gericht om agressie, geweld en seksuele intimidatie te voorkomen. Daartoe worden op elke school de volgende stappen ondernomen:

- De school checkt regelmatig (minimaal 1 keer per jaar) via enquêtes en gesprekken bij personeel, leerlingen en ouders hoe veilig zij zich voelen.
- Er zijn op elke school gedragsregels die de leerkrachten consequent handhaven.
- Ouders en leerlingen worden over deze gedragsregels geïnformeerd en de leerlingen worden bij het opstellen betrokken.
- Er is een incidentenregistratie.
- Het onderwerp staat regelmatig op de agenda bij overleg van MR, management, team en bestuur.

1.4 Curatief beleid

Op het moment dat de school te maken krijgt met een incident is het van belang om zo te handelen dat de zaak niet escaleert. De school kan gebruik maken van verschillende protocollen, en krijgt zo nodig hulp en begeleiding van buitenaf. We hebben de volgende maatregelen genomen:

- Er is een protocol voor opvang bij ernstige incidenten; deze maakt onderdeel uit van het Handboek voor Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool.
- Er is een protocol voor calamiteiten of schokkende gebeurtenissen; deze maakt onderdeel uit van het Handboek Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool.
- Er is een protocol voor melding (dreigen met) agressie en/of geweld (verbaal en fysiek) of seksuele intimidatie opgesteld (zie hoofdstuk 3).

- Er is een procedure voor schorsing en verwijdering van leerlingen vastgesteld (zie hoofdstuk 5).
- Schorsing van personeel vindt plaats conform de geldende CAO Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs.
- Voor ernstige incidenten zijn er vertrouwenscontactpersonen aanwezig.
- Er kan hulp worden ingeroepen van externe hulpverleners.
- Elke school actualiseert jaarlijks de diverse veiligheidsaspecten op schoolniveau (zie bijlage 9).

1.5 Gedragsregels scholen van Stichting Samenwerkingsschool

Elke school stelt specifieke gedragsregels op die gaan over de omgang met elkaar, materialen en de ruimte. Verder gelden er een aantal basisregels op al onze scholen rond respect, veiligheid en verantwoordelijkheid, voor jezelf, de ander en de omgeving.

2 Fysiek veilige school

De school moet een veilige plek zijn, waar kinderen niet zomaar tegen openstaande deuren kunnen lopen of in een trapgat kunnen verdwijnen. We hebben daarom de volgende afspraken om de fysieke veiligheid in de schoolgebouwen te waarborgen:

- De gebouwen zijn goed onderhouden;
- De inrichting van de lokalen levert geen gevaar op voor kinderen;
- Op het schoolplein staan veilige speeltoestellen;
- Leerlingen en docenten weten wat zij moeten doen bij brand;
- De school oefent regelmatig met het ontruimingsplan;
- Meerdere teamleden zijn geschoold in bedrijfshulpverlening en onderhouden hun vaardigheden;
- Vluchtwegen zijn vrij van obstakels;
- Het schoolgebouw en het plein worden regelmatig geïnspecteerd; hier draagt de school zorg voor;
- De school werkt samen met ouders, GGD, brandweer, de Arbo-dienst en de gemeente.

2.1 Wettelijke eisen

De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van scholen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Schoolgebouwen moeten aan huisvestingseisen voldoen. Deze eisen staan in de Arbowet en het Bouwbesluit.

- De Arbo-wet stelt eisen aan de inrichting van het gebouw, de omgang met gevaarlijke stoffen, brandveiligheid en het binnenklimaat.
- In het Bouwbesluit staan algemene regels voor de bouw en verbouw van scholen. Scholen hebben ook de maken met de eisen uit het Gebruiksbesluit (brandveiligheid) en de bouwverordening van de gemeente.

2.2 Eisen aan speeltoestellen

Scholen die speeltoestellen hebben, moeten rekening houden met de wettelijke regeling 'Besluit veiligheid van attractie- en speeltoestellen'. In dat besluit staan eisen aan het ontwerp, het fabricageproces en onderhoudswerkzaamheden. De speeltoestellen van onze scholen worden ieder jaar gecontroleerd. Als het nodig is worden gebreken verholpen. De speeltoestellen moeten veilig zijn, maar ook het gedrag van de gebruikers speelt een rol. Het is daarom belangrijk dat de school duidelijke afspraken met de leerlingen maakt over het gebruik van de speeltoestellen.

2.3 Afspraken binnen het team

Elke school heeft specifieke afspraken voor de fysieke en sociale veiligheid. Die afspraken worden ieder jaar in het team besproken. Dat gebeurt als volgt:

- de bestaande regels worden kritisch doorgenomen;
- vindt iedereen ze volledig, duidelijk en werkbaar?
- Verwacht men problemen met de naleving ervan?

Deze discussie zorgt ervoor dat iedereen aan de afspraken wordt herinnerd, en dat de afspraken actueel blijven. Let op: bij eventuele beleidswijzigingen moet de MR instemming geven.

2.4 Afspraken met leerlingen

Per school worden de regels en afspraken samen met de kinderen besproken en geconcretiseerd. Dat gebeurt bij voorkeur op de momenten dat ze relevant zijn. Bijvoorbeeld aan het begin van een handvaardigheidles (hoe gebruik je het gereedschap) of als de groep voor het eerst naar de gymzaal gaat. De school zorgt ervoor dat de regels duidelijk en bekend

zijn bij de ouders, zodat zij erop aangesproken kunnen worden. Ongevallen en bijna-ongevallen worden geregistreerd (zie Arbobeleid).

2.5 Schoolreisje, excursies en buitenschoolse activiteiten

Het moet voor ouders van tevoren duidelijk zijn wat er tijdens een schoolreisje of uitstapje gaat gebeuren. Niet alleen welke bestemming de leerlingen hebben, maar ook welke regels er zijn en wat ze kunnen doen om een ongeval te voorkomen. Hoe beter de kinderen voorbereid zijn, hoe soepeler – en veiliger – de dag zal verlopen. We hanteren de volgende afspraken:

- Ouders krijgen informatie als de kinderen niet op school zullen zijn vanwege een uitstapje. Ook bij 'kleine' uitstapjes, bijvoorbeeld bij bezoek aan een andere school vanwege sportactiviteiten.
- Ouders krijgen schriftelijke details over reisjes die verder bij school vandaan zijn en geven schriftelijk toestemming dat hun kind mee mag (dat kan aan het begin van de schoolloopbaan van het kind in één keer geregeld worden).

2.6 Protocol vernielingen

Uitgangspunt van het beleid is dat kinderen leren omgaan met de consequenties van hun eigen gedrag.

Aan de hand van onze basisregels is de kinderen aangeleerd dat ze zorgvuldig om moeten gaan met spullen van elkaar, van school en van zichzelf.

Preventief

- Concretisering van de basisregels.
- Gebruik maken van lessen uit een methode.
- Goed voorbeeld van de leerkracht: rolmodel.

Het spreekt vanzelf dat we de ouders steeds op de hoogte houden van bovenstaande.

Rondom de school zijn maatregelen genomen om vernielingen te voorkomen, deze maatregelen kunnen per school verschillen.

Curatief

Elke vorm van vernieling wordt serieus genomen. De leerling wordt erop aangesproken door de leerkracht. Bij herhaald voorkomen van dit gedrag wordt contact opgenomen met de ouders. Samen met de ouders wordt bekeken wat de consequentie van dit gedrag voor de leerling zal zijn.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen grote en kleine vernielingen.

Bij grote schade aan het schoolgebouw wordt aangifte gedaan bij de politie en wordt de schade verhaald op de dader(s).

Bij schade aan bezittingen van leerlingen worden de ouders van de gedupeerde leerling geadviseerd om contact op te nemen met de ouders van de leerling die de schade heeft toegebracht en om onderling tot een oplossing te komen (evt. verzekering inschakelen).

3 Pesten

Elk kind moet zich op school veilig en gewaardeerd kunnen voelen. Ouders, leerlingen en leerkrachten willen daarom samen werken aan een prettige sfeer op school. Goede communicatie is daarin erg belangrijk. We bespreken regelmatig met elkaar welke regels er gelden op school.

Elke school heeft een pestprotocol. Dit protocol wordt eens per jaar in een teamvergadering besproken en opgenomen in de schoolgids en is te vinden op de website van de school. We werken met twee sporen: preventief (voorkomen) en curatief (ingrijpen en oplossen).

3.1 Preventief

We willen pestgedrag voorkomen door de volgende afspraken:

- We werken aan een goed pedagogisch klimaat op school en in de groep.
- We informeren ouders over de aanpak van pesten op school.
- De leerkracht werkt aan een positieve groepsvorming, met respect voor ieders mogelijkheden en grenzen.
- In alle groepen wordt ieder schooljaar het pestprotocol behandeld of wordt er anderszins aandacht besteed aan pesten op school.
- Na elke vakantie worden de basisregels opgefrist en zowel leerkrachten als leerlingen zien erop toe dat ze nageleefd worden.
- Op de speelplaats wordt actief gesurveilleerd; dat betekent in ieder geval dat de surveillant op tijd aanwezig is, daadwerkelijk ingrijpt en de gebeurtenis doorgeeft aan de groepsleerkracht of mentor.
- In de groep wordt probleemgedrag besproken en worden er met de kinderen afspraken gemaakt.
- De leerkracht is alert op non-verbale en verbale uitlatingen die de sfeer negatief beïnvloeden en grijpt daarop in.
- Er is bij de groepsbesprekingen ook aandacht voor de sociaal-emotionele problematiek binnen de groep.
- Het moet voor leerlingen heel duidelijk zijn dat zij signalen van pesten mogen doorgeven aan de leerkracht. Dit is geen klikken!
- Personeel en leerlingen gebruiken geen bijnamen die als kwetsend ervaren kunnen worden.
- Personeel en leerlingen maken geen opmerkingen over kleding en/of uiterlijk die als kwetsend ervaren kunnen worden.

3.2 Curatief

Op het moment dat er toch sprake is van pestgedrag doen we er alles aan dat pestgedrag een halt toe te roepen. Daarvoor gelden de volgende afspraken:

- De leerkracht neemt het probleem serieus.
- De leerkracht probeert zicht te krijgen op de oorzaak, de omvang van het pestgedrag en de mogelijke gevolgen voor het slachtoffer.
- Het team wordt op de hoogte gesteld van het pestgedrag en het wordt doorgegeven aan leerling-coördinatoren en directie.
- De leerkracht bespreekt het voorval eerst met het gepeste kind. De leerkracht spreekt met de pester en maakt duidelijk dat pesten niet getolereerd wordt.
- Bij pestgedrag wordt pesten in de groep besproken, het voorval geanalyseerd, duidelijk gemaakt wat er gebeurd is en wordt besproken wat er gedaan kan worden om het in de toekomst te voorkomen.
- Bij pestgedrag worden de betrokken ouders op de hoogte gesteld en betrokken bij de oplossing.
- Bij pesten van leerkrachten onderling kan steun worden gezocht bij de vertrouwenspersoon van de raad van toezicht en kan de directie op de hoogte worden gesteld.

3.3 Hulp bij pesten, de rol van de leerkracht

Soms is er nog geen bewijs, maar heeft de leerkracht toch het vermoeden dat een leerling gepest wordt. We zetten dan de niet-confronterende methode in:

- De leerkracht praat met collega's over zijn vermoedens.

- In de groep worden activiteiten ondernomen gericht op de pestproblematiek in het algemeen, zodat het voor de kinderen veiliger is om er over te praten en het probleem eventueel op die manier boven tafel te krijgen. Bijvoorbeeld door een pestproject, vragenlijsten of lessen.

Als de leerkracht zeker weet dat er gepest wordt, past hij de confronterende methode toe:

- De leerkracht neemt duidelijk stelling en wijst pesten af.
- De leerkracht voert met de groep een gesprek over het pestgedrag in zijn of haar groep.
- De leerkracht spreekt met de leerlingen nadere regels en omgangsvormen af.
- De leerkracht voert afzonderlijke gesprekken met zowel pester als gepeste.
- Bij aanhoudend pesten neemt de leerkracht contact op met de ouders van pester en gepeste om samen aan een oplossing te werken.

3.4 Protocol fysiek-, verbaal - en psychisch geweld en agressie

Uitgangspunt is dat fysiek-, verbaal - en psychisch geweld niet getolereerd wordt.

Bij het voorkomen hiervan wordt meteen ingegrepen. Dit geldt voor leerkrachten, leerlingen en ouders.

Onder fysiek geweld verstaan we o.a. slaan, schoppen, bijten, krabben.

Met verbaal geweld bedoelen we o.a. schelden, roddelen.

Onder psychisch geweld verstaan we o.a. buitensluiten, pesten, kleineren.

Preventief

- Zorgen voor een veilig pedagogisch school- en groepsklimaat.
- Inzet van een methode.
- Leerkracht als rolmodel.
- Afstemming school-ouders over gedrag en omgang met elkaar.
- Uitdragen van de pedagogische visie van onze school naar ouders toe.
- Zorgdragen voor een open communicatie naar ouders toe.

Curatief

Kinderen die daarvoor in aanmerking komen worden verwezen naar een sociale vaardigheidstraining en waar mogelijk wordt deze training op school aangeboden.

Als kinderen elkaar pijn doen wordt er direct ingegrepen door de leerkracht. De kinderen worden uit elkaar gehaald, op hun gedrag aangesproken. In een gesprek met de leerkracht en de kinderen wordt de situatie geanalyseerd en geven de kinderen aan hoe het een volgende keer anders kan. Bij herhaling volgen er sancties afhankelijk van de leeftijd van de kinderen. De teamleden worden hierover geïnformeerd.

Bij herhaling van bovenvermeld gedrag door hetzelfde kind, worden de ouders uitgenodigd voor een gesprek en worden afspraken gemaakt over sancties thuis en op school. Deze afspraken worden schriftelijk vastgelegd en ondertekend door beide partijen.

Bij herhaling van ernstig ongewenst gedrag waarbij psychisch of lichamelijk geweld wordt toegebracht aan derden, treedt het protocol schorsing en verwijdering van leerlingen in werking.

Bij het escaleren van geweld (leerlingen) handelen we als volgt:

- Inschakelen van een collega;
- Het kind uit de bedreigende situatie halen;
- Indien nodig het kind in bedwang houden;
- Zelf rustig blijven;
- Een collega houdt toezicht op de klas;
- Het kind in een rustige ruimte af laten koelen onder toezicht;
- De ouders worden altijd van de situatie op de hoogte gebracht.

Bij het escaleren van geweld (ouders) handelen we als volgt:

- Inschakelen van een collega en/of directie;
- Leerkracht uit de bedreigende situatie halen;
- Ouder kalmeren;
- De directie gaat een gesprek aan met de ouder en hoort ook de leerkracht;
(Indien nodig wordt een vervolgafpraak gemaakt)
- Als ouders niet kalmeren, politie inschakelen.

3.5 Protocol fysiek ingrijpen

Inleiding

Binnen de scholen van Stichting Samenwerkingsschool is een sterke behoefte aan duidelijke richtlijnen omtrent fysiek ingrijpen bij leerlingen. Er is een verhoogde kans op situaties waarbij leerlingen externaliserend gedrag vertonen. Wanneer er onduidelijkheid bestaat welke bevoegdheden leerkrachten hebben bij escalerende situaties, neigen zij eerder naar niet ingrijpen.

Stichting Samenwerkingsschool hanteert het schorsings- en verwijderingsbeleid in het geval van ernstige incidenten. Het eerste dat duidelijk moet zijn is: "Wat is een ernstig incident?", zodat ouders, leerlingen en leerkrachten weten waar zij aan toe zijn. Wij maken hierbij onderscheid tussen verbaal en fysiek geweld.

Onder een ernstig incident van verbaal/fysiek geweld verstaat Stichting Samenwerkingsschool:

- Herhaaldelijk storend gedrag van een leerling;
- Agressief gedrag van de leerling;
- Bedreigend of agressief gedrag van ouders/ verzorgers van de leerling.

Van belang hierbij is dat het aannemelijk moet zijn dat herhaling niet is uitgesloten. Er moet gegronde vrees bestaan voor de veiligheid van het personeel of de andere leerlingen of voor de ongestoorde voortgang van het onderwijs. Ondanks een goede definitie, blijft iedere situatie anders.

Richtlijnen voor het omgaan met geweld

Het aanbrengen van een scheiding tussen agressie en geweld is van belang om in te kunnen schatten voor wie de lading van agressieve uitingen bestemd is, welke functie deze heeft en op welke wijze er gereageerd dient te worden om eventueel omvorming te bewerkstelligen.

Elke situatie waarbij de leerkracht geconfronteerd wordt met geweld van een leerling gericht op zichzelf dan wel anderen is te kenschetsen als conflictueus. Het zorgt immers voor momenten die de leerkracht niet wenst, soms ook niet verwacht, maar waarin hij zich wel voor de taak geplaatst ziet om er iets aan te doen.

Agressie duidt op eenzijdig (fysiek en psychisch) machtsmisbruik. Welke oplossingsstrategie we kiezen is afhankelijk van onze instelling ten opzichte van de conflictsituatie. Er zijn verschillende benaderingswijzen mogelijk, zoals:

- Conflicten zijn natuurlijke gebeurtenissen;
- Conflicten mogen niet onderdrukt worden;
- Conflictsituaties ontstaan doordat de betrokkenen onverenigbare doelen hebben;
- Het middel om een conflictsituatie op te lossen moet in relatie staan tot het doel.

Als we in een conflictsituatie terecht komen waarin een agressief-gewelddadige toestand heerst of daarin dreigen te belanden, zijn we genooddaakt in te grijpen.

In wezen zijn er drie opties waaruit men kan kiezen om het conflict op te lossen.

- Ga het gevecht aan, maak gebruik van je eigen (fysieke) kracht om de zaak naar je hand te zetten.
- Ontvlucht de situatie en ontloop daarmee het conflict.
- Houd vast aan geweldloosheid en probeer via overreding te komen tot herstel van contact met de jongere.

De eerste optie is om tweeërlei redenen onaanvaardbaar. Er is een psychologisch motief om hier niet toe over te gaan. Vanuit de sociale leertheorie is immers bekend dat de opvoeder als model het juiste voorbeeldgedrag dient te vertonen. Geweld beantwoorden met geweld is paradoxaal en bekrachtigt het idee dat gebruik van (fysiek) geweld gerechtvaardigd is. De tweede optie is evenzeer onwenselijk. In de situatie waarin agressie een rol speelt is sprake van een dreigende contactbreuk van de leerling met zijn omgeving. Hij bedreigt weliswaar zijn omgeving, maar wordt bovenal zelf bedreigd, doordat hij als gevolg van zijn agressieve gedrag het contact met zijn omgeving dreigt te verliezen of op zijn minst ernstig dreigt te beschadigen. Vluchten in deze situatie impliceert dat de opvoeder zich neerlegt bij het verbreken van de dialoog met de jongere en aldus het verbreken van hulpverlener relatie met de jongere. Resteert de derde optie d.m.v. de combinatie van geweldloosheid en overredingskracht, kortweg geweldloos verweer, probeert de opvoeder het contact met de leerling weer te herstellen. Geweldloosheid is geen uiting van passiviteit. Het vereist kracht en inventiviteit van de zijde van de opvoeder om ondanks de dreiging vast te houden aan bezorgdheid en betrokkenheid voor de leerling. Het is een stringent vasthouden aan de wil om de dialoog weer op gang te brengen en de overtuiging dat er slechts één "win-situatie" bestaat: namelijk de "win-win-situatie" van samenwerking. Bij deze benadering past geen houding van willen winnen van de ander.

- Benoem en maak duidelijk aan de leerling dat voortdurend van agressie verlies betekent voor jullie allebei. Het contact wordt voor beiden verbroken.
- Benoem en maak duidelijk aan de leerling dat stopzetten van agressie de opening biedt om er samen weer uit te komen.
- Benoem en maak duidelijk dat jij de persoon niet afwijst, maar dat jij het agressieve gedrag niet kunt en wilt accepteren (kritiek op gedrag en geen afwijzing van de persoon). Jij wilt zo niet met hem omgaan, maar jij wil ook niet dat er zo met jou wordt omgegaan.
- Benoem en grijp hierbij ook terug op eerdere succeservaringen die jullie beiden hebben opgedaan, door problemen via de dialoog gezamenlijk op te lossen. Geweld is immers een teken van machteloosheid bij de leerling, die vanuit zijn concrete hier-en-nu gerichte wijze van denken niet meer in staat is om uit eigen beweging de link te leggen naar voorafgaande of toekomstige positieve situaties.
- Maak duidelijk dat jij voor de leerling open blijft staan. Toon aan dat jij de bereidheid hebt om naar de leerling te luisteren door te benoemen en terug te koppelen wat jij van de leerling hoort en wat je met hem ziet gebeuren. Laat jezelf hierbij niet opjagen, door het idee dat jij het conflict zo snel mogelijk de wereld uit dient te helpen. Eigen innerlijke onrust heeft eerder een versterkende werking van agressie, omdat ook de leerling zich dan opgejaagd c.q. bedreigd voelt.
- Gebruik, waar mogelijk, momenten van humor om de sfeer van de situatie ten gunste te kunnen beïnvloeden. Maar let er wel op dat het erom gaat om samen weer te kunnen lachen en dus niet te lachen om de ander (uitlachen).
- Benoem en maak duidelijk dat jij geen gebruik wilt en zult maken van (fysiek) geweld om de situatie te veranderen maar evenmin zult wijken voor datgene waar je voor staat. Namelijk, via samenspraak, samenwerken aan een oplossing van de ontstane conflictsituatie cruciaal is, dat wat je zegt en doet in overeenstemming is met je gevoelens. Verbale en non-verbale communicatie moeten duidelijk overeenkomen. Bij deze communicatie is het van belang, dat:
 - Je uitstraalt geen bedreiging te zijn;
 - Je luistert;
 - Je laat merken wat je voelt.

Streef hierbij naar een optimale controle over je eigen gevoelens van angst en spanning om maximaal overzicht over de situatie te kunnen houden. Als je bang bent van een bepaalde leerling, kan het helpen om hem zo goed mogelijk te leren kennen.

Fysiek ingrijpen door de leerkracht

Alle geweldloze weerbaarheidsprincipes ten spijt, komt elke leerkracht wel eens in een situatie terecht, waarin fysiek ingegrepen moet worden. Dit ondanks alle inzet gericht op het herstellen van de dialoog met de leerling en de afwending van agressie. Onder fysiek ingrijpen wordt verstaan:

Het lichamelijk in bedwang houden van een leerling met als doel hem te kalmeren, tegen te houden of te verwijderen. De enige rechtvaardiging om over te gaan tot fysiek ingrijpen ligt in de motivatie om de directe manifestatie van fysiek geweld van de leerling tegenover zichzelf dan wel derden (medeleerlingen en/of leerkrachten) te doorbreken. In deze situaties heeft het fysiek ingrijpen tot doel de fysieke agressief-gewelddadige aanval te stoppen en de kans op letsel bij de

leerling en/of derden tot een minimum te beperken. Hierbij geldt dat de leerkrachten, indien mogelijk, vooraf expliciet benoemt aan de leerling, dat hij de leerling m.b.v. fysiek ingrijpen in bedwang wil houden.

De situering van fysiek ingrijpen binnen een rustige omgeving, zonder “toeschouwers” vergroot de kans op het bewerkstelligen van een omslag in het agressieve gedrag van de leerling.

Maak te allen tijde gebruik van collegiale ondersteuning! Spreek daarbij af wie wat doet.

Ook in deze extreme situaties blijft recht overeind staan, dat geweld van de zijde van de leerkracht in de zin van misbruik van fysieke kracht onaanvaardbaar is.

Ook bij ongewenst gedrag waarbij de leerling geen gevaar is voor zichzelf of een ander is het soms nodig om een leerling vast te pakken. Bij ongewenst gedrag hanteren we een waarschuwings- en time-out beleid. Hierbij wordt er een waarschuwing gegeven voor ongewenst gedrag. Tegelijkertijd wordt het gewenst gedrag benoemd door de leerkracht. De volgende stap is een time-out. De leerling krijgt de kans in een prikkelarme omgeving weer tot rust te komen. Hierna komt de leerling de klas weer in. Lukt het de leerling na een time-out niet om weer aan een opdracht te werken of zich aan de klassenregels te houden, dan wordt gewerkt op een aparte plaats in de school waar de leerling geen contact heeft met andere leerlingen.

Onder onacceptabel gedrag verstaan we:

- Bedreiging van leerkrachten en of leerlingen waarbij de veiligheid in gedrang komt;
- Fysiek of verbaal geweld;
- Het zich niet willen aanpassen aan het waarschuwings- en time-outbeleid.

In sommige gevallen kan het voorkomen dat een leerling na herhaaldelijk waarschuwen weigert het waarschuwings- en time-out beleid te aanvaarden. We volgen dan het competentiemodel waarin beschreven staat dat de groepsroutines voorrang hebben. Daarom zijn wij soms genoodzaakt de leerling fysiek aan de arm mee te nemen naar een door ons te bepalen plaats elders in de school, waar de leerling even tot rust kan komen.

Melding en rapportage

In alle gevallen waarin sprake is geweest van agressief-gewelddadig gedrag van leerlingen dient de direct-betrokken leerkracht melding te maken bij de direct leidinggevende. Naast deze mondelinge melding dient in het geval van fysiek ingrijpen schriftelijke rapportage plaats te vinden aan de hand van het Incidentenregistratieformulier (zie bijlage 4).

Nazorg

Gelet de emotionele impact van agressief-gewelddadige situaties op alle direct en indirect betrokken personen, is het van groot belang om ook nadat de dreiging gestopt is aandacht te besteden aan de betrokken personen.

Voor de betrokken leerling dient er nazorg te zijn. Hij zal in staat moeten worden gesteld om terug te kijken naar het gebeurde, waarbij oorzaken, gevolgen en mogelijke gedragsalternatieven aan de orde moeten komen. Het is hierbij zaak om diegenen (leerlingen en leerkrachten) te betrekken die direct met het geweld te maken hebben gehad om zodoende de relatie weer te normaliseren.

De leerkracht of directeur moet nog vóór dat het kind thuis is, de ouders op de hoogte hebben gebracht dat hij/zij fysiek heeft moeten ingrijpen. Ten alle tijden moet voorkomen worden dat ouders enkel door hun eigen kind geïnformeerd worden, waardoor ruis zou kunnen ontstaan.

Ook de betrokken leerkracht moet de mogelijkheid hebben om met de collega's de zaak bespreekbaar te maken. De direct leidinggevende heeft een taak in zorgdragen voor zorgvuldige begeleiding van de betrokken leerkracht(en).

De direct leidinggevende heeft ook tot taak het gesprek met de ouders, dan wel wettelijke vertegenwoordigers aan te gaan en hen onmiddellijk op de hoogte te stellen en te houden van de ondernomen stappen.

Conclusies

Stichting Samenwerkingsschool streeft ernaar om agressief-gewelddadige situaties geweldloos op te lossen. In die gevallen waarin fysiek ingrijpen toch noodzakelijk is, wordt de uiterste zorgvuldigheid betracht. Dit blijkt uit:

- Inzet van technieken om conflictsituaties zonder geweld op te lossen;
- Proportioneel gebruik van fysieke inzet indien er sprake is van gevaar voor leerlingen of leerkracht;
- Systeem van melding en rapportage;
- Nazorg.

Stappenplan fysiek ingrijpen

1. Geweldloos verweer

Probeer met behulp van geweldloosheid en overredingskracht het contact met de leerling te herstellen.

2. Fysiek ingrijpen

Wanneer: bij fysieke agressie die zich richt tot de leerkracht, leerling(en) danwel zichzelf, waarbij kans op letsel aanwezig is.

- Roep zo snel mogelijk hulp in van collega's
- Benoem dat je de leerling in bedwang wilt houden
- Benader en houd de leerling in bedwang met aangepaste kracht
- Begeleid de leerling naar een prikkelarme omgeving om tot rust te komen

3. Nazorg

- Draag er zorg voor dat zowel de (plaatsvervangend) leidinggevende als de verzorger(s) van de leerling zo snel mogelijk worden geïnformeerd
- Maak afspraken over vervolgstappen voor verwerking en relatieherstel van betrokkenen

3.6 Protocol omgaan met agressief gedrag bij ouders

Inleiding

Werknemers met een publieke taak krijgen met grote regelmaat te maken met agressie en geweld tijdens het uitvoeren van hun werkzaamheden. En steeds vaker worden ze ook privé en via social media belaagd vanwege hun werk. De overheid verplicht werkgevers tot het volgen van het programma Veilige Publieke Taak (VPT).

Om landelijke uniformiteit in de aanpak van agressie en geweld door werkgevers te bevorderen, heeft het programma VPT in 2008 een sjabloon voor een arbocatalogus agressie en geweld laten ontwikkelen. Vanuit deze arbocatalogus zijn voor werkgevers acht maatregelen benoemd die de basis vormen van een effectief veiligheidsbeleid.

1. Draag uw schoolnorm van acceptabel gedrag uit via huisregels en gedragsregels.
De school moet de gangbare normen vaststellen, die zonodig uitleggen en actief uitdragen bij leerkrachten, leerlingen en ouders.
2. Bevorder dat personeel elk voorval van agressie en geweld meldt.
Meld incidenten direct. Alleen dan is een adequate reactie mogelijk en kan er beleid worden gemaakt om het in het vervolg te voorkomen. Een klimaat waarin melden normaal is past bij een professionele cultuur.
3. Registreer alle incidenten van agressie en geweld tegen personeel.
Registreer, analyseer en evalueer incidenten op school. Hierdoor is het mogelijk van elkaar te leren en er vervolgens beleid op te baseren.
4. Train het onderwijspersoneel in het voorkomen van en omgaan met agressie en geweld.
Zorg voor opleiding en training van leerkrachten. Incidenten kunnen vaak worden voorkomen of beheerst door een professionele reactie: het tijdig signaleren van wat er aan de hand is, het investeren in de relatie en het geven van de juiste reactie op een incident.
5. Schoolleiding reageert binnen 48 uur richting de dader.
Wees duidelijk in de reactie naar de dader van een incident. Normen moeten steeds opnieuw worden genoemd en uitgelegd. Het management heeft hierbij een voorbeeldrol.
6. Bevorder dat personeel aangifte doet van strafbare feiten (zoals fysiek geweld en bedreiging).
Doe aangifte van ernstige incidenten; dit bevordert het veiligheidsgevoel. Maak daarbij structurele afspraken met politie en justitie over de afwikkeling.
7. Verhaal schade zo veel mogelijk op de dader.

Probeer schade van incidenten te verhalen op de dader en/of zijn of haar opvoeders. Uit pedagogische overwegingen kan het zinvol zijn dat de dader moet werken aan het vergoeden van financiële en geestelijke schade en aan het herstel van de relatie.

8. Verleen nazorg aan onderwijspersoneel dat slachtoffer is van agressie en geweld.
Zorg voor goede nazorg. Neem daarom in protocollen op hoe nazorg is geregeld. Bijvoorbeeld door gesprekken met schoolleiding, psychosociale nazorg, een extern begeleidingstraject en/of supervisie.

Vanuit de arbocatalogus primair onderwijs (maar zeker ook bruikbaar in het VO) wordt met klem benadrukt:

- Stel duidelijke regels: het is belangrijk dat de leerkrachten zich opstellen als één team en als één team duidelijke regels en grenzen stelt aan grensoverschrijdend gedrag.
- Maak deze regels bij ouders, leerlingen en leerkrachten bekend en neem ze op in de schoolgids en zet ze op de website van de school.

Wat verstaan wij onder agressie en geweld binnen de uitvoering van een publieke taak?

Agressie en geweld kunnen als volgt gedefinieerd:

'Het welbewust verbaal uiten, gebruiken van fysieke kracht of macht, dan wel het dreigen daarmee, gericht tegen een werknemer, onder omstandigheden die rechtstreeks verband houden met het verrichten van de publieke taak, wat resulteert of waarschijnlijk zal resulteren in een gevoel van bedreiging, materiële schade, letsel, psychische schade of de dood.'

Let op!

Agressie en geweld hoeft niet bij een eenmalige gebeurtenis te blijven. Door niet te reageren op het agressieve en gewelddadige gedrag is de kans groot dat dit blijft voortbestaan en/of gaat escaleren.

Kijkend naar bovengenoemde definitie gaat het dus om omstandigheden die rechtstreeks verband houden met de uitoefening van de publieke taak. Ook werk gerelateerde voorvallen in de privésituatie vallen hieronder. De uitingsvormen van agressie en geweld kunnen zowel verbaal als fysiek zijn. Het blootstaan aan agressie en geweld is een belangrijk arbeidsrisico dat ingrijpende negatieve gevolgen kan hebben voor werknemers, hun directe werkomgeving en getuigen. Onderzoek toont aan dat werknemers als gevolg hiervan zich onveilig voelen, zich vaker ziek melden, meer stress ervaren, risicovolle situaties vermijden en minder tevreden zijn in hun baan.

Stappenplan omgaan met agressieve ouder

Als een ouder zich niet aan de gedragsnormen houdt en agressief wordt:

1. Als leerkracht direct de directie waarschuwen en inschakelen om samen de ouder te woord te staan.
2. Als er niemand van de directie aanwezig is en je merkt als collega dat er een probleem met een ouder is, altijd de collega ondersteunen en terzijde staan.
3. Schat de situatie in of het verstandig is om een time-out te vragen. Hiermee wordt bedoeld dat, naar gelang de situatie, het wenselijk kan zijn om direct met de ouder te praten en niet te wachten, terwijl het in een andere situatie beter kan zijn om op een ander moment het gesprek aan te gaan.
4. In geval van blijvende agressie of respectloos gedrag de ouder de toegang tot de school te ontzeggen. Als je tot 2 keer toe tegen de ouder zegt dat hij vanwege zijn gedrag de school moet verlaten pleegt hij of zij **lokaalvredebreuk**. Dit geldt ook voor het schoolplein. We beroepen ons op artikel 139 van het wetboek van strafrecht, waarin lokaalvredebreuk beschreven staat.
5. Als bij herhaalde weigering de ouder niet vertrekt, wordt de politie gebeld. Dit betekent, dat er vervolgens officieel aangifte gedaan wordt.

Artikel 139.

Hij die in een voor de openbare dienst bestemd lokaal wederrechtelijk binnendringt, of, wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet op de vordering van de bevoegde ambtenaar aanstonds verwijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de derde categorie.

Vormen van agressie en geweld

Om snel en adequaat te kunnen handelen in een situatie waarbij er sprake is van agressie en/of geweld is het van belang deze als zodanig te kunnen herkennen. Hieronder staan een aantal vormen ondergebracht per categorie.

Verbaal geweld:

- schreeuwen
- schelden
- vernederen
- treiteren
- pesten
- vals beschuldigen

Discriminatie:

- naar huidskleur
- naar sekse
- naar leeftijd
- naar geloofsovertuiging
- naar seksuele geaardheid of voorkeur

Overige intimidatie:

- dreigen
- bedreigen
- onder druk zetten
- bedreigende gebaren maken
- chanteren
- bekladden
- dreigbrief of e-mail, sms, app etc.
- gezinsleden bedreigen
- stalken
- achtervolgen
- bommelding
- wapengebruik

Fysiek geweld:

- duwen, trekken
- slaan
- vastgrijpen
- schoppen
- gooien met voorwerpen
- vernielen van voorwerpen
- fysiek hinderen
- spugen
- diefstal van eigendommen
- verwonden
- roofoverval
- geven van een kopstoot
- bijten

Seksuele intimidatie:

- seksueel getinte opmerkingen
- seksueel getinte blikken
- nafluiten
- exhibitionisme
- aanranding
- seksueel getinte e-mail, sms, app etc.
- seksuele chantage
- hijgers
- verkrachting
- seksuele handtastelijkheden

4 Discriminatie

Ieder mens heeft zijn eigen overtuigingen, eigen huidskleur, levensovertuiging en gewoonten. Veel hangt samen met de cultuur waar iemand uit afkomstig is. In de school zien we, net als in de maatschappij, de onderlinge verschillen terug. Dat is een verrijking, maar we beseffen ook dat we er extra aandacht voor moeten hebben om met respect en waardering met elkaar om te gaan.

Discriminatie is het ongelijk behandelen en achterstellen van mensen op basis van kenmerken die er niet toe doen. Op onze scholen wordt discriminatie niet getolereerd.

4.1 Preventief

- We behandelen leerlingen en hun ouders/verzorgers ieder gelijkwaardig.
- We gebruiken geen discriminerende taal.
- We zorgen ervoor dat er geen discriminerende teksten of afbeeldingen voorkomen op poster, in de schoolkrant, lesmateriaal etc.
- We zien erop toe dat leerlingen en ouders/verzorgers onderling geen discriminerende houding aannemen in taal en gedrag.

4.2 Curatief

Op het moment dat er discriminerend gedrag geconstateerd wordt nemen wij direct duidelijk afstand van dit gedrag.

- Bij discriminatie door personeel wordt het personeelslid door de directie uitgenodigd voor een gesprek. Bij het herhaaldelijk overtreden van de gedragsregels wordt melding gemaakt bij het bestuur, dat vervolgens bepaalt of en zo ja welke disciplinaire maatregelen er worden genomen.
- Als vrijwilligers, stagiaires, ouders/verzorgers en/of leerlingen discrimineren, nodigt de directie hen uit voor een gesprek. Als de discriminatie blijft voortduren wordt melding gemaakt bij het bestuur, dat vervolgens bepaalt of en zo ja welke disciplinaire maatregelen er worden genomen. In het uiterste geval kan hierbij worden gedacht aan schorsing of verwijdering van betrokkene tot de school en het schoolterrein.

4.3 Adressen

De Wet Gelijke Behandeling is te vinden op www.overheid.nl (tabblad: Overheidsinformatie)

5 Schorsing en verwijdering

We hopen het niet, maar soms gebeurt het wel: het gaat tussen de school en een leerling niet goed. We spreken dan over een zeer ernstige situatie. Denk bijvoorbeeld aan een situatie waarin de school niet (meer) aan de ondersteuningsbehoefte van een leerling kan voldoen of aan een situatie waarin sprake is van ernstig wangedrag van de leerling (of van ouders). Het bestuur kan een leerling dan een time-out geven, als uiterst middel een leerling schorsen voor een periode van ten hoogste vijf schooldagen of in een ernstige situatie van school verwijderen.

BEGRIPSBEPALINGEN

- a. Bevoegd gezag: Voorzitter van het College van Bestuur (dan wel volgens bestuurs- en managementstatuut gemandateerd medewerker);
- b. Directeur: directeur van de school;
- c. Leerling: leerling van de school vallend onder het bevoegd gezag;
- d. Schoolleiding: de directeur in de zin van de Wet op het primair onderwijs of Wet op het voortgezet onderwijs.
- e. Schoolleiding: de directeur in de zin van de Wet op het primair Onderwijs;
- f. Leraar: de voor de leerling verantwoordelijke leraar;
- g. School: een school voor basisonderwijs of voortgezet onderwijs vallend onder het bevoegd gezag;
- h. Ouders/verzorgers: de ouder(s), de wettelijke vertegenwoordiger(s) of verzorger(s) van de leerling;
- i. Onderwijsinspectie: inspectie van het basisonderwijs of voortgezet onderwijs;
- j. Leerplichtambtenaar: de ambtenaar belast met het toezicht op de naleving van de Leerplichtwet, als bedoeld in artikel 16 van de Leerplichtwet 1969, van de gemeente waarin de leerling woonachtig is.

DE REGELING SCHORSING EN VERWIJDERING

Doel van de regeling

Het doel van de regeling is nadere regels te stellen met betrekking tot tijdelijke verwijdering uit de les als ordemaatregel, tijdelijke schorsing als ordemaatregel en/of het verwijderen van leerlingen van de school. Het bevoegd gezag van Stichting Samenwerkingsschool gaat slechts in uiterste noodzaak over tot schorsing en/of verwijdering. Dat wil zeggen in die gevallen waarin een leerling niet kan worden gehandhaafd in de groep en/of op de school omdat deze een gevaar vormt voor medeleerlingen, leerkrachten en/of zichzelf, of wanneer de school kan aantonen dat zij niet in de onderwijsbehoefte van de leerling kan voorzien.

5.1 TIME-OUT

Artikel 1 Reden en duur van de time-out

- 1.1 Ingeval een leerling op school tijdens de schooltijden:
 - a. bij herhaling vanwege zijn gedrag niet kan worden gehandhaafd;
 - b. de gedragsregels zoals omschreven in de schoolgids ernstig overtreedt;kunnen de leraar van deze leerling en de schoolleiding gezamenlijk, besluiten, als ordemaatregel in het belang van de school, tot een time-out met onmiddellijke ingang. De time-out maatregel kan alleen worden toegepast na goedkeuring door de schoolleiding.
- 1.2 In geval van een time-out wordt de leerling voor de rest van de dag de toegang tot de school ontzegd.
- 1.3 De time-out kan eenmaal worden opgevolgd worden met 1 dag schorsing (artikel 3). Daarna kan de leerling worden geschorst voor maximaal 1 week.

Artikel 2 Procedure bij de time-out

- 2.1 Ouders/verzorgers worden door de schoolleiding onmiddellijk mondeling van het incident en de time-out op de hoogte gebracht, met motivatie, en door de schoolleiding uitgenodigd voor een gesprek.
- 2.2 Dit gesprek vindt plaats zo spoedig mogelijk nadat de ouders/verzorgers mondeling in kennis zijn gesteld van de time-out, doch niet later dan drie schooldagen na de kennisgeving. Bij het gesprek zijn de schoolleiding en de betrokken leraar aanwezig.
- 2.3 Doelen van het gesprek zijn het geven van een toelichting op het besluit tot de time-out en het, met de ouders/verzorgers en zo mogelijk ook met de leerling, maken van afspraken om herhaling te voorkomen.
- 2.4 Van deze bespreking wordt door de leraar een verslag opgesteld. Dit verslag, dat deel uitmaakt van het dossier van de leerling, bevat in elk geval:
 - a. dag, datum en tijdstip waarop de reden tot de time-out als genoemd in artikel 1 is vastgesteld;
 - b. de aanvang, de duur en de motivering van de time-out;
 - c. dag, datum en tijdstip waarop de schoolleiding de ouders/verzorgers mondeling in kennis heeft gesteld van het besluit tot een time-out en hen heeft uitgenodigd voor de bespreking als bedoeld onder lid 2 van dit artikel;
 - d. dag, datum en tijdstip waarop de bespreking met de ouders/verzorgers heeft plaatsgevonden en
 - e. welke afspraken zijn gemaakt om herhaling te voorkomen.
- 2.5 De ouders/verzorgers ontvangen een afschrift van het verslag. Toezending van het verslag gaat vergezeld van de mededeling, dat de ouders/verzorgers de gelegenheid hebben binnen vijf schooldagen opmerkingen aan het verslag toe te voegen en/of correcties voor te stellen. Het verslag wordt door de ouders/verzorgers voor gezien getekend.
- 2.6 Wordt de time-out na 1 dag omgezet in een schorsing (zie artikel 3), dan wordt de inspectie hiervan schriftelijk op de hoogte gesteld. Hiervoor wordt, via de website van de inspectie, een formulier ingevuld in het Schooldossier van de school.

5.2 SCHORSING

Artikel 3 Redenen en duur van de schorsing

- 3.1 De schoolleiding kan een leerling met opgaaf van redenen, bij wijze van ordemaatregel in het belang van de school, voor een periode van maximaal één week schorsen ingeval deze leerling op school tijdens de schooltijden de veiligheid van medeleerlingen, leraren en/of zichzelf zodanig in gevaar brengt dat zijn aanwezigheid niet langer kan worden gehandhaafd omdat hij
 - a. het aan de school verbonden personeel en/of medeleerlingen bedreigt;
 - b. wapens met zich voert of zaken die daarop lijken;
 - c. drugs en/of alcohol in bezit heeft of met zich voert;
 - d. door enig ander ernstig wangedrag de veiligheid van medeleerlingen, leerkrachten en/of zichzelf ernstig in gevaar brengt.
- 3.2 Het besluit tot schorsing wordt schriftelijk aan de ouders bekend gemaakt.
- 3.3 Gedurende de periode van de schorsing is de leerling de toegang tot de school ontzegd. Gedurende de schorsing wordt de leerling thuis van onderwijsmiddelen voorzien om een leerachterstand te voorkomen.

Artikel 4 Procedure bij schorsing

- 4.1 Het voorstel van de schoolleiding tot schorsing van een leerling bevat ten aanzien van deze leerling tenminste:
 - a. dag, datum en tijdstip waarop bij de leerling de reden tot schorsing als genoemd in artikel 6 is vastgesteld;
 - b. een nadere motivering van de schorsing, de aanvang en de duur daarvan.
- 4.2 De directeur stelt de ouders/verzorgers zo spoedig mogelijk schriftelijk in kennis van zijn besluit om de leerling te schorsen en nodigt hen uit voor een gesprek.
- 4.3 Dit gesprek vindt plaats zo spoedig mogelijk nadat de ouders/verzorgers schriftelijk in kennis zijn gesteld van het besluit van de directeur, doch niet later dan drie schooldagen na de kennisgeving.
- 4.4 Doel van het gesprek is het geven van een toelichting door de directeur op het besluit de leerling te schorsen en het, met de ouders/verzorgers, en zo mogelijk ook met de leerling, maken van afspraken om herhaling te voorkomen.
- 4.5 Van deze bespreking wordt door de schoolleiding een verslag opgesteld. Dit verslag, dat deel uitmaakt van het dossier van de leerling, bevat in elk geval:
 - a. dag, datum en tijdstip waarop de reden tot schorsing als genoemd in artikel 6 is vastgesteld;
 - b. de aanvang, de duur en de motivering van de schorsing;
 - c. dag, datum en tijdstip waarop de schoolleiding de ouders/verzorgers mondeling in kennis heeft gesteld van zijn voorstel de leerling te schorsen en hen heeft uitgenodigd voor de bespreking als bedoeld onder lid 2 van dit artikel;
 - d. dag, datum en tijdstip waarop de bespreking met de ouders/verzorgers heeft plaatsgevonden en
 - e. welke afspraken zijn gemaakt om herhaling te voorkomen.
- 4.6 De ouders/verzorgers ontvangen een afschrift van het verslag. Toezending van het verslag gaat vergezeld van de mededeling dat de ouders/verzorgers de gelegenheid hebben binnen vijf schooldagen eventuele opmerkingen aan het verslag toe te voegen en/of correcties voor te stellen. Het verslag wordt door de ouders/verzorgers voor gezien

getekend.

- 4.7 Het verslag wordt ter kennisgeving gezonden aan het bevoegd gezag en aan de leerplichtambtenaar.
- 4.8 De schoolleiding meldt schorsingen van langer dan één schooldag bij de onderwijsinspectie door middel van invulling van het schooldossier op de website van de inspectie.
- 4.9 Een leerling mag voor ten hoogste één week geschorst worden.

Artikel 5 Mogelijkheid tot bezwaar

- 5.1 De ouders/verzorgers kunnen tegen het besluit van de directeur tot schorsing van de leerling bij het bevoegd gezag binnen zes weken bezwaar aantekenen;
- 5.2 Het bevoegd gezag neemt, in afwijking van artikel 7:10 van de Algemene wet bestuursrecht, zo spoedig mogelijk en binnen vier weken na ontvangst van het bezwaarschrift een beslissing op het bezwaarschrift, nadat de ouders/verzorgers in de gelegenheid zijn gesteld te worden gehoord.

5.3 VERWIJDERING VAN DE SCHOOL

Artikel 6 Redenen voor verwijdering van de school

- 6.1 Het bevoegd gezag kan op voorstel van de directeur een leerling van de school verwijderen ingeval deze leerling en/of één of beide ouder(s)/verzorger(s):
 - a. de veiligheid van medeleerlingen, leerkrachten en/of zichzelf herhaaldelijk in gevaar brengt;
 - b. het aan de school verbonden personeel en/of medeleerlingen herhaaldelijk of zeer ernstig bedreigt/bedreigen;
 - c. herhaaldelijk (vuur)wapens met zich voert/voeren of zaken die daarop lijken;
 - d. herhaaldelijk vuurwerk met zich voert/voeren of dit afsteekt/afsteken;
 - e. herhaaldelijk drugs en/of alcohol in het bezit heeft/hebben of met zich voert/voeren;
 - f. onherroepelijk is/zijn veroordeeld voor een misdrijf gepleegd tegen aan de school verbonden personeel en/of medeleerlingen;
 - g. zich schuldig maakt/maken aan ander dan bovengenoemd ernstig wangedrag, waardoor van de school niet langer gevergd kan worden de leerling te handhaven.
- 6.2 Het bevoegd gezag kan op voorstel van de directeur een leerling bovendien verwijderen indien de school aantoonbaar niet meer kan voldoen aan de zorgbehoefte van deze leerling.

Artikel 7 Procedure bij verwijdering van de school

- 7.1 Het voorstel van de directeur aan het bevoegd gezag om een leerling van de school te verwijderen bevat ten aanzien van deze leerling tenminste
 - a. een nadere motivering van de verwijdering en;
 - b. het onderwijskundig rapport als bedoeld in artikel 42 van de Wet op het primair onderwijs.

Artikel 8 Voornemen tot verwijdering van de school

- 8.1 Indien het bevoegd gezag van mening is dat het belang van de school bij verwijdering zwaarder weegt dan het belang van de leerling om op school te blijven, wordt besloten tot een voornemen tot verwijdering van de school. Het bevoegd gezag deelt dit voornemen zo spoedig mogelijk en bij voorkeur binnen achtenveertig uur schriftelijk en gemotiveerd mede aan de ouders/verzorgers.
- 8.2 Het voornemen tot verwijdering wordt gemeld bij de onderwijsinspectie en de leerplichtambtenaar.

Binnen drie weken na dagtekening van het voorgenomen besluit tot verwijdering kan door de ouders/verzorgers bij het bevoegd gezag hun zienswijze met betrekking tot dit voornemen kenbaar worden gemaakt.
- 8.3 Na ontvangst van de zienswijze neemt het bevoegd gezag zo spoedig mogelijk en bij voorkeur binnen 2 weken een definitief besluit over de verwijdering van de betreffende leerling. Eén en ander niet eerder dan nadat het bestuur gedurende acht weken vanaf het moment dat de mededeling als genoemd in artikel 8, eerste lid, heeft plaatsgevonden en zich aantoonbaar heeft ingespannen om een andere school voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs bereid te vinden deze leerling toe te laten. In eerste instantie wordt gezocht naar een school binnen Stichting Samenwerkingsschool en indien nodig naar een school van een ander bestuur.

NB. Indien in deze acht weken een school is gevonden die bereid is de leerling als leerling tot de school toe te laten, stelt het bevoegd gezag de ouders/verzorgers hiervan terstond in kennis en verzoekt hen hun kind bij die school als leerling aan te melden.

- 8.5 Het bevoegd gezag kan afzien van een definitief besluit tot verwijdering wanneer berichten van inschrijving op de andere school en van uitschrijving van de huidige school, tijdig worden overlegd.
- 8.6 Voor alle gronden geldt, dat het bevoegd gezag tot verwijdering over kan gaan als een andere school bereid is de leerling toe te laten. Het bevoegd gezag heeft een resultaatsverplichting.
- 8.7 Indien na deze acht weken een school is gevonden die de leerling wil toelaten, maar de ouders/verzorgers weigeren het kind daar aan te melden en het bevoegd gezag blijft van mening dat het belang van de school bij verwijdering van

de leerling zwaarder weegt dan het belang van de leerling op school te blijven, neemt het bestuur na overleg met de onderwijsinspectie en leerplichtambtenaar, het definitieve besluit de leerling van school te verwijderen. Het bevoegd gezag deelt dit besluit schriftelijk en gemotiveerd mee aan de ouders/verzorgers.

- 8.8 Tegen dit besluit tot verwijdering kunnen de ouders binnen zes weken schriftelijk bezwaar maken bij het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag neemt, in afwijking van artikel 7:10 van de algemene wet bestuursrecht, zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen vier weken na ontvangst van het bezwaarschrift een beslissing op het bezwaarschrift, echter niet nadat de ouders/verzorgers in de gelegenheid zijn gesteld te worden gehoord en kennis hebben kunnen nemen van de op het besluit betrekking hebbende adviezen en rapporten.
- 8.9 Het bevoegd gezag kan de leerling gedurende de behandeling van het bezwaarschrift de toegang tot de school ontfeggen met inachtneming van het gestelde in hoofdstuk 3.
- 8.10 Tegen de beslissing op het bezwaar kunnen de ouders in beroep gaan bij de bestuursrechter.

5.4 SLOTBEPALINGEN

Artikel 9 Overleg en kennisgeving

- 9.1 Het bevoegd gezag betreft bij zijn besluiten genoemd in artikel 6, 7, 8 het oordeel van de onderwijsinspectie.
- 9.2 Het bevoegd gezag stelt de onderwijsinspectie en de leerplichtambtenaar schriftelijk in kennis van zijn besluit de leerling definitief van de school te verwijderen.

Artikel 10. Inwerkingtreding en geldigheidsduur

De regeling schorsing en verwijdering van de Stichting Samenwerkingsschool treedt in werking per 1 augustus 2015 en is geldig voor onbepaalde duur.

Artikel 11. Wijziging van de regeling

1. Deze regeling kan door het bevoegd gezag worden gewijzigd of ingetrokken
2. Een voorgestane wijziging van deze regeling wordt door het bevoegd gezag ter advisering voorgelegd aan de Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad.

Artikel 12. Openbaarheid

1. Het bevoegd gezag legt deze regeling op elke bij Stichting Samenwerkingsschool aangesloten school ter inzage.
2. Het bevoegd gezag stelt alle belanghebbenden op de hoogte van deze regeling.

Artikel 13. Overige bepalingen

In alle situaties waarin deze regeling niet voorziet, beslist het bevoegd gezag.

6 Seksuele intimidatie en seksueel misbruik

Seksuele intimidatie is ongewenste seksueel getinte aandacht die tot uiting komt in verbaal, fysiek of non-verbaal gedrag. Dit gedrag wordt door degene die het ondergaat ervaren als ongewenst en onplezierig. Seksueel intimiderend gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn. Bij seksueel misbruik kan ook sprake zijn van ontucht, aanranding of verkrachting; delicten die onder het wetboek van Strafrecht vallen.

6.1 Wetten en regels

In de wet is vastgelegd wat een school moet doen als er sprake is van seksueel misbruik of seksuele intimidatie. Er geldt een meldplicht en een aangifteplicht.

Meldplicht seksueel geweld voor alle onderwijsmedewerkers

Alle medewerkers van een school hebben een meldplicht. Als zij een vermoeden hebben van seksueel misbruik moeten zij dit melden aan het bestuur. Dit geldt voor alle medewerkers, ook voor contactpersonen en vertrouwenspersonen die in hun functie informatie krijgen over mogelijk seksueel misbruik of seksuele intimidatie. Geen enkele medewerker kan zich beroepen op de geheimhoudingsplicht. Bij klachten van ouders en leerlingen over de schoolsituatie, waar mogelijk sprake is van grensoverschrijdend gedrag jegens een minderjarige leerling is het bestuur verplicht om dit te melden aan de vertrouwensinspecteur.

Aangifteplicht

De wet schrijft voor dat het bestuur aangifte doet als het met de vertrouwensinspecteur tot de conclusie is gekomen dat er in geval van grensoverschrijdend gedrag een redelijk vermoeden is van strafbare feiten. Vervolgens moet het bestuur de ouders van de leerling, de mogelijke dader en de vertrouwenspersoon op de hoogte stellen van de aangifte.

6.2 Preventief

Wat doen we op onze scholen om seksuele intimidatie te voorkomen?

- Het personeel onthoudt zich van seksistisch taalgebruik, seksueel getinte grappen, toespelingen en van een manier van aanspreken die door leerlingen en/of andere bij de school betrokkenen als seksistisch kan worden ervaren.
- Het personeel ziet er op toe dat ook de kinderen onderling zich aan bovenstaande houden.
- In de school worden geen seksueel getinte affiches, tekeningen of artikelen in bladen (o.a. schoolkrant) e.d. gebruikt of opgehangen die kwetsend kunnen zijn voor een bepaalde sekse.
- Leerlingen worden buiten schooltijd niet langer dan een half uur alleen op school gehouden. Als een leerling na schooltijd op school wordt gehouden, stelt de leerkracht de ouders en de directie daarvan op de hoogte. Als de leerling samen met de leerkracht in de klas blijft, blijft de deur open staan.
- In principe nemen leerkrachten leerlingen niet mee naar huis. Als dit wel gebeurt, dan alleen met toezicht en als anderen – waaronder de directie - op de hoogte zijn van de reden en de tijdsduur.
- De wensen en gevoelens van leerlingen en ouders/verzorgers worden gerespecteerd. Leerlingen hebben het recht aan te geven wat ze prettig of niet prettig vinden.
- Felicitaties moeten een spontaan gebeuren blijven. Het personeel houdt hierbij rekening met het bovenvermelde.
- Bij bewegingsonderwijs: jongens en meisjes kleden zich in aparte ruimtes om. De leerkracht komt alleen binnen als hij of zij dat van tevoren duidelijk heeft aangegeven. Jongens en meisjes maken gebruik van gescheiden douches. Een mannelijke leerkracht betreedt niet de ruimte van de meisjes.
- In het geval van EHBO en verzorging: als een kind zich moet ontkleden, moet er naast de hulpgevende een derde aanwezig zijn. De leerling mag zelf aangeven of dit een man of een vrouw is. Als er hulp geboden moet worden bij ongevallen, ziek worden/zijn of anderszins, waarbij het schaamtegevoel van de kinderen een rol kan spelen, wordt de uitdrukkelijke wens van het kind gerespecteerd.

6.3 Curatief

Komt (verbale) seksuele intimidatie toch voor, dan onderneemt de school de volgende stappen:

- Gaat het om verbale seksuele intimidatie van leerlingen onderling, dan wordt de betreffende leerling daarop aangesproken. De leerkracht maakt duidelijk dat het gedrag niet getolereerd wordt. Bij herhaling worden de ouders op de hoogte gebracht.
- Gaat het om fysieke seksuele intimidatie van leerlingen onderling, dan onderneemt de directie onmiddellijk actie en nodigt de ouders uit voor een gesprek. Zo nodig treedt het protocol schorsing en verwijdering van leerlingen in werking. Er wordt aangifte gedaan bij de politie en er worden hulpverleners ingeschakeld voor dader en slachtoffer. Afhankelijk van de omvang treedt het betreffende onderdeel uit het Handboek voor Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool in werking
- Gaat het om een ontuchtaffaire, waarbij meerdere leerlingen van de school betrokken zijn, dan treedt het betreffende onderdeel uit het Handboek voor Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool in werking.
- Bij een vermoeden van seksuele intimidatie, machtsmisbruik, mishandeling of misbruik door een personeelslid wordt altijd het bestuur en / of de externe vertrouwenspersoon op de hoogte gesteld. Het betreffende onderdeel uit het calamiteitenplan van Stichting Samenwerkingsschool treedt in werking. Het bestuur is verplicht het voorval te melden bij de vertrouwensinspecteur van de Onderwijsinspectie. Na overleg tussen het bevoegd gezag en de vertrouwensinspecteur worden de ouders op de hoogte gesteld. Het bestuur is verplicht om aangifte te doen.
- In elke situatie wordt het bestuur ingelicht.

6.4 Adressen

Stichting School & Veiligheid

Zwarte Woud 2

3524 SJ Utrecht

Tel: 030-2856616

www.schoolenveiligheid.nl

Veilig thuis (advies en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling)

Tel: 0800-2000

www.vooreenveiligthuis.nl

Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid (voor adressen Arbeidsinspectie en vertrouwensinspecteurs)

Postbus 90801, 2509 LV Den Haag, telefoonnummer 1400 of 070 333 4444

Vertrouwensinspecteurs Onderwijs telefoonnummer 0900 111 3 111

(voor klachtenmelding over seksuele intimidatie, seksueel misbruik, ernstig psychisch of fysiek geweld)

7 Ziek worden en medicijngebruik

Er zijn in het land gevallen bekend waar scholen niet genoeg op de hoogte waren van medicijngebruik bij kinderen. Dit heeft tot vervelende situaties geleid, iets wat wij op onze scholen willen voorkomen. Het is altijd belangrijk om zorgvuldig met medicijnen om te gaan. Goede informatie en duidelijke afspraken zijn daarbij cruciaal.

7.1 Ziek worden op school

Het kan gebeuren dat een kind 's morgens gezond op school wordt gebracht en later op de dag ziek wordt. Wat doen we op school in zo'n geval? De leerkracht heeft hierin een belangrijke verantwoordelijkheid. Onze afspraken zijn:

- De leerkracht neemt altijd contact met de ouders op om te overleggen wat er moet gebeuren. Dat kan direct of indirect via de directeur.
- Voor ieder kind moet er een bereikbaarheidsformulier voorhanden zijn, met telefoonnummers van ouders en eventueel reservenummers van mensen die gebeld kunnen worden met de vraag het kind op te halen en te verzorgen.
- Het kan voorkomen dat een kind niet direct naar huis kan als het ziek is. Dan is het handig om een rustige ruimte te hebben of te creëren waar het kind zich zo lang terug kan trekken, al of niet onder direct toezicht.
- Kinderen mogen geen pijnbestrijding krijgen zonder toestemming van de ouders. Advies is om de vraag op te nemen in het aanmeldingsformulier zodat je niet iedere keer hoeft op te bellen als je een leerling een paracetamol geeft.

7.2 Infectieziekten

Op elke school zijn er richtlijnen aanwezig vanuit het ministerie, hoe te handelen bij diverse infectieziekten (zie bijlage 9). Desgewenst kan de school te allen tijde overleggen met de jeugdarts van de GGD.

7.3 Medicijnen verstrekken

Kinderen krijgen soms medicijnen voorgeschreven die zij over de dag verdeeld in moeten nemen, dus ook tijdens de schooldag. Denk bijvoorbeeld aan puffjes bij astma, antibiotica, of zepillen bij toevallen. Ouders vragen de school om deze middelen aan hun kinderen te geven. In zulke gevallen gelden de volgende afspraken:

- Leg de toestemming van de ouders van tevoren schriftelijk vast in een overeenkomst (zie bijlage 6).
Neem daarin op:
 - om welk geneesmiddel het gaat
 - hoe vaak het gegeven moet worden
 - in welke hoeveelheden
 - op welke manier het gegeven moet worden
 - de periode waarin de geneesmiddelen moeten worden verstrekt
 - de manier van bewaren en opbergen (b.v. koelkast)
 - de manier van controleren op de houdbaarheidsdatum
 - communicatieafspraken met de ouders (hoe, vaak en wanneer overleg)
 - handelingsafspraken bij onverwachte reacties of fouten
 - wanneer ouders gebeld willen worden
- In alle gevallen moet het telefoonnummer van de huisarts en/of specialist op school bekend zijn.
- Bij een levensbedreigende situatie direct 112 bellen. Zorg in dat geval dat je alle relevante gegevens bij de hand hebt: naam, geboortedatum, adres, huisarts en/of specialist van het kind, om welk geneesmiddel het gaat en welke reacties het vertoont. Eventueel ook welke fout is gemaakt. Informeer tevens de directeur.
- De ouders van de leerling moeten op de hoogte zijn van deze handelwijze.

7.4 Medisch handelen

Het gebeurt niet vaak, maar in uitzonderlijke gevallen kunnen ouders de school vragen om medische handelingen te verrichten. Denk bijvoorbeeld aan het geven van sondevoeding, het meten van de bloedsuikerspiegel door middel van een vingerprikje, of het toedienen van een injectie.

Deze medische handelingen – de zogenaamde voorbehouden handelingen – mogen alleen worden verricht door een BIG geregistreerde professional (meestal de behandelend arts of verpleegkundige). Dit is geregeld in de Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (de wet BIG). Leerkrachten kunnen deze medische handelingen alleen verrichten in opdracht van de arts of verpleegkundige. De betreffende arts of verpleegkundige moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten. De leraar moet daarbij een gedegen instructie krijgen hoe hij de BIG - handeling moet uitvoeren van arts of verpleegkundige. Voorwaarde daarbij is dat de leerkracht de handeling regelmatig uitvoert. Het naar tevredenheid uitvoeren van deze handeling moet door de arts of verpleegkundige schriftelijk worden vastgelegd (met handtekening) in een bekwaamheidsverklaring (zie bijlage 8). Het uitvoeren van de medische handeling wordt apart vastgelegd (zie bijlage 7). De leraar kan niet verplicht worden de medische handelingen te verrichten.

Aansprakelijkheid

Een school die niet kan bewijzen dat er sprake is van handelingsbekwaamheid is zowel civielrechtelijk als mede strafrechtelijk aansprakelijk bij schade tijdens het verlenen van zorg.

7.5 Protocol overlijden leerling

- Het bericht komt binnen
- De ontvanger zorgt voor:
 - De opvang van degene die het meldt.
 - De overdracht van de melding rechtstreeks aan de schoolleiding. (Schoolleiding coördineert)
- Het bericht tot nader order geheimhouden.
- Contact opnemen met nabestaanden.
- Zorgen voor telefonische bereikbaarheid van de school.
- Informeren bestuurder.
- Zorg dragen voor de opvang van de meest direct betrokken klas.

Samenstellen van coördinatieteam. (Iemand van de schoolleiding, de groepsleerkracht rouwcoördinator, enkele collega's en desgewenst hulpverlening).

Wanneer een leerling overlijdt in een schoolvakantie geldt hetzelfde protocol met enkele aanvullingen:

- Probeer als ontvanger van het bericht de schoolleiding en (via de schoolleiding) het bestuur in te lichten.
- Probeer zo mogelijk met enkele collega's een crisisteam te vormen.
- Probeer zoveel mogelijk collega's in te lichten. (adreslijst)
- Probeer met de te bereiken leerlingen van de klas en leerkrachten op school bij elkaar te komen.

Coördinatieteam

Het verstrekken van de informatie:

- Personeel.
- Klas van de leerling.
- Leerlingen van de hele school.
- Ouders van alle leerlingen:
- De gebeurtenis.
- Organisatorische roosterwijzigingen.
- De zorg voor de leerlingen op school.
- Contactpersonen op school.
- Regels over aanwezigheid.
- Rouwbezoek en aanwezigheid bij de uitvaart.
- Eventuele afscheidsdienst op school.
- Nazorg voor de leerlingen.
- MR/ schoolbestuur.
- Personen en instanties die mogelijk contact opnemen met de familie zoals externe hulpverlening, leerplichtambtenaar, indien van toepassing de VOKK= vereniging van ouders van kinderen en kanker. e.d.

- Afspreken wie wie informeert.
- Contact met pers; artikel/ rouwadvertentie → collega's en leerlingen hierbij betrekken, en ook het College van Bestuur.

Opvang leerlingen en collega's:

- Tijd en ruimte vrijmaken voor emoties:
- Wees erop voorbereid dat dit droevige bericht andere verlieservaringen kan reactiveren, zowel bij leerlingen als bij leerkrachten.
- Ook denken aan afwezige collega's en leerlingen.
- Het betrokken klaslokaal als rustige ruimte beschikbaar stellen in pauzes en eventueel ook na schooltijd voor klasgenoten tot en met de dag van de uitvaart:
- Geen rouw opdringen.
- Geen mausoleum van de klas maken.
- Ook personeel mag emoties hebben en tonen.
- Ruimte bieden aan kinderen die een persoonlijk briefje willen schrijven.
- Opvang in groepsverband van de klas. Dood bespreekbaar maken. Dit kan door de rouwcoördinator gebeuren. Overleg hierover in coördinatieteam. Elkaar hierin ondersteunen als collega's. Bereid je goed voor; wat ga je zeggen, wees duidelijk, eerlijk en feitelijk zonder eromheen te draaien, welke effecten kun je verwachten. In eerste instantie alleen de hoogst noodzakelijke informatie geven. Neem voldoende tijd voor emoties. Wanneer de emoties wat luwen kun je overstappen naar de volgende informatie:
- Vertel hoe het contact verloopt met de familie.
- Geef uitleg over gevoelens van verdriet die naar boven komen. (Huilen mag, niet huilen is ook normaal.)
- Vertel bij wie de leerlingen terecht kunnen voor een persoonlijk gesprek.
- Laat de kinderen weten hoe het programma van deze dag en de komende dagen eruit ziet.
- Geef als er naar gevraagd wordt, heel summier uitleg over rouwbezoek en uitvaart. (Vaak kan dat beter in een later stadium.)
- Als leerlingen per se naar huis willen, ga dan na of de ouders thuis zijn, op de hoogte zijn en hun kind kunnen ophalen of zorg voor begeleiding naar huis.
- Regel desgewenst de organisatie van een afscheidsdienst op school.
- Stilteplek in de klas creëren. Laat zijn/haar tafel nooit een lege plek zijn in deze dagen en zeker niet wegzetten. Bedenk met de klas hoe je het best kunt gedenken; foto, kaars, bloemen, attributen van de leerling, speelgoed en dergelijke. Cd's draaien met geschikte muziek. (Conquest of paradise van Vangelis bv werkt erg rustgevend en ontspannend bij kinderen evenals zachte klassieke muziek.)
- Opvang bieden buiten de klas in een daarvoor geschikte ruimte aan individuele kinderen die alleen maar kunnen huilen/ erg overstuur zijn.
- Zorg dat er werkvormen bij de hand zijn die verwerking stimuleren. (gekleurd A4 papier voor troostboek, papieren vlinders, vogels etc.)
- Creëer veel ruimte voor leerlingen die niet zo verbaal zijn, zij uiten zich liever creatief. Voor de jongere kinderen kan spelen, bv in de poppenhoek (begrafenisje spelen) de verwerking bevorderen.
- Maak zonodig gebruik van speciale lessen om met de leerlingen te praten over hun gevoelens en te werken aan het afscheid nemen. (Is hiervoor materiaal op school aanwezig?)
- Spreek af wie het contact met de naaste familie onderhoudt.
- Ga na overleg met de familie van de overledene, met de kinderen aan het werk om bijdragen te leveren voor de dienst(en); teksten, tekstboekjes maken, muziek maken, bloemen dragen, etc.
- Bespreek de bij de komende uitvaartdienst gebruikelijke symbolen. (Dit kunnen christelijke, niet-christelijke, islamitische, Rooms-katholieke en andere rituelen zijn.)
- Wanneer de familie toestemming geeft dat de leerlingen persoonlijk afscheid kunnen nemen controleer zonodig of de overleden leerling toonbaar is alvorens met de kinderen op rouwbezoek te gaan. Als het maar enigszins

mogelijk is dit bezoek door laten gaan. Het is heel belangrijk om echt reëel afscheid te kunnen nemen, ook voor jonge kinderen. Keuze uiteraard vrijlaten.

- Bereid het bijwonen van de uitvaart goed voor. Vertel aan de leerlingen wat ze kunnen verwachten.
- Bijwonen uitvaartdienst. Samen heen, samen terug, napraten.
- Houd rekening met cultuurverschillen; een Molukse begrafenis is compleet anders dan een Rooms-katholieke of Turks/ Marokkaanse viering. (Is hierover literatuur op school aanwezig?)
- Is er een vlaggenstok op school, overweeg dan de vlag halfstok te hangen.
- Algemene stilteplek creëren in gemeenschappelijke ruimte:
- Een plek waar tot en met de dag van de uitvaart een paaskaars brandt,
- Eventueel een foto van de gestorvene staat (altijd in overleg met de familie) en
- Waar kinderen uit andere klassen die daar behoefte aan hebben een tekening of iets dergelijks neer kunnen leggen.
- Rouwregister openen.
- Organisatorische aanpassingen lesroosters.

Contact met de nabestaanden

Het eerste bezoek:

- Maak zo snel mogelijk een afspraak voor een huisbezoek door bv. 2 mensen uit het coördinatieteam, waaronder de groepsleerkracht.
- Ga bij voorkeur niet alleen. Stel je van tevoren op de hoogte van de rituelen die je thuis kunt verwachten. In bepaalde culturen is het de gewoonte dat je in het zwart gekleed komt, een aantal uren blijft en mee de maaltijd gebruikt.
- Houd er ook rekening mee dat het eerste bezoek meestal alleen een uitwisseling van gevoelens is.
- Vraag of je een tweede bezoek mag brengen om wat verdere afspraken te maken.

Het tweede bezoek:

- Vraag wat de school kan betekenen voor de nabestaanden.
- Overleg over alle te nemen stappen:
- Bezoekmogelijkheden van leerlingen.
- Het plaatsen van de rouwadvertentie, mede namens het College van Bestuur.
- Het afscheid nemen van de overleden leerling.
- Bijdragen aan de uitvaart.
- Bijwonen van de uitvaart.
- Afscheidsdienst op school. (Om zoveel mogelijk kinderen de kans te geven afscheid te nemen. Niet verplicht, maar ook niet te vrijblijvend. Het kan zijn dat een leerling gestorven is in de schoolvakantie. Dan zeker iets organiseren na de vakantie, of als slechts enkelen de plichtigheid konden of mochten bijwonen.

Nazorg

- Creëer voor enige tijd een blijvende plek voor de overledene, maar laat de leerlingen ook merken dat het leven weer doorgaat.
- Omgaan met de zichtbare leegte. Ergens tussen:
- Het er niet meer over hebben en
- Erover blijven praten.
- Probeer zo mogelijk de dag na de uitvaart weer te starten met de lessen.
- Organiseer gerichte activiteiten om het rouwproces te bevorderen zoals schrijven, tekenen of het werken met gevoelens. (Zijn er videobanden op school aanwezig, die aanleiding kunnen geven tot een gesprek?)
- Let op signalen van kinderen die het moeilijk hebben. Sommige kinderen stellen hun rouw uit en tonen pas na maanden verdriet.
- Let speciaal op risicoleerlingen, zoals kinderen die al eerder verlies hebben geleden.

- Sta af en toe stil bij herinneringen, besteedt aandacht aan speciale dagen zoals de verjaardag en de sterfdag van de overleden leerkracht.
- Heb oog voor de moeilijke momenten van de familie van de overledene; schoolreisjes, ouderavonden, afscheidsavonden en dergelijke. Een kaartje of een gebaar op die momenten is voor familie heel ondersteunend.
- Houd oog voor alle collega's.

Administratieve zaken

- Handel de administratieve zaken zorgvuldig af.
- Ga zorgvuldig om met alles wat er van het overleden kind nog op school is. Voor ouders/ verzorgers zijn dat hele waardevolle zaken. Geef geen bezittingen mee aan broertjes of zusjes.
- Tijdens latere contacten kunnen ook financiële zaken ter sprake komen, zoals eventueel gedeeltelijke restitutie van ouderbijdragen.
- Administratie. Streep geen namen door. Wel een andere code.
- Onmiddellijk uitgaande post blokkeren.
- Dit draaiboek blijven aanpassen en verbeteren.

Bron:

Het protocol is bestemd voor het primair onderwijs. Het is ontwikkeld en samengesteld door mevrouw Roelie Loois, IB'er bij SBO Mozaïek en rouwspecialist voor de Stichting voor Christelijk Speciaal Onderwijs in het Gooi e.o. in Hilversum.

7.6 Protocol overlijden collega

Het bericht komt binnen

De ontvanger zorgt voor:

- De opvang van degene die het meldt.
- De overdracht van de melding rechtstreeks aan de schoolleiding. (Schoolleiding coördineert)
- Het bericht tot nader order geheimhouden.
- Contact opnemen met nabestaanden.
- Zorgen voor telefonische bereikbaarheid van de school.
- Zorg dragen voor de opvang van de nauwt betrokken klas.
- Informeren van College van Bestuur.
- Samenstellen van coördinatieteam. (Iemand van de schoolleiding, rouwcoördinator en enkele collega's.
- Wanneer een leerkracht overlijdt in een schoolvakantie geldt hetzelfde protocol met enkele aanvullingen:
- Probeer als ontvanger van het bericht de schoolleiding en (via de schoolleiding) het College van Bestuur in te lichten.
- Probeer zo mogelijk met enkele collega's crisisteam te vormen.
- Probeer zoveel mogelijk collega's in te lichten. (adreslijst)
- Probeer met de te bereiken leerlingen van de klas en leerkrachten op school bij elkaar te komen.

Coördinatieteam

Het verstrekken van de informatie:

- Personeel.
- Klas van de leerkracht.
- Leerlingen van de hele school.
- Ouders van alle leerlingen:
- De gebeurtenis.
- Organisatorische roosterwijzigingen.
- De zorg voor de leerlingen op school.
- Contactpersonen op school.
- Regels over aanwezigheid.
- Rouwbezoek en aanwezigheid bij de uitvaart.
- Eventuele afscheidsdienst op school.
- Nazorg voor de leerlingen.
- MR/ schoolbestuur.
- Eventueel buurtscholen en buurthuizen rondom de school indien noodzakelijk geacht.

- Personen en instanties die mogelijk contact opnemen met de familie zoals externe hulpverlening, leerplichtambtenaar e.d.
- Afspreken wie wie informeert.
- Contact met pers; artikel/ rouwadvertentie → collega's en leerlingen en College van Bestuur hierbij betrekken.

Opvang leerlingen en collega's:

- Tijd en ruimte vrijmaken voor emoties:
Wees erop voorbereid dat dit droevige bericht andere verlieservaringen kan reactiveren, zowel bij leerlingen als bij leerkrachten.
- Ook denken aan afwezige collega's en leerlingen.
- Het betrokken klaslokaal als rustige ruimte beschikbaar stellen in pauzes en eventueel ook na schooltijd voor klasgenoten tot en met de dag van de uitvaart
- Geen rouw opdringen.
- Geen mausoleum van de klas maken.
- Ook personeel mag emoties hebben en tonen.
- Ruimte bieden aan kinderen die een persoonlijk briefje willen schrijven aan de leerkracht die nabestaande is geworden.
- Opvang in groepsverband van de klas. Dood bespreekbaar maken. Dit kan door de rouwcoördinator gebeuren. Overleg hierover in coördinatieteam. Elkaar hierin ondersteunen als collega's. Bereid je goed voor; wat ga je zeggen, wees duidelijk, eerlijk en feitelijk zonder eromheen te draaien, welke effecten kun je verwachten. In eerste instantie alleen de hoogst noodzakelijke informatie geven. Neem voldoende tijd voor emoties. Wanneer de emoties wat luwen kun je overstappen naar de volgende informatie:
- Vertel hoe het contact verloopt met de familie.
- Geef uitleg over gevoelens van verdriet die naar boven komen. (Huilen mag, niet huilen is ook normaal.)
- Vertel bij wie de leerlingen terecht kunnen voor een persoonlijk gesprek.
- Laat de kinderen weten hoe het programma van deze dag en de komende dagen eruit ziet.
- Geef als er naar gevraagd wordt, heel summier uitleg over rouwbezoek en uitvaart. (Vaak kan dat beter in een later stadium.)
- Als leerlingen per se naar huis willen, ga dan na of de ouders thuis zijn, op de hoogte zijn en hun kind kunnen ophalen of zorg voor begeleiding naar huis.
- Regel desgewenst de organisatie van een afscheidsdienst op school.
- Stilteplek in de klas creëren als het om een groepsleerkracht gaat. Laat zijn/haar bureau nooit een lege plek zijn in deze dagen en zeker niet wegzetten. Bedenk met de klas hoe je het best kunt gedenken; foto, kaars, bloemen, attributen van de leerkracht en dergelijke. Cd's draaien met geschikte muziek. (Conquest of paradise van Vangelis bv werkt erg rustgevend en ontspannend bij kinderen evenals zachte klassieke muziek.)
- Opvang bieden buiten de klas in een daarvoor geschikte ruimte aan individuele kinderen die alleen maar kunnen huilen/ erg overstuur zijn.
- Zorg dat er werkvormen bij de hand zijn die verwerking stimuleren. (gekleurd A4 papier voor troostboek, papieren vlinders, vogels etc.)
- Creëer veel ruimte voor leerlingen die niet zo verbaal zijn, zij uiten zich liever creatief. Voor de jongere kinderen kan spelen, bv in de poppenhoek (begrafenisje spelen) de verwerking bevorderen.
- Maak zonodig gebruik van speciale lessen om met de leerlingen te praten over hun gevoelens en te werken aan het afscheid nemen. (Is hiervoor materiaal op school aanwezig?)
- Spreek af wie het contact met de naaste familie onderhoudt.
- Ga na overleg met de familie van de overledene, met de kinderen aan het werk om bijdragen te leveren voor de dienst(en); teksten, tekstboekjes maken, muziek maken, bloemen dragen, etc.
- Bespreek de bij de komende uitvaartdienst gebruikelijke symbolen. (Dit kunnen christelijke, niet christelijke, islamitische, Rooms-katholieke en andere rituelen zijn.)

- Wanneer de familie toestemming geeft dat de leerlingen persoonlijk afscheid kunnen nemen controleer zo nodig of de overleden leerkracht toonbaar is alvorens met de kinderen op rouwbezoek te gaan. Als het maar enigszins mogelijk is dit bezoek door laten gaan. Het is heel belangrijk om echt reëel afscheid te kunnen nemen, ook voor jonge kinderen. Keuze uiteraard vrijlaten.
- Bereid het bijwonen van de uitvaart goed voor. Vertel aan de leerlingen wat ze kunnen verwachten.
- Bijwonen uitvaartdienst. Samen heen, samen terug, napraten.
- Houd rekening met cultuurverschillen; een Molukse begrafenis is compleet anders dan een Rooms-katholieke of Turks/ Marokkaanse viering. (Is hierover literatuur op school aanwezig?)
- Is er een vlaggenstok op school, overweeg dan de vlag halfstok te hangen.
- Algemene stilteplek creëren in gemeenschappelijke ruimte.
- Een plek waar tot en met de dag van de uitvaart een paaskaars brandt,
- Eventueel een foto van de gestorvene staat (altijd in overleg met de familie) en waar kinderen uit andere klassen die daar behoefte aan hebben een tekening of iets dergelijks neer kunnen leggen.
- Rouwregister openen.
- Organisatorische aanpassingen lesroosters.

Contact met de nabestaanden

Het eerste bezoek:

- Maak zo snel mogelijk een afspraak voor een bezoekje door bv. 2 mensen uit het coördinatieteam.
- Ga bij voorkeur niet alleen. Stel je van te voren op de hoogte van de rituelen die je thuis kunt verwachten. In bepaalde culturen is het de gewoonte dat je in het zwart gekleed komt, een aantal uren blijft en mee de maaltijd gebruikt.
- Houd er ook rekening mee dat het eerste bezoek meestal alleen een uitwisseling van gevoelens is.
- Vraag of je een tweede bezoek mag brengen om wat verdere afspraken te maken.

Het tweede bezoek:

Vraag wat de school kan betekenen voor de nabestaanden.

Overleg over alle te nemen stappen:

- Bezoekmogelijkheden van leerlingen.
- Het plaatsen van de rouwadvertentie, mede namens het bestuur.
- Het afscheid nemen van de overleden leerkracht. Bijdragen aan de uitvaart.
- Bijwonen van de uitvaart.
- Afscheidsdienst op school. (Om zoveel mogelijk kinderen de kans te geven afscheid te nemen. Niet verplicht, maar ook niet te vrijblijvend. Het kan zijn dat een leerkracht verongelukt is in de schoolvakantie. Dan zeker iets organiseren na de vakantie, of als slechts enkelen de plichtigheid konden of mochten bijwonen.

Nazorg

- Creëer voor enige tijd een blijvende plek voor de overledene, maar laat de leerlingen ook merken dat het leven weer doorgaat.
- Omgaan met de zichtbare leegte. Ergens tussen het er niet meer over hebben en erover blijven praten.
- Probeer zo mogelijk de dag na de uitvaart weer te starten met de lessen.
- Organiseer gerichte activiteiten om het rouwproces te bevorderen zoals schrijven, tekenen of het werken met gevoelens. (Zijn er videobanden op school aanwezig, die aanleiding kunnen geven tot gesprek?)
- Let op signalen van kinderen die het moeilijk hebben. Sommige kinderen stellen hun rouw uit en tonen pas na maanden verdriet.
- Let speciaal op risicoleerlingen, zoals kinderen die al eerder verlies hebben geleden.
- Sta af en toe stil bij herinneringen, besteedt aandacht aan speciale dagen zoals de verjaardag en de sterfdag van de overleden leerkracht.
- Denk op speciale dagen ook aan vrouw/ man/ partner/ kinderen van de overleden collega.

- Heb oog voor de moeilijke momenten van de familie van de overledene; schoolreisjes, ouderavonden, afscheidsavonden en dergelijke. Een kaartje of een gebaar op die momenten is voor familie heel ondersteunend.
- Rond aan het einde van het schooljaar iets af met de kinderen van de klas van de overleden leerkracht.
- Houd oog voor alle collega's.

Administratieve zaken

- Handel de administratieve zaken zorgvuldig af.
- Ga zorgvuldig om met alles wat er van de overleden collega nog op school is. Voor familie zijn dat hele waardevolle zaken. Geef geen bezittingen mee aan derden.
- Tijdens latere contacten kunnen ook financiële zaken ter sprake komen.
- Administratie. Streep geen namen door. Wel een andere code.
- Onmiddellijk uitgaande post blokkeren.
- Dit draaiboek blijven aanpassen en verbeteren.

Bron:

Het protocol is bestemd voor het primair onderwijs. Het is ontwikkeld en samengesteld door mevrouw Roelie Loois, IB'er bij SBO Mozaïek en rouwspecialist voor de Stichting voor Christelijk Speciaal Onderwijs in het Gooi e.o. in Hilversum.

8 Calamiteiten en schokkende gebeurtenissen op school

Ook scholen worden soms geconfronteerd met calamiteiten, of schokkende gebeurtenissen, waarbij leerling(en) en/of leerkracht(en) betrokken zijn. Voorbeelden van calamiteiten zijn:

- Ernstig (verkeers)ongeval bij school
- Grote brand in school (tijdens de les)
- Geweld of bedreiging tegen leerling(en) of leerkracht(en)
- Ontuchtaffaire, waarbij meerdere leerlingen van school slachtoffer zijn

Voorbeelden van schokkende incidenten zijn:

- Plotselinge dood van een leerling of leerkracht
- Ernstig openlijk racisme jegens leerling of leerkracht
- Suïcidepoging van een leerling, leerkracht of nabij familielid

In het Handboek Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool is vastgelegd hoe te handelen bij een calamiteit. Het handboek voorziet in maatregelen die genomen moeten worden bij de bestrijding van verschillende soorten calamiteiten. Het biedt de benodigde handvatten om de situatie te managen, te organiseren en te operationaliseren.

8.1 Schokkend incident of calamiteit?

Schokkende incidenten zijn ernstig, maar vereisen niet altijd de inzet van een crisisorganisatie. Hoe bepaalt de school of een incident doorgroeit tot een calamiteit? In hoofdstuk 3 van het Handboek Calamiteiten en Crisisorganisatie van Stichting Samenwerkingsschool (alarmering en het functioneren van de crisisorganisatie) staat een checklist om dit in beeld te brengen. Zodra de schooldirecteur in overleg met het bestuur besluit om het incident op te schalen, treedt het Calamiteitenplan in werking. Blijft het bij een schokkende gebeurtenis die niet wordt geclassificeerd als calamiteit, dan kan de school een van onderstaande protocollen volgen.

Er zijn twee protocollen: het eerste is een protocol voor het omgaan met schokkende incidenten waar een leerling of leerkracht direct bij betrokken is. Het tweede is een protocol voor het omgaan met schokkende incidenten waarbij een familielid van een leerling betrokken is.

8.2 Protocol Schokkend incident leerkracht of leerling

Als er een schokkend incident plaatsvindt met een leerkracht of leerlingen zetten we de volgende stappen.

1. Melding komt binnen op school

- Degene die de melding aanneemt gaat na of het bericht waar is
- Hij/zij probeert meer duidelijkheid te krijgen: wat is er gebeurd, waar is het gebeurd, hoe is het gebeurd, zijn er betrokken familieleden op school?
- Hij/zij geeft het bericht door aan de directie en houdt het stil totdat de directeur een procedure in werking heeft gesteld
- Soms moet het bericht langer stilgehouden worden, bijvoorbeeld in geval van (zelf)moord

2. Kernteam samenstellen

De directie stelt – indien nodig – een ‘kernteam’ samen. Dit team bestaat bij voorkeur uit een lid van de directie, een intern begeleider en een groepsleerkracht. Het kernteam zorgt voor:

- Het informeren van de betrokkenen
- Organisatorische aanpassingen
- Opvang van leerlingen en leerkrachten
- Contacten met ouders
- Regelingen rond huisbezoek/rouwbezoek of uitvaart

- Indien van toepassing: verwerkingsproces op school en nazorg

3. Contact opnemen

- Het coördinatieteam stelt binnen de gelederen één contactpersoon aan
- De contactpersoon neemt contact op met de familie/partner en maakt zo mogelijk een afspraak voor een huisbezoek
- Vragen die zeker besproken worden zijn:
 - Welke informatie mag van de betrokkenen bekend worden gemaakt?
 - Welke wensen hebben de betrokkenen?

4. Informeren

- De directie informeert collega's
- De directie of de leerkracht informeert – indien van toepassing – leerlingen uit de betreffende groep
- De directie informeert – indien van toepassing – ouders/verzorgers van leerlingen uit de groep
- De directie informeert het bestuur

Aangepast rooster voeren

Afhankelijk van de situatie kan het nodig zijn om een invalkracht te regelen, bijvoorbeeld als de gebeurtenis voor een leerkracht te emotioneel is. En als er feestelijke activiteiten in de planning staan, zullen deze geannuleerd, verzet of gewijzigd moeten worden. Als de school in verband met de begrafenis of crematie een dag of dagdeel dichtgaat, is er toestemming van de Inspectie nodig. Bij een ingrijpende roosterwijziging moet de school toestemming vragen aan het schoolbestuur.

Contacten met de media

Bij een schokkend incident is het goed mogelijk dat de (lokale) pers om meer informatie vraagt. In dat geval gaat het kernteam na of iemand binnen het team aangewezen kan worden als woordvoerder. Deze persoon is dan de enige die de pers te woord staat. Spelen er gevoelige of ingewikkelde zaken, dan is het raadzaam om voor de woordvoering richting de media de externe communicatiedeskundige van Stichting Samenwerkingsschool in te schakelen.

Als het bericht binnenkomt tijdens de vakantie

Het bericht van een sterfgeval van leerling of leerkracht komt niet altijd op een schooldag. Het kan ook gebeuren tijdens de vakantie of in het weekend. In dat geval volgt degene bij wie het bericht binnenkomt de volgende stappen:

1. Duidelijkheid krijgen

- Waar is het gebeurd?
- Wanneer is het gebeurd?
- Hoe is het gebeurd?
- Zitten er familieleden van de leerkracht of leerling op school?
- Wie stonden er dicht bij de leerkracht/leerling?

2. Schoolleiding op de hoogte brengen

- Degene die de melding krijgt brengt de directie zo snel mogelijk op de hoogte
- Hij/zij houdt het bericht stil totdat de directie een procedure in werking heeft gesteld
- Soms moet het bericht langer stilgehouden worden, bijv. in geval van (zelf)moord

3. Kernteam samenstellen

- De directie stelt zo snel mogelijk een kernteam samen van de mensen die zijn te bereiken
- Het team bestaat bij voorkeur uit een lid van de directie, een intern begeleider en de groepsleerkracht.

Het kernteam is verantwoordelijk voor:

- het informeren van betrokkenen
- organisatorische aanpassingen

- opvang van leerlingen en leerkrachten
- contacten met ouders
- regelingen rond huisbezoek/rouwbezoek en uitvaart
- verwerkingsproces op school en nazorg

4. Informeren

- De directie (of contactpersoon) brengt collega's telefonisch op de hoogte en nodigt hen eventueel uit voor een bijeenkomst op school
- De directie (of contactpersoon) brengt ouders van de kinderen in de groep van de leerling/leerkracht telefonisch of schriftelijk op de hoogte en nodigt hen uit voor een bijeenkomst op school
- Ouders en teamleden die niet bereikt kunnen worden krijgen schriftelijk bericht

5. Bijeenkomst beleggen

- Er wordt dezelfde dag of de volgende dag een informatiebijeenkomst belegd op school

8.3 Protocol Schokkend incident gezinslid leerling

Leerlingen kunnen in hun thuissituatie geconfronteerd worden met het overlijden van een ouder of ander gezinslid. In dit protocol staat beschreven hoe te handelen als de school zo'n bericht ontvangt. Het gaat om algemene richtlijnen, die iedere school kan toepassen in de eigen situatie.

1. Bericht komt binnen

- Degene bij wie het bericht binnenkomt neemt de brenger van het nieuws mee naar een rustige ruimte (of als het bericht telefonisch binnenkomt: zondert zichzelf even af om rustig te kunnen spreken)
 - Neemt voldoende tijd
 - Zorgt indien nodig voor opvang van de eigen groep of klas
 - Probeert duidelijkheid te krijgen
 - Waar is het gebeurd?
 - Wanneer is het gebeurd?
 - Hoe is het gebeurd?
 - Indien van toepassing: moet de betreffende leerling door school worden ingelicht of thuisgebracht?

2. Melden

- Degene bij wie het bericht binnenkomt brengt de directeur op de hoogte
- Hij/zij houdt het bericht stil totdat de directie een procedure in werking heeft gesteld
- Soms moet het bericht langer stilgehouden worden, bijv. in geval van (zelf)moord

3. Kernteam samenstellen

Het kernteam bestaat bij voorkeur uit een lid van de directie en de groepsleerkracht, en eventueel een intern begeleider of externe deskundige. Het kernteam is verantwoordelijk voor:

- het informeren van betrokkenen (het team, de ouders van de leerling uit de groep van de betreffende leerling)
- organisatorische aanpassingen
- indien van toepassing: opvang van leerlingen en leerkrachten
- indien van toepassing: regelingen rond huisbezoek/rouwbezoek en uitvaart
- indien van toepassing: verwerkingsproces op school en nazorg

4. Contact opnemen

- Het kernteam stelt binnen de gelederen één contactpersoon aan
- De contactpersoon neemt contact op met de familie/partner en maakt zo mogelijk een afspraak voor een bezoek
- De volgende zaken worden besproken:
 - Welke informatie mag van de betrokkenen bekend worden gemaakt?
 - Wat kan de school betekenen voor de familie?
 - Welke wensen heeft de familie waar het gaat om condoleances, kaarten en bezoek?

5. Informeren

- De directie informeert het team
- De groepsleerkracht informeert de leerlingen uit de betreffende groep
- De directie informeert de ouders / verzorgers van leerlingen uit de klas
- De directie informeert – als dat nodig is - overige leerlingen van de school
- De directie informeert – als dat nodig is - het bestuur

Aangepast rooster voeren

Als collega's bij de uitvaart aanwezig willen zijn moeten zij een dag uitgeroosterd worden. In sommige situaties kan de school besluiten om de hele school te sluiten op de dag van de uitvaart. Dan is er toestemming van de Inspectie nodig. Bij een ingrijpende roosterwijziging moet de school toestemming vragen aan het schoolbestuur.

8.4 Verwerkingsproces op school

Zowel in het geval van overlijden van een leerkracht of leerling, als bij het overlijden van een gezinslid van een leerling, volgt er een verwerkingsproces. Elke school gaat daar weer anders mee om. Aandachtspunten in de aanloop naar een begrafenis of crematie zijn:

- Hoe gaat de groep ermee om?
- Hoe worden ouders geholpen om hun kinderen te begeleiden?
- Verwerkingsopdrachten (afhankelijk van de situatie kan de school ervoor kiezen om het reguliere programma te doorbreken en het onderwijs aan te passen)
- Afscheids- of herdenkingsdienst, indien wenselijk
- Voorbereiding op crematie of begrafenis, indien van toepassing
- Herdenkingsplek inrichten in de school
- Advertentie, kaart en bloemen
- Evt. aanvullende begeleiding na langere tijd

9 Huiselijk geweld en kindermishandeling, afwegingskader in de verbeterde Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor het onderwijs

9.1 Definitie Kindermishandeling en huiselijk geweld

Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. Kenmerken van kindermishandeling kunnen zijn: angst, onmacht, isolement, eenzaamheid en loyaliteit.

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis). De combinatie van kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan. In bijlage 1 zijn de (definities van) verschillende vormen kindermishandeling opgenomen

9.2 Wijzigingen in de meldcode

De wetgeving waarin de meldcode is vastgelegd wijzigt per 2019. Vanaf dat moment is het verplicht om met een afwegingskader te werken. Een afwegingskader beschrijft wanneer en op basis van welke overwegingen, het melden van vermoedens van huiselijk geweld en/of kindermishandeling als noodzakelijk wordt beschouwd. Het afwegingskader formuleert daarnaast wanneer hulpverlening bieden of organiseren (ook) tot de mogelijkheden behoort. Het afwegingskader is opgenomen in stap 4 van de meldcode. In stap 5 van de meldcode wordt vervolgens een beslissing genomen op basis van de afweging die gemaakt is in stap 4. De stappen 1 tot en met 3 van de meldcode wijzigen inhoudelijk niet.

9.3. Afwegingskader: onderdeel van de meldcode

Onderstaand figuur toont de vijf stappen uit de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Ter ondersteuning van de beslissingen in stap 5 is in stappen 4 en 5 een afwegingskader toegevoegd. Er is een basisdocument Afwegingskader beschikbaar voor alle beroepsgroepen. Het onderliggende Afwegingskader is de uitwerking voor het Onderwijs.

In Stap 5 worden twee beslissingen genomen:

het beslissen of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is en, vervolgens het beslissen of het zelf bieden of organiseren van hulp mogelijk is.

Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in de genoemde volgorde worden genomen. De betrokken persoon in het onderwijs (dit kan de aandachtsfunctionaris zijn) vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van vijf afwegingsvragen. Vervolgens besluit deze of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van zowel de school als de betrokkenen (ouders/verzorgers) behoort. Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden. Melden is niet verplicht en kan ook anoniem.

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten

B: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling
Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte. Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (aandachtsfunctionaris en bevoegd gezag) in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

A: NEE -> ga verder naar afweging 3

B: JA of twijfel -> direct (telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Ben ik, of iemand anders in mijn school¹ of een ketenpartner² in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder

B: JA -> ga verder met afweging 4

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn.

Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Speek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren³ van de veiligheid van alle betrokkenen.

¹ Hierbij valt te denken aan functionarissen uit de 2e lijnsondersteuning in de school, altijd onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag (dus geen docenten, wel een ondersteuningscoördinator, een vertrouwenspersoon, een orthopedagoog, een schoolpsycholoog, een intern begeleider, een schoolmaatschappelijk werker,)

² Betrokken functionarissen vanuit de gemeente. Per gemeente verschillend; hierbij valt te denken aan de leerplichtambtenaar of een medewerker van een buurt- of wijkteam dat betrokken is bij de school of een medewerker van de GGD/Jeugdgezondheidszorg.

³ Aanbeveling: spreek een nazorgtraject af. Leg termijnen en verwachtingen vast.

Bijlage 1. De verschillende vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld

Kindermishandeling komt voor in alle lagen van de bevolking en in alle leeftijdscategorieën. Vaak komen verschillende vormen tegelijkertijd voor. Bij iedere vorm van mishandeling is er ook sprake van psychische mishandeling. Het kind niet beschermen tegen de mishandeling door de andere ouder is ook mishandelen.

Zo veel mogelijk vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling worden in deze bijlage nader toegelicht, inclusief vormen van seksueel geweld, genitale verminking en eengerelateerd geweld. Specifieke vormen van geweld vragen specifieke kennis en vaardigheden van beroepskrachten. Ontbreekt deze specifieke deskundigheid, dan is het verstandig dat de aandachtsfunctionaris bij signalen die mogelijk anderszins kunnen duiden op zo'n specifieke vorm van geweld, meteen een beroep doet op Veilig Thuis. Hieronder staat een opsomming van vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld.

Lichamelijke mishandeling

Ouders verwonden het kind of staan toe dat het kind wordt verwond. (Anders dan ten gevolge van een ongeluk.)

Voorbeelden van lichamelijke mishandeling:

- slaan, stompen, schoppen, opzettelijk laten vallen, verbranden, vergiftigen, verstikken
- meisjesbesnijdenis: een ingreep aan de uitwendige geslachtsdelen van een meisje (zie onder een uitgebreide beschrijving)

Lichamelijke verwaarlozing

Het kind onthouden wat het voor zijn lichamelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft. Ouders zijn niet in staat of bereid tot het verschaffen van minimale zorg ten aanzien van de lichamelijke behoeften.

Voorbeelden van lichamelijke verwaarlozing:

- niet zorgen voor voldoende of geschikt eten
- niet zorgen voor schone, aan de weersomstandigheden aangepaste, passende kleding
- niet zorgen voor geschikt onderdak
- niet zorgen voor geschikte medische, tandheelkundige en geestelijke gezondheidszorg
 - ☐ niet zorgen voor voldoende hygiëne
 - ☐ niet zorgen voor voldoende toezicht.

Psychische mishandeling

Het toebrengen van schade aan de emotionele en/of persoonlijkheidsontwikkeling van het kind.

Voorbeelden van psychische mishandeling zijn:

- het bedreigen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren en denigreren
- het kind tot zondebok maken
- het belasten van een kind met een te grote verantwoordelijkheid
- eisen stellen waaraan een kind niet kan voldoen
- het blootstellen van een kind aan extreem, onberekenbaar of ongepast gedrag ☐ het opsluiten of vastbinden van het kind als middel van straf of controle.

Psychische verwaarlozing

Het kind onthouden wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.

Voorbeelden van psychische verwaarlozing zijn:

- niet zorgen voor voldoende aandacht, respect, genegenheid, liefde en contact
- niet zorgen voor voldoende ruimte voor toenemende autonomie
 - ☐ niet zorgen voor regelmatige schoolgang, onthouden van onderwijs
 - ☐ blootstellen aan huiselijk geweld.

Seksueel misbruik

Seksueel contact met een kind hebben of pogen te hebben, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de ouder/verzorger of anderen en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden van seksueel misbruik zijn:

- aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij geen genitaal contact plaatsvindt (bijvoorbeeld ongepast kussen, strelen van borsten)
- aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij genitaal contact plaatsvindt
- penetratie door vingers, voorwerpen of penis ☐ pornografisch materiaal laten zien of opnemen.

Vrouwelijke genitale verminking (VGV)

Vrouwelijke genitale verminking, ook wel meisjesbesnijdenis genoemd, is een ingreep aan de uitwendige geslachtsorganen. De lichtste vorm is een sneetje in de voorhuid van de clitoris. De meest verminkende vorm is de infibulatie of faraonische besnijdenis, waarbij de hele clitoris, de kleine schaamlippen en een

deel van de grote schaamlippen worden verwijderd. Na hechting van wat over is van de grote schaamlippen, blijft alleen een kleine opening over voor menstruatiebloed en urine. Vrouwelijke genitale verminking is een traditioneel gebruik dat vooral voorkomt in een aantal Afrikaanse landen. De traditie is daar soms verweven geraakt met het geloof, zowel islamitisch als christelijk. De ingreep vindt meestal plaats bij jonge meisjes, de exacte leeftijd verschilt per land. Alle vormen van vrouwelijke genitale verminking zijn in Nederland strafbaar. Ook inwoners van Nederland die hun dochter in het buitenland laten besnijden plegen een strafbaar feit en kunnen in Nederland worden vervolgd.

Belangrijk: bij een vermoeden van VGV dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is geestelijk of lichamelijk geweld dat wordt gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een schending van de eer van een man, vrouw of familie. Onder eergerelateerd geweld vallen bijvoorbeeld bedreiging met eermoord, aanzetten tot zelfmoord, mishandeling of verminking, verstoting of bedreiging daarmee en uithuwelijking. Eerwraak is de meest extreme vorm omdat het slachtoffer hierbij wordt vermoord.

Belangrijk: bij een vermoeden van eergerelateerd geweld dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Bijlage 2. Signalenlijst kindermishandeling 4- tot 12-jarigen

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen er signalen zijn. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enzovoort). Hoe meer signalen van deze lijst bij een kind te herkennen zijn, hoe groter de kans dat er sprake kan zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst worden geconstateerd. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen.

Deze lijst is niet uitputtend, er kunnen zich andere signalen voordoen die hier niet vermeld staan. Ook kunnen signalen in deze lijst overlappen met signalen in de lijst van kinderen van 0 tot en met 4 jaar (zie bijlage 3).

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd. In overleg met aandachtsfunctionaris kan er over zorgelijke signalen altijd worden overlegd met Veilig Thuis.

1. Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

Achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

- Schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- Regressief gedrag (terugval in ontwikkeling)
- Niet zindelijk

Relationele problemen

Ten opzichte van de ouders:

- Totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders
- Onverschilligheid ten opzichte van de ouders
- Kind is bang voor ouders
- Kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn

Ten opzichte van andere volwassenen

- Bevriezing bij lichamelijk contact
- Allemansvriend
- Lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact
- Waakzaam, wantrouwend

Ten opzichte van andere kinderen

- Speelt niet met andere kinderen
- Is niet geliefd bij andere kinderen
- Wantrouwend
- Terugtrekken in eigen fantasiewereld

Gedragsproblemen

- Plotselinge gedragsverandering
- Labiel, nerveus gespannen
- Depressief
- Angstig
- Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- Agressief
- Hyperactief
- Destructief
- Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- Vermoeidheid, lusteloosheid
- Niet huilen, niet lachen
- Niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- Schuld- en schaamtegevoelens
- Zelf verwondend gedrag

- Eetproblemen
- Anorexia/boulimia
- Slaapstoornissen
- Bedplassen/broekpoepen

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- Blauwe plekken/striemen
- Krab-, bijt- of brandwonden
- Botbreuken
- Littekens

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- Slechte hygiëne
- Onvoldoende kleding
- Onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- Veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- Herhaalde ziekenhuisopnamen
- Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- Traag herstel door onvoldoende zorg

Overige medische signalen

- Ondervoeding
- Achterblijven in lengtegroei
- Psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)

3. Kenmerken ouders /gezin

Ouder-kind relatiestoornis

- Ouder troost kind niet bij huilen
- Ouder klaagt overmatig over het kind
- Ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- Ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder

- Geweld in eigen verleden
- Apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- Onzeker, nerveus en gespannen
- Onderkoeld brengen van eigen emoties
- Negatief zelfbeeld
- Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- Afspraken niet nakomen
- Kind opeens van kinderopvangorganisatie afhaken
- Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- Psychiatrische problemen
- Verslaafd

Gezinskenmerken

- 'Multi-probleem' gezin
- Ouder die er alleen voorstaat
- Regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- Isolement
- Vaak verhuizen
- Sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- Veel ziekte in het gezin
- Draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- Verwondingen aan genitaliën
- Vaginale infecties en afscheiding
- Jeuk bij vagina en/of anus
- Problemen bij het plassen
- Recidiverende urineweginfecties
- Pijn in de bovenbenen
- Pijn bij lopen en/of zitten
- Seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder

Gedragsproblemen

Afwijkend seksueel gedrag:

- Excessief en/of dwangmatig masturberen
- Angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- Niet leeftijdsadequaat seksueel spel
- Niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- Angst om zich uit te kleden
- Angst om op de rug te liggen
- Negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- Schrikken bij aangeraakt worden
- Houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- Geen plezier in bewegingsspel

5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- Agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader of moeder (sommige kinderen, met name jongens, kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- Opstandigheid
- Angst
- Negatief zelfbeeld
- Passiviteit en teruggetrokkenheid
- Zichzelf beschuldigen
- Verlegenheid

Problemen in sociaal gedrag en competentie:

- Wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- Gebrek aan sociale vaardigheden

6. Signalen die specifiek zijn voor Pediatric Condition Falsification(PCF) en Factitious Disorder by Proxy (FDP)

Factitious Disorder by Proxy PCF (oude term: syndroom Münchhausen by Proxy (MBPS)) is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom (vaak moeder), komt liefdevol en bezorgd over, zoekt zeer regelmatig intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toediening van middelen, het toebrengen van verwondingen of infecties. PCF kan zeer ingrijpende vormen aannemen: ca. 10% van de kinderen die aan PCF wordt blootgesteld overlijdt aan de gevolgen van PCF.

Pediatric Condition Falsification(PCF) is het hoofddeel van de diagnose bij het kind. Factitious Disorder by Proxy (FDP) is het andere deel dat betrekking heeft op het mishandelende gedrag en de intenties van ouders. In principe is dit een bewust proces dat na verloop van tijd overgaat in minder bewuste patronen. Het hoofdmotief is om aandacht en erkenning af te dwingen van artsen en andere professionals. De ouder doet dit voor zichzelf, in de rol van zeer goede ouder.

Hoe is PCF te herkennen:

- Onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld
- Medische gegevens over eerdere behandelingen zijn moeilijk te verkrijgen
- Symptomen verdwijnen wanneer ouder en kind worden gescheiden
- Een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek
- De moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en daar zelfs op aandringt

- Voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen
- De volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie
- Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten
- De moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis
- Het verhaal van moeder bevat kleine tegenstrijdigheden
- Vaak van arts wisselen

Het onderscheid met postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of kinderen die niet goed groeien veroorzaakt door iets anders dan PCF, is dat in deze gevallen de moeders vaak dankbaar zijn als ze ontlast worden van de zorg voor hun kind, terwijl PCF-moeders die zorg niet willen uitbesteden.

7. Signalen van kinderen die geconfronteerd zijn met seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ander kind

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie 4) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind heeft angst voor een bepaald kind
- Het kind is consequent boos op een ander kind
- Het kind komt geschrokken, bang of verward terug nadat het met een ander kind of kinderen alleen is geweest
- Het kind wil consequent niet spelen met een bepaald kind

8. Signalen van kinderen die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen naar andere kinderen

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie 4) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind creëert een soort isolement rond het kind (apart nemen, zich afzonderen van de groep)
- Het kind domineert of vertoont macht over een ander kind
- Veelvuldige seksistische uitingen

9. Kinderpornografie

Onder 'productie van kinderpornografie' wordt verstaan: het vervaardigen van een afbeelding en/of het vastleggen op film, foto of iedere andere soort van informatiedrager, van kinderen beneden de leeftijd van 18 jaar, die seksuele gedragingen moeten ondergaan, plegen en/of dulden.

Kinderen die gebruikt zijn voor het maken van kinderpornografie kunnen signalen afgeven die duiden op seksueel misbruik. Daarnaast kan het kind de volgende signalen laten zien:

- Extreme angst voor het maken van foto's
- Angst voor opnamen met videoapparatuur

Bijlage 3: Observatiepunten

Vragen over 'opvallend gedrag van een leerling'

Naam leerling(e): _____ jongen/meisje

Leeftijd/groep: _____

Observant (naam): _____

Datum:-....-....

1. Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?
2. Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?
3. Het opvallende gedrag bestaat uit (zie ook bijlage 2):
4. Hoe is de verhouding tot de medeleerlingen?
5. Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind, zoals kleding en dergelijke?
6. Hoe is de verhouding tot vrouwelijke/mannelijke leerkrachten?
7. Hoe is het contact tussen de school en de ouders?
8. Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Indien mogelijk ook de bron vermelden.
9. Wat is er bij u bekend over eventuele broertjes en zusjes?
10. Zijn er opvallende veranderingen in de schoolresultaten?

Volgens de Wet op Persoonsregistraties hebben ouders het recht op inzage en correctie in het dossier van hun kind. Daarom dienen gegevens in het dossier zorgvuldig en zo objectief mogelijk te worden beschreven. Persoonlijke werkaantekeningen zijn geen onderdeel van het dossier en niet ter inzage voor ouders. Het is daarom belangrijk zeer zorgvuldig om te gaan met deze werkaantekeningen. Zet deze niet op naam. Zodra het mogelijk is, vernietigt u ze.

Handtekening invuller:

Handtekening directie:

Procedure:

- Alle incidenten met betrekking tot Agressie en Geweld worden geregistreerd (dus ook de minder ernstige) met behulp van het incidentenregistratieformulier.
- Het registratieformulier is opgenomen in het Integraal Beleidsplan van Stichting Samenwerkingsschool
- Ernstige incidenten onmiddellijk melden aan directie en/of bestuur.
- **Directie/bestuur draagt zorg voor eventueel verplichte melding aan Arbeidsinspectie door middel van het betreffende ongevallenmeldingsformulier.**

Algemene meldnormen (leidende principes t.b.v. afwegingskaders)

Het doen van een melding bij Veilig Thuis van mogelijk huiselijk geweld of mogelijke kindermishandeling is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk:

Meldnorm A	In ALLE gevallen van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid.
Meldnorm B	In alle ANDERE gevallen waarin de aandachtsfunctionaris meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
Meldnorm C	Als een aandachtsfunctionaris die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Acute onveiligheid, structurele onveiligheid en disclosure

Acute onveiligheid	
Definitie	Een persoon is in direct fysiek gevaar, diens veiligheid is de komende dagen niet gegarandeerd en hij of zij heeft direct bescherming nodig.
Toelichting	Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling schat een beroepskracht allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak) maar bijvoorbeeld ook om het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige zorg.
Voorbeelden	• Door geweld toegebrachte verwonding die medische behandeling behoeft. • (Ernstig) letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe. • Poging tot verwurging. • Wapengebruik. • Geweld tijdens de zwangerschap. • (Vermoeden van) seksueel misbruik of seksueel geweld of seksuele exploitatie van kinderen jonger dan 18 jaar. • Acute bedreiging om zichzelf of een naaste (waaronder (ex)-partner, kinderen of familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (familiedrama, eerwraak, vrouwelijke genitale verminking). • Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt van -9 maanden tot + 100 jaar, waaronder het onthouden van voedsel. • Als een ouder/verzorger (medische) klachten/aandoeningen bij een kind verzint/aandikt, (medische) onderzoeksgegevens betreffende bij het kind bestaande klachten en afwijkingen vervalst of in het kader van een onderzoek selectief verstrek of (medische) klachten en afwijkingen bij het kind daadwerkelijk veroorzaakt. • Vrijheidbeperkende maatregel voor pleger loopt af zonder dat erafdoende veiligheidsmaatregelen genomen zijn. • Acuut onveilige situatie bestaat of zorg dreigt weg te vallen vanwege suïcidepoging, automutilatie, acuut psychiatrisch beeld, intoxicatie door alcohol of drugs. • Noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling. • een minderjarig kind dat alleen gelaten wordt in huis zonder toezicht en verzorging van een volwassene • Minderjarigen die opgesloten worden in huis en onthouden worden van eten en drinken • Minderjarigen die met een alleenstaande ouder leven, waarbij deze ouder een acute psychose krijgt • etc.

Structurele onveiligheid

Definitie	Er is sprake van herhaling of voortduren van onveilige situaties of van geweld.
Toelichting	Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor voortduren van onveiligheid (plegerschap en slachtofferschap) in de toekomst.
Voorbeelden	• Minderjarigen die opgroeien bij ouders met zodanig ernstige (psychosociale, relationele) problematiek ten gevolge van verstandelijke beperking, middelenverslaving, psychische problematiek dat de fysieke en emotionele veiligheid van het kind bij herhalingen/ of voortdurend wordt bedreigd en de ontwikkelmogelijkheden van deze minderjarigen structureel ingeperkt worden. • Vergelijkbare situaties met kwetsbare ouderen en een mantelzorger. • Ernstige verwaarlozing die voor jonge opgroeiende kinderen blijvende schade kan veroorzaken. • Escalerende vormen van stalking in partnerrelaties. • Minderjarige die geregeld getuige is van huiselijk geweld tussen ouders. • Minderjarigen die een hoog schoolverzuim hebben. • Minderjarigen die geregeld fysiek mishandeld worden. • etc.

Disclosure

Definitie	Slachtoffers die uit zichzelf een beroepskracht om hulp vragen of zich uiten bij (mogelijk) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
Toelichting	Als een slachtoffer, kind of volwassene, uit zichzelf een beroepskracht om hulp vraagt bij huiselijk geweld en/of kindermishandeling of zich hierover uit zonder hulp te vragen, betekent dit veelal dat het (minderjarige) slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Het met onvoldoende voorbereiding met de ouders/verzorgers bespreken van de (door het slachtoffer) geuite zorgen kan leiden tot (verergering van) situaties van acute of structurele onveiligheid. Dit geldt uitdrukkelijk ook voor specifieke vormen van huiselijk geweld zoals (ex)partnerstalking, huwelijksdwang, mensenhandel, eengerelateerd geweld en oudermishandeling. Een professionele norm tot melden betekent in dit geval zorgvuldige afstemming over de vervolgacties tussen de beroepskracht, Veilig Thuis en het slachtoffer. Bij de keuze voor wel/niet melden staat de veiligheid van het slachtoffer altijd voorop.

Bijlage 5: Intentieverklaring

Binnen onze scholen worden agressie en geweld niet geaccepteerd. Agressie en geweld verpesten de schoolsfeer en zijn slecht voor het werk- en leefklimaat.

Een slechte sfeer heeft een negatieve invloed op de werkprestaties van de leraren en de leerresultaten van de leerlingen.

Om agressie en geweld tegen te gaan geven het bestuur, de directie, het voltallige personeel en de MR de volgende intentieverklaring af:

1. Het bestuur, de directie, het personeel en de MR willen een schoolklimaat handhaven waarin iedereen elkaars integriteit respecteert.
2. Hiertoe zullen het bestuur, de directie, het personeel en de MR een actief beleid voeren gericht op het voorkomen en bestrijden van agressie en geweld.
3. Het bestuur en de directie zullen klachten dienaangaande serieus behandelen.
4. Het bestuur, de directie, het personeel en de MR zullen agressie en geweld niet tolereren. Passende gedragsregels en een passend sanctiebeleid zullen hieraan vormgeven.

Ondertekend door:

..... namens het bestuur

..... namens de directie

..... namens de MR

Bijlage 6: Incidentenregistratieformulier

Registratieformulier incidenten

Gegevens ten behoeve van de schriftelijke interne registratie van incidenten.

Naam school:

Naam invuller:

Gegevens betrokkene(n)

(indien van toepassing)

Naam slachtoffer(s):

Adres(sen):

Slachtoffer(s) is/zijn: werknemer/stagiair/ouder/leerling/anders nl.:

(indien van toepassing)

Naam veroorzaker(s):

Adres(sen):

Veroorzaker(s) is/zijn: werknemer/stagiair/ouder/leerling/anders nl.:

Gegevens incident:

Plaats:

Dag en tijd:

Soort incident (doorhalen wat niet van toepassing is)

Incident is fysiek geweld / verbaal geweld / dreigen / grof pesten / discriminatie / seksueel misbruik / seksuele intimidatie / vernielzucht / diefstal / wapenbezit / ongeluk / letsel / weglopen / anders;

Omschrijving incident:

.....
.....
.....
.....
.....

Behandeling (doorhalen wat niet van toepassing is)

Behandeling ziekenhuis / behandeling EHBO/ opname ziekenhuis / ziekteverzuim / leerverzuim / geen / anders, nl.:

.....

Afhandeling

Besproken met (ouders van) veroorzaker? Ja / nee

Bij ja, gespreksverslag toevoegen met namen, datum, gespreksonderwerp, afspraken en handtekening (ouder) veroorzaker.

Besproken met (ouders van) slachtoffer? Ja / nee

Bij ja, gespreksverslag toevoegen met namen, datum, gespreksonderwerp, afspraken en handtekening (ouder) slachtoffer.

Politie ingeschakeld? Ja / nee

Aangifte gedaan? Ja / nee

Gemeld bij verzekering? Ja / nee

Psychische opvang geregeld? Ja / nee

Nazorg nodig? Ja / nee

Melding bij Stichting Samenwerkingsschool? Ja / nee

Kosten (doorhalen wat niet van toepassing is)

Materieel / Fysiek letsel / psychisch letsel / geen / anders, nl.:

Geschatte kosten: €.....

Plaats:

Datum:

Handtekening invuller:

Handtekening directie:

Procedure:

- Alle incidenten met betrekking tot Agressie en Geweld worden geregistreerd (dus ook de minder ernstige) met behulp van het incidentenregistratieformulier.
- Het registratieformulier is opgenomen in het Integraal Beleidsplan van Stichting Samenwerkingsschool
- Ernstige incidenten onmiddellijk melden aan directie en/of bestuur.
- Directie/bestuur draagt zorg voor eventueel verplichte melding aan Arbeidsinspectie door middel van het betreffende ongevallenmeldingsformulier.

Bijlage 7: Verslagformat n.a.v. time-out, schorsing of verwijdering

Verslag inzake time-out, schorsing of verwijdering van leerlingen

Naam leerling

Geboortedatum

Naam leerkracht

Datum incident

Het betreft ongewenst gedrag tijdens: O lesuren

O vrije situatie

O plein

O elders, nl.....

Het betreft ongewenst gedrag ten aanzien van:

O leerkracht

O medeleerlingen

O anders, nl.....

Korte omschrijving van het incident:

.....
.....
.....

Ouders/verzorgers op de hoogte gesteld d.m.v.

O huisbezoek

O telefonisch contact

Datum en tijd:

Gesproken met:

De volgende maatregel is genomen:

O time-out

O schorsing

O in gang zetten van een procedure tot verwijdering

Datum gesprek ouders/verzorgers en de school

(zie verder verslag van het gesprek)

Afspraken tussen ouders/verzorgers en de school:

.....
.....

Bijlage 8: Overeenkomst gebruik geneesmiddelen

Hierbij geeft _____ (naam ouder/verzorger)

ouder/verzorger van _____ (naam kind)

toestemming om zijn/haar kind tijdens het verblijf op, of tijdens een activiteit (o.a. schoolreis, kamp), het hierna vermelde geneesmiddel toe te dienen bij het hierboven genoemde kind. Het geneesmiddel wordt toegediend conform het voorschrift op de verpakking, dan wel conform het verzoek van de ouders (zelfzorgmedicatie).

Naam geneesmiddel _____

Het geneesmiddel wordt verstrekt op voorschrift van:

- Naam en telefoonnummer behandelend arts _____

- Naam en telefoonnummer apotheek _____

- Op aanwijzing van de ouder/verzorger zelf _____

Beschrijving van de ziekte of aandoening waarvoor het geneesmiddel nodig is

Het geneesmiddel dient te worden verstrekt:

Van _____ (begindatum)

Tot _____ (einddatum)

Dosering _____

Tijdstip	8.00	9.00	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00	15.00	16.00
	17.00	18.00	19.00	20.00					

☐ Alleen toedienen in noodgeval.

Bijzondere aanwijzingen (wijze van toedienen, houdbaarheidscontrole en bewaaradvies)

Het geneesmiddel zal worden toegediend door: _____

Communicatie ouders/verzorger(s)

Tel.:

• Overlegafspraken _____

• Handelingsafspraken bij calamiteiten

Voor akkoord

Plaats en datum _____

Naam ouder(s)/verzorger(s): _____

Namens de school: _____

Plaats en datum: _____

Naam directeur: _____

Handtekening directeur: _____

Bijlage 9: Uitvoeren van medische handelingen

Verklaring: Toestemming tot het uitvoeren van voorbehouden medische handelingen (BIG)

Ondergetekende geeft toestemming voor uitvoering van de zogenoemde 'medische voorbehouden handeling' op school bij:

Naam leerling:

Geboortedatum:

Adres:

Postcode en plaats:

Naam ouder(s)/verzorger(s):

Telefoon thuis:

Telefoon werk:

Naam huisarts:

Telefoon:

Naam specialist:

Telefoon:

Naam medisch contactpersoon:

Telefoon:

Beschrijving van de ziekte waarvoor de 'medische handeling' op school bij de leerling nodig is:

.....

.....

Omschrijving van de uit te voeren 'medische handeling':

.....

.....

De 'medische handeling' moet dagelijks worden uitgevoerd op onderstaande tijden:

..... uur / uur / uur /uur

De 'medische handeling' mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder nader omschreven situatie:

.....

.....

Manier waarop de 'medische handeling' moet worden uitgevoerd:

.....

.....

Eventuele extra opmerkingen:

.....

.....
Bekwaamheidsverklaring aanwezig (omcirkelen hetgeen van toepassing is): ja / nee

Instructie medisch handelen

Instructie van de 'medische handeling' + controle op de juiste uitvoering is gegeven op

(datum).....

Door:

Naam:

Functie

Naam instelling:.....

Aan:

Naam:

Functie:

Naam en plaats school:.....

Ondergetekende:

Naam:

Ouder/verzorger:.....

Plaats:

Datum:

Handtekening:

Bijlage 10: Bekwaamheidsverklaring

Uitvoeren van medische handelingen

Verklaring: Bekwaam uitvoeren van medische handelingen (BIG)

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

.....
.....
.....

verklaart dat,

(Naam werknemer):

Functie:

Werkzaam aan/bij:

Na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.

De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

(Naam leerling):

Geboortedatum:

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:

.....
.....

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

.....
.....

Ondergetekende:

Naam:

Functie:

Werkzaam aan/bij:

Plaats:

Datum:

Handtekening:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid

Informatie over ziektebeelden voor basisscholen

Maart 2016

Colofon

Informatie over ziektebeelden voor basisscholen is opgesteld door het Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI) van het RIVM.

Deze uitgave is te downloaden via:

www.lchv.nl

Contact
Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid
Postbus 2200
1000 CE Amsterdam
T 020 555 54 15
E-mail: info@lchv.nl
Web: www.lchv.nl

Het LCHV is een onderdeel van het RIVM.

© Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder
uitdrukkelijke vermelding van de bron.

Inhoud

1 Infectieziekten	61
2 Vaccinaties	63
3 Zieke kinderen op de basisschool	65
4 Wanneer schakelt u de GGD in?	66
Ziektebeelden	67
5 Bof	68
6 Diarree en braken	68
7 Hand-, voet- en mondziekte	70
8 Hepatitis A (geelzucht)	72
9 Hepatitis B	74
10 Hersenvliesontsteking	76
11 Hoofdluis	78
12 Kinkhoest	79
13 Koortslip	80
14 Krentenbaard	81
15 Luchtweginfecties	83

16 Mazelen	85
17 Middenoorontsteking en loopoor.....	87
18 Oogontsteking	87
19 Pseudokroep	89
20 Rodehond	89
21 Roodvonk (scarlatina)	91
22 Steenpuisten	92
23 Schimmelinfectie van de huid (ringworm).....	92
24 Schurft (scabiës)	95
25 Spruw.....	97
26 Spoelwormen	97
27 Vijfde ziekte (erythema infectiosum, parvovirusinfectie).....	98
28 Voetschimmel (zwemmerseczeem)	100
29 Waterpokken.....	100
30 Wratten.....	102
31 Waterwratten.....	102
32 Wormpjes (aarsmaden, oxyuren)	103
33 Zesde ziekte (exanthema subitum)	104
34 Ziekte van Pfeiffer.....	104

1 Infectieziekten

1.1 Wat zijn infectieziekten?

Infectieziekten zijn ziekten die veroorzaakt worden door verschillende soorten bacteriën, virussen, parasieten of schimmels, we noemen deze samen "ziekteverwekkers".

Sommige zijn onschuldig of zelfs nuttig voor de mens, maar de meeste kunnen ziekte veroorzaken. Infectieziekten verspreiden zich op de volgende manieren:

- via de handen;
- via lichaamsvloeistoffen (bloed, speeksel, braaksel, ontlasting, enzovoorts);
- via de lucht (via druppels door hoesten, huidschilfers of stof);
- via voorwerpen (speelgoed);
- via voedsel en water;
- via dieren (huisdieren en insecten).

Of een besmetting leidt tot infectie, heeft te maken met:

- de hoeveelheid ziekteverwekkers waarmee iemand besmet is;
- hoe gemakkelijk de ziekteverwekker mensen ziek maakt;
- iemands lichamelijke conditie; de een wordt ziek, de ander voelt zich niet lekker en een derde heeft nergens last van.

Verspreiding van ziekteverwekkers beperkt u door een goede hygiëne. Kinderen hebben nog een lage weerstand en kunnen erg ziek worden door ziekteverwekkers. Daarom zijn kinderen extra kwetsbaar. Zij hebben een grotere kans op het oplopen van een infectieziekte via andere kinderen en het gebruik van gezamenlijke spullen en toiletten. Een hygiënische omgeving is belangrijk voor de gezondheid van het kind. Hiervoor gelden de basisregels:

- Breng wat vuil is niet in contact met wat schoon is, en andersom.
- Maak schoon wat vuil is of gooi het weg.
- Je kunt niet altijd aan de buitenkant beoordelen of iets vuil of schoon is.
- Alles begint en eindigt met schone handen.

Door aandacht te besteden aan hygiëne verkleint u de risico's op ziektes, denk aan:

- een schone leefomgeving;
- goede persoonlijke hygiëne; □ bewust hygiënisch gedrag.

1.2 Weerstand en immuniteit

Weerstand

Een goede weerstand betekent dat het lichaam zich voldoende kan beschermen tegen ziekteverwekkers. Het lichaam probeert de ziekteverwekkers zo snel mogelijk weg te werken. Soms lukt dat niet of gebeurt het niet snel genoeg en wordt u ziek. Dit is bij kleine kinderen eerder het geval. Kinderen hebben nog een lage weerstand omdat zij deze nog moeten opbouwen.

Immuniteit

Immuniteit wordt opgebouwd door het oplopen van een infectie, het krijgen van borstvoeding en door vaccinatie. Het lichaam heeft hierdoor antistoffen kunnen aanmaken tegen bepaalde ziekteverwekkers. Hierdoor hoeft iemand niet per se ziek te worden als deze nog een keer de infectie oploopt. Tegen sommige ziekteverwekkers kun je geen immuniteit opbouwen. Door opnieuw met deze ziekteverwekker in aanraking te komen kan iemand steeds weer ziek worden.

Belang van hygiëne

Hygiëne is het schoonmaken en desinfecteren van voorwerpen en oppervlakken, maar ook het wassen van de handen of het wassen van het lichaam. Een goede manier van hoesten en niezen toepassen is ook hygiëne. Door goede hygiëne houdt u vuil waarvan de ziekteverwekkers leven en de ziekteverwekkers zelf weg. Zo verlaagt u het risico op het verspreiden van infectieziekten en verbetert de gezondheid.

2 Vaccinaties

Weerstand bouw je op door het doormaken van een ziekte. Je kunt ook weerstand opbouwen door vaccinatie (inenting). Een vaccin bestaat uit verzwakte of gedode ziekteverwekkers. Het lichaam maakt dan antistoffen aan tegen de ziekteverwekker. Deze antistoffen beschermen het lichaam bij een echte infectie. Soms moeten inentingen vaker gegeven worden. Er bestaat niet tegen alle infectieziekten een vaccin.

Rijksvaccinatieprogramma

In Nederland worden alle kinderen gratis gevaccineerd tegen 12 infectieziekten die ernstig kunnen verlopen. Vaccinatie is een hele goede manier om infectieziekten te voorkomen. Dat is belangrijk want deze infectieziekten zijn vaak moeilijk of niet te behandelen. Medicijnen helpen dan alleen bij het verlichten van de ziekteverschijnselen. Het RIVM roept de kinderen op voor de vaccinaties. Kinderen krijgen de vaccinatie op het consultatiebureau, bij de GGD, of via het Centrum voor Jeugd en Gezin. Als een kind een vaccinatie mist, dan kan deze later ingehaald worden.

Het Rijksvaccinatieprogramma en meer informatie kunt u online vinden en downloaden op: <http://www.rijksvaccinatieprogramma.nl/> en op <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/R/Rijksvaccinatieprogramma>

Vaccinaties buiten het Rijksvaccinatieprogramma

Soms is het nodig om extra vaccinaties te halen, bijvoorbeeld voor een vakantie. Dit kan via de GGD, de huisarts of een vaccinatiecentrum. Kinderen met ouders uit landen waar tuberculose veel voorkomt, worden extra gevaccineerd tegen tuberculose met het BCG-vaccin.

Bijverschijnselen

Na vaccinatie kunnen er bijverschijnselen optreden. De meeste bijwerkingen beginnen op de dag van de vaccinatie. Vaak zijn ze binnen 2 dagen weer over.

De meest voorkomende klachten zijn:

- Rode plek, een zwelling of pijn op de plek van de vaccinatie.
- Pijn bij het bewegen van de arm of het been waarin is geprikt.
- Koorts.
- Hangerigheid en huilen.
- Baby's kunnen onrustig slapen of extra veel slapen.
- Kinderen vanaf 4 jaar kunnen flauwvallen door de spanning.

Bij de vaccinatie tegen bof, mazelen en rodehond (BMR) beginnen de bijwerkingen pas 5 tot 12 dagen na de vaccinatie. Dan kunnen de kinderen lichte koorts en vlekjes krijgen.

Bij het BCG vaccin ontstaat er een klein zwerend wondje op de plaats van de prik. Dit is bij het BCG-vaccin een teken dat het vaccin goed werkt.

Vraag de ouder(s)/verzorger(s) om contact op te nemen met de huisarts of organisatie die de vaccinatie gegeven heeft als de bijverschijnselen blijven of verergeren.

Registratie van de vaccinatiestatus van de kinderen door de basisschool

In Nederland is meer dan 95% van de kinderen ingeënt. Toch komt er soms kinkhoest of mazelen voor. Vooral kinderen die (nog) niet gevaccineerd zijn lopen dan risico. Daarom is het belangrijk voor een basisschool om aan de ouders te vragen of hun kind deelneemt aan het Rijksvaccinatieprogramma en welke vaccinaties het kind al heeft gekregen.

Ongevaccineerde kinderen

In Nederland is het niet wettelijk verplicht om de kinderen te vaccineren. Er zijn ouders die – bijvoorbeeld vanwege hun levensbeschouwing – ervoor kiezen om hun kinderen niet te laten vaccineren. Het is over het algemeen niet nodig om ongevaccineerde kinderen te weigeren op de basisschool. In elk volgend hoofdstuk waar een ziektebeeld/infectieziekte behandeld wordt staat wanneer u welke kinderen moet of kunt weigeren.

Een ziek kind

Een ziek kind kan beter thuis blijven als het erg ziek is of de rest van de groep kan aansteken. Een kind met hoge koorts, dat veel overgeeft of met pijn, heeft rust, verzorging en extra aandacht nodig. Een kind met lichte ziekteverschijnselen zoals een snotneus of huiduitslag kan wel meedoen in de groep. Het is belangrijk om te weten of het kind op de groep kan blijven of dat u de ouders of arts moet waarschuwen.

Let op de volgende punten bij de gezondheid van een kind:

- ☐ Speelt en gedraagt het kind zich zoals gewoonlijk?
- ☐ Praat het kind zoals normaal?
- ☐ Reageert het kind op wat u zegt of doet?
- ☐ Voelt het kind warm aan?
- ☐ Huilt het kind vaker of langer dan anders?
- ☐ Heeft het kind regelmatig een natte luier?
- ☐ Ziet de ontlasting van het kind er anders uit dan normaal?
- ☐ Wil het kind steeds liggen of slaapt het meer dan anders?
- ☐ Klaagt het kind over pijn?

Gezondheid van andere kinderen

Bij sommige infectieziekten ☐ die ernstig kunnen zijn ☐ mag het zieke kind niet naar de basisschool komen om zo de groep en de beroepskrachten te beschermen. Het tijdelijk niet toelaten van een kind wordt 'wering' genoemd. Weer de kinderen alleen als anderen nog niet besmet zijn en altijd in overleg met de GGD.

Wanneer waarschuwt u de ouders?

Neem contact op met de ouders als een kind er niet goed uit ziet of zich niet lekker voelt. Niet elke gedragsverandering wordt door een ziekte veroorzaakt. Soms kan de ouder uitleggen waarom het kind zich zo gedraagt, bijvoorbeeld omdat het kind de vorige avond laat is gaan slapen. Als u denkt dat het kind opgehaald moet worden, beslist u met de ouders wat er gedaan kan worden tot zij het kind komen ophalen.

Wanneer schakelt u de huisarts in?

Normaal gesproken nemen de ouders van het kind contact op met de huisarts. Alleen bij dringend gevaar, neemt de basisschool zelf contact op zoals wanneer:

- het kind het plotseling benauwd krijgt;
- het kind bewusteloos raakt of niet meer reageert;
- het kind plotseling hoge koorts krijgt; ☐ het kind plotseling ernstig ziek wordt; ☐ ernstige ongevallen gebeuren.

Maak van te voren duidelijke afspraken over wie er contact opneemt met de arts, wie bij de groep blijft en wie met het zieke kind meegaat. Geen arts bereikbaar?

- bel 112 voor een ambulance;
- beschrijf duidelijk de situatie;
- vermeld het adres en naam van de basisschool; ☐ vraag om advies wat u in de tussentijd moet doen.

Afspraken met de ouders over het ziektebeleid

Informeer de ouders goed over de afspraken en de omgang met zieke kinderen op de basisschool. Bespreek de afspraken en het ziektebeleid bij het plaatsingsgesprek en geef de afspraken op papier mee aan de ouders.

Afspraken over het beleid bij ziekte van het kind:

1. De werkwijze van het afmelden van een ziek kind door de ouders.
2. De redenen voor de basisschool om een ziek kind te laten ophalen.

Beleid bij besmettelijke ziekten

1. Ouders melden besmettelijke ziekten van hun kind bij de leiding.
2. De leiding overlegt zo nodig met de GGD, afdeling infectieziektebestrijding.

De GGD geeft onder ander advies over:

- Het wel of niet weren van een kind.
- Maatregelen om verspreiding te beperken.
- Ouders van andere kinderen informeren over de ziekte, zodat zij kunnen opletten op de verschijnselen.
- Overige kinderen uit voorzorg medicijnen of vaccin geven. Vaak zijn er geen bijzondere maatregelen noodzakelijk.

Kinderen met een chronische ziekte of afweerstoornis

Sommige kinderen hebben een bepaalde afweerstoornis waardoor zij vatbaarder zijn voor ziektes. Wanneer de basisschool hiervan op de hoogte is kunnen zij de ouders informeren wanneer er een infectieziekte heerst.

Risico's voor beroepskrachten

Sommige infectieziekten kunnen ook gevaarlijk zijn voor zwangere. De arbodienst kan hier advies over geven. Maak met de arbodienst afspraken over beroepskrachten die zwanger zijn of willen worden.

4

Wanneer schakelt u de GGD in?

Is er misschien een besmettelijke ziekte op de basisschool, overleg dan met de afdeling infectieziektebestrijding van de GGD. De GGD geeft informatie over wat je kunt of moet doen. Soms neemt de GGD contact op met de ouders en (met toestemming van de ouders) met de behandelende arts. De GGD kan voor een informatiebrief zorgen die de basisschool uitdeelt aan de andere ouders.

Wettelijke verplichte melding van infectieziekten (Artikel 26 van de Wet Publieke Gezondheid)

Wanneer er een ongewoon aantal kinderen en medewerkers met een bepaalde ziekte op de basisschool komen moet dit volgens de Wet publieke gezondheid artikel 26 gemeld worden bij de GGD.

Als er een infectieziekte voorkomt op de basisschool moeten er bepaalde stappen genomen worden. Hoe sneller er wordt gehandeld, hoe kleiner de kans is dat anderen ziek worden. Voor het goed en snel handelen, gelden de volgende normen:

- Meld binnen één werkdag de verplichte infectieziekte bij de lokale GGD.

- Meld ziektes bij: ○ acute maag- en darmaandoeningen; ○ geelzucht; ○
huidaandoeningen; ○ andere ernstige aandoeningen zoals hersenvliesontsteking
of meerdere gevallen van longontsteking in korte tijd.

- Verzamel de volgende gegevens: ○ naam, geslacht,
geboortedatum, adres; ○ de klacht, beloop
en ernst; ○ eventuele besmettingen of oorzaak.

Indien in de volgende hoofdstukken onder het kopje 'Melding bij de GGD' opgenomen staat dat het gemeld moet worden betreft het zowel de zieke kinderen als zieke medewerkers.

Informatie

Voor meer informatie over infectieziekten of uw lokale GGD gaat u naar www.ggd.nl.

Ziektebeelden

5

Bof

Wat is het?

Bof komt door een virus dat de speekselklieren laat opzwellen. In Nederland worden de meeste kinderen gevaccineerd tegen de bof en komt de ziekte dus weinig voor. De bof kan zonder verschijnselen verlopen en het besmette kind kan toch anderen besmetten. De ziekte begint met koorts en gaat samen met algemene ziektesymptomen als spierpijn, hoofdpijn en malaise.

De verschijnselen van bof zijn:

- dikke wang (-en) door ontsteking van de speekselklieren;
- pijn in of achter het oor;
- pijn bij kauwen en slikken;
- deze kenmerkende symptomen zijn binnen 7 dagen weer verdwenen.

Zodra het kind geneest van de bof is hij levenslang beschermd.

Besmetting

Het virus verspreidt zich via kleine vochtdruppeltjes in de lucht, die komen uit de neus, keel en mond van het zieke kind. De ziekte is het meest besmettelijk vanaf één tot twee dagen vóór, tot vijf dagen na het begin van de zwelling.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

De bof moet door de behandelende arts bij de GGD gemeld worden. De basisschool hoeft de bof niet zelf te melden. U kunt met de GGD overleggen over het informeren van de ouders.

Toelaten of weren

De basisschool hoeft kinderen met bof niet te weren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen](#) of [de Onderwerp pagina Bof](#) op de RIVM-site raadplegen.

6

Diarree en braken

Wat is het?

Diarree kan ontstaan door verschillende oorzaken. Verschillende soorten ziekteverwekkers zoals bacteriën, virussen of parasieten kunnen diarree veroorzaken. Meestal gaat diarree binnen een paar dagen vanzelf over. Als het kind lang diarree heeft, kan een arts een laboratoriumonderzoek laten doen om te zoeken naar de oorzaak. Als er bloed of slijm bij de diarree zit kan dit op een ernstige ziekte wijzen.

De verschijnselen van diarree zijn:

- meer dan driemaal per dag waterdunne ontlasting; □ vaak buikkrampen, braken en soms koorts.

Besmetting

In ontlasting en braaksel zitten ziekteverwekkers. Wanneer de handen niet goed worden gewassen na een toiletbezoek of het verschonen van een luier, kunnen de handen besmet raken met ziekteverwekkers die diarree en braken veroorzaken. Via de handen komt de ziekteverwekker op de omgeving en objecten terecht. Iemand raakt besmet als deze vuile handen of besmette objecten in de mond stopt.

Via het braken komen de ziekteverwekkers in de lucht en op spullen terecht. Iemand kan besmet zijn met een besmettelijke bacterie of virus maar geen klachten hebben. Hij kan dan toch anderen besmetten. Virussen en bacteriën kunnen al enkele dagen in de ontlasting zitten voordat iemand ziek wordt.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Laat het kind veel water drinken om uitdroging te voorkomen.
- Pas de hygiëneregels handen wassen, desinfecteren, schoonmaken, verschonen en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe.
- Maak bij het voorkomen van diarree de toiletten vaker schoon, denk hierbij ook aan de deurknop, kraan, trekker en vloer.
- Laat de zieke een eigen toilet gebruiken. Kan dat niet? Maak dan het toilet direct schoon als de zieke naar het toilet is geweest.
- Informeer de ouders als u bloed vindt in de ontlasting.

Melding bij de GGD

Diarree is een meldingsplichtige ziekte op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er meerdere personen op de groep diarree hebben.

Toelaten of weren?

Kinderen met diarree voelen zich vaak te ziek om naar de basisschool te komen. Voelt het kind zich weer goed, dan kan het gewoon naar de basisschool.

Heeft een kind bloed bij de diarree, informeer dan de ouders zodat zij met het kind naar de huisarts kunnen gaan.

Soms worden kinderen met diarree wel geweerd op advies van de GGD.

Opmerking

- Diarree hoeft niet altijd te komen door een ziekte. Ook voedselallergie of bepaalde darmafwijkingen kunnen diarree veroorzaken.
- Kinderen die nog borstvoeding krijgen hebben vaak ook dunne ontlasting, dit is geen diarree.

7

Hand-, voet- en mondziekte

Wat is het?

Hand-, voet- en mondziekte wordt veroorzaakt door verschillende soorten virussen. Vooral kinderen krijgen deze ziekte. Een kind kan vaker dezelfde ziekte krijgen maar dan van een ander type virus.

De verschijnselen van hand-, voet- en mondziekte zijn:

- pijnlijke kleine (1 tot 5 millimeter) blaasjes in de mond die vrij gemakkelijk stuk gaan en daarna op de handpalmen en voetzolen; in aantal sterk variërend van 5 tot meer dan 100. Het zijn eerst kleine rode vlekjes die uitgroeien tot kleine blaasjes; □ misselijkheid; □ soms koorts.

In zeldzame gevallen kan het virus ernstige verschijnselen geven bij pasgeborenen, waardoor een kind hoge koorts kan krijgen en/of suf wordt. Men moet dan direct de huisarts waarschuwen. De tijd tussen het besmet raken en ziek worden (incubatietijd) is meestal 3 tot 6 dagen.

Meestal verdwijnen alle blaasjes na één week zonder dat er littekens ontstaan.

Besmetting

Het virus kan via de handen in de mond terecht komen door:

- Het vocht uit de blaasjes.
- Druppeltjes die door hoesten en niezen in de lucht komen.
- Ontlasting, de toiletbril, spoelknop, kraan, deurkruk en lichtknop van het toilet.
- Objecten waar een ziek kind mee heeft gespeeld of gewerkt.

Iemand is al besmettelijk voor hij zelf klachten heeft. Als de ziekte over is, blijft iemand nog een tijd besmettelijk. De tijd tussen het besmet raken en ziek worden is meestal 3 tot 6 dagen.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken, verschonen en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe.
- Raak het vocht van de blaasjes niet aan.
- Maak speelgoed dat kinderen in de mond stoppen elke dag schoon met gewoon schoonmaakmiddel.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid wanneer er twee personen of meer, binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met hand-, voet- en mondziekte niet te weren.

Hand-, voet- en mondziekte is immers al besmettelijk voordat er klachten zijn. Ook kun je besmet raken zonder ziek te worden. Thuishouden van kinderen met blaasjes op handen en voeten en of de mond helpt dan niet meer om verspreiding van de ziekte te voorkomen.

Opmerkingen

Deze ziekte wordt vaak verward met 'mond- en klauwzeer' bij koeien. Mond- en klauwzeer komt alleen bij dieren voor en is niet besmettelijk voor mensen. Hand-, voet- en mondziekte komt alleen bij mensen voor en is niet besmettelijk voor dieren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen Hand-, voet- en mondziekte*](#) op de RIVM-site raadplegen.

8

Hepatitis A (geelzucht)

Wat is het?

Hepatitis A (besmettelijke geelzucht) komt door een virus dat voor leverontsteking zorgt. Hepatitis A komt veel voor in landen waar de hygiëne slecht is, zoals in derde wereldlanden. Maar ook in Nederland komt de ziekte nog soms voor. De ziekte kan voorkomen worden door vaccinatie. Soms hebben mensen met hepatitis A weinig of geen klachten, vooral bij kinderen is dit het geval, maar kunnen nog wel anderen besmetten. Er zijn geen medicijnen tegen geelzucht, de ziekte gaat vanzelf over. Als iemand wel klachten heeft gaan deze meestal na een paar weken wel over. Het kan ook langer duren, tot wel 3 maanden.

De klachten bij geelzucht zijn:

- misselijk;
- erg moe;
- weinig zin in eten;
- koorts;
- geel worden van het oogwit en de huid; □ donkere urine en lichtgekleurde ontlasting; □ buikpijn.

Besmetting

Het virus zit in de ontlasting van het zieke kind. Als er ontlasting restjes op de handen komen, dan kan het virus verder verspreid worden. Een kind is besmettelijk vanaf een week vóór tot een week ná het begin van de klachten. Zelfs wanneer er geen klachten zijn, kan iemand met het hepatitis A-virus toch anderen besmetten.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Was uw handen met water en zeep na het verschonen van een kind.
- Pas de hygiëneregels handen wassen, desinfecteren, schoonmaken, verschonen en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe, extra aandacht hiervoor is noodzakelijk om besmetting en verspreiding te voorkomen.
- Maak bij een uitbraak de toiletten vaker schoon, denk hierbij ook aan de deurknop, kraan, trekker en vloer.
- Maak de omgeving extra goed schoon en desinfecteer.
- Maak het speelgoed elke dag schoon en desinfecteer.

Melding bij de GGD

Hepatitis A (Geelzucht) is een meldingsplichtige ziekte op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid.

De behandelende arts moet hepatitis A melden bij de GGD.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met hepatitis A die zich goed voelen niet te weren. Meestal zijn er dan al meer kinderen besmet. Hepatitis A is al besmettelijk voordat iemand zelf klachten heeft. Ook kun je besmet raken zonder ziek te worden. Thuisblijven helpt dan niet om te voorkomen dat anderen ziek worden. Behalve als een kind Hepatitis A oploopt tijdens een vakantie en nog niet op de basisschool is geweest, dan heeft het nog geen anderen kunnen besmetten. Deze kinderen mogen wel geweerd worden tot 1 week nadat ze geel zijn gaan zien.

Opmerkingen

De GGD kan kinderen en beroepskrachten vaccineren tegen hepatitis A als zij gebruik maken van hetzelfde toilet als het kind met hepatitis A.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen hepatitis A](#) of de [Onderwerp pagina hepatitis A](#) op de RIVM-site raadplegen.

Wat is het?

Hepatitis B komt door het hepatitis B virus, dat voor leverontsteking zorgt. De meeste kinderen in Nederland worden nu gevaccineerd tegen deze ziekte. De ziekte kan enkele weken tot zes maanden duren en gaat meestal vanzelf over. Sommige mensen blijven het virus levenslang houden. Zij kunnen zolang ze het virus bij zich dragen steeds weer andere mensen besmetten. Deze mensen heten hepatitis B dragers. Als iemand geen drager is maar wel is genezen van het virus, dan wordt hij nooit meer ziek en is levenslang immuun. Hepatitis B kan zowel *met* als *zonder* ziekteverschijnselen verlopen.

De verschijnselen van hepatitis B zijn:

- moeheid;
- buikpijn;
- misselijkheid;
- soms koorts en gewrichtsklachten;
- soms geelverkleuring van oogwit en huid (geelzucht) en daarbij een donkere urine en het ontkleurt de ontlasting; lijkt op stopverf.

Besmetting

Het hepatitis B-virus wordt via bloed of zichtbaar met bloed verontreinigde lichaamsvloeistoffen overgebracht. Het virus dringt binnen via de beschadigde huid en intacte slijmvliezen, inclusief spatten in oogslimvlies. Dit betreft dus ook bijten of gebeten worden (tot bloeden toe) door geïnfecteerde personen) Baby's kunnen tijdens de geboorte besmet raken door hun moeder. Daarnaast is hepatitis B ook seksueel overdraagbaar.

Hepatitis B krijgt u *niet* door: hoesten, niezen, huidcontact (indien geen open onbedekte wondjes) zoenen, zweet, tranen, braaksel, urine, ontlasting, gemeenschappelijk gebruik van glazen, borden, potloden of toilet. Neem bij twijfel contact op met de GGD.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Pas de hygiëneregels handen wassen, desinfecteren, schoonmaken, verschoenen en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe, extra aandacht hiervoor is noodzakelijk om besmetting en verspreiding te voorkomen.
- Vermijd contact met bloed.
- Dek wondjes aan de handen af met een waterafstotende pleister.
- Gebruik bij ongelukjes met bloed wegwerphandschoenen.
- Gebruik niet dezelfde nagelschaartjes, vijltjes en tandenborstels (hierop kunnen bloedresten zitten).

Melding bij de GGD

Hepatitis B is een meldingsplichtige ziekte op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met hepatitis B niet te weren.

Opmerkingen

Alle kinderen in Nederland die meedoen aan het Rijksvaccinatie programma worden sinds augustus 2011 gevaccineerd tegen hepatitis B.

Overleg met de GGD wat er gedaan moet worden als een kind een drager is. Overleg bij bloed-bloedcontact altijd met de GGD.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen Hepatitis B](#) op de RIVM-site raadplegen.

10 Hersenvliesontsteking

Wat is het?

Bij een hersenvliesontsteking zijn de vliezen om de hersenen (en het ruggenmerg) ontstoken. Verschillende virussen en bacteriën kunnen hersenvliesontsteking veroorzaken.

De meest voorkomende verschijnselen van een hersenvliesontsteking zijn:

- hoge koorts;
- koude rillingen;
- verwardheid;
- hoofdpijn;
- nekstijfheid: dit is een pijnlijke en stijve nek bij het vooroverbuigen van het hoofd.
Kenmerkend hierbij is dat de kin niet op de borst kan worden gebracht;
- braken;
- misselijkheid.
 - Bij meningokokken: soms komen er hele kleine vlekjes in de huid. Deze zijn rood of paars en kunt u niet wegdrukken.

Zuigelingen en kinderen krijgen vaak ook de volgende klachten:

- lage temperatuur of koorts;
- sufheid;
- slecht drinken;
- prikkelbaarheid;
- luierpijn: huilen bij het verschonen;
- ongewoon huilen
- soms treden schokjes van het lichaam op en/of draaien de ogen weg.

Een ernstige vorm van hersenvliesontsteking wordt veroorzaakt door de meningokokbacterie. Deze bacterie kan binnen een paar uur levensgevaarlijk zijn. Het snel herkennen en behandelen van een hersenvliesontsteking is daarom erg belangrijk.

Besmetting

De bacteriën en virussen verspreiden via het hoesten, niezen, praten of door direct contact. Veel mensen dragen de bacterie zelf in hun neus zonder dat zij dit weten.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

Bel onmiddellijk de huisarts of de eerste hulp als een kind klachten heeft zoals luierpijn, onwillekeurige schokjes, nekstijfheid, sufheid of bewusteloosheid hoge koorts én rood paarse vlekjes in de huid die zichtbaar blijven als er met een doorzichtig glas op gedrukt wordt. Wacht niet tot de ouders komen!

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels handen wassen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Was de handen van de kinderen na het hoesten en niezen in de handen.
- Hoest en nies in een papieren zakdoek en gooi deze meteen weg.

Melding bij de GGD

Overleg met de GGD over het informeren van de overige ouders. De behandelend arts moet sommige vormen van hersenvliesontsteking ook melden bij de GGD.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met hersenvliesontsteking niet te weren.

Opmerking

- Heeft iemand meningokokkenziekte? Dan is het soms nodig om medicijnen te geven aan gezinsleden. De medicijnen helpen dan om de ziekte te voorkomen bij anderen. De GGD bekijkt samen met de arts of dat nodig is.
- Baby's worden via het Rijksvaccinatieprogramma gevaccineerd tegen meningokokkentype C.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen Meningokokken*](#) op de RIVM-site raadplegen.

11 Hoofdluis

Wat is het?

Volwassen hoofdluizen zijn kleine, beestjes van ongeveer drie millimeter groot en zijn te zien bij controle. Luizen leven van het bloed dat zij opzuigen op de hoofdhuid en zitten het liefst achter de oren, in de nek of onder een pony; behaarde en warme plekjes. Hij is grijsblauw of, nadat hij bloed opgezogen heeft, roodbruin van kleur. De neten (eitjes van de luizen), zijn 1 millimeter groot en grijswit van kleur. Ze lijken op roos. Het verschil is dat roos los zit terwijl neten juist aan het begin van de haren kleven. Neten komen binnen tien dagen uit en na een week kunnen de jonge luizen weer nieuwe eitjes leggen. Kinderen met luizen klagen vaak van jeuk op de hoofdhuid. Niet ieder kind met luizen heeft last.

Besmetting

Hoofdluis kun je krijgen van contact met iemand die hoofdluis heeft: de luizen lopen van het ene hoofd naar het andere. Ze verplaatsen zich niet via kleding.

Behandeling

Er zijn drie manieren om hoofdluis te behandelen:

1. kammen;
2. kammen in combinatie met gebruik van een antihoofdluismiddel;
3. warme lucht.

Kammen

Hoofdluis kunt u behandelen door 14 dagen lang elke dag te kammen.

Het kammen gaat als volgt:

- Maak het haar goed nat, bescherm de ogen met een washandje.
- Breng ruim crèmespoeling in het haar en spoel dit NIET uit.
- Kam de knopen en klitten uit het haar met een gewone kam.
- Houd het hoofd voorover boven een wasbak of een stuk wit papier en kam het haar van achteren naar voren met een fijntandige kam tegen de schedelhuid aan; start bij het ene oor en schuif na elke kambeweging, plukje voor plukje, op richting het andere oor.
- Veeg tussendoor de fijntandige kam regelmatig af aan een witte papieren servet of zakdoek en kijk of er luizen op het papier zichtbaar zijn. Spoel gevonden luizen door de wc of wasbak.
- Spoel de crèmespoeling uit het haar.
- Na gebruik de kam goed reinigen met water en zeep en de luizen en neten verwijderen.
- Vastgeplakte neten kan men eventueel losweken door een doekje met azijn op het haar te deppen.

Kammen in combinatie met een antihoofdluismiddel

- U kunt ook dagelijks kammen combineren met een antihoofdluismiddel. Herhaal de behandeling met antihoofdluismiddel volgens instructie van de fabrikant na 7-9 dagen. Kinderen jonger dan 6 maanden mogen alleen onder medisch toezicht worden behandeld met antihoofdluismiddelen.

Antihooftluismiddelen zijn verkrijgbaar in de vorm van een lotion of shampoo.

Middelen met dimeticon hebben de voorkeur, tegen malathion en permetrine is de hoofdluis steeds vaker ongevoelig.

- Bij zwangerschap en het geven van borstvoeding kunt u de kambehandeling met crèmespoeling volgen. Het gebruik van antihoofdluismiddelen op basis van malathion en permetrine wordt afgeraden aan zwangeren en vrouwen die borstvoeding geven. Wij adviseren u antihoofdluismiddelen op basis van dimeticon alleen te gebruiken in overleg met een arts. Voor baby's onder de 6 maanden

adviseren wij de uitkambehandeling. Antihoofdluismiddelen mogen bij zwangeren en baby's onder de 6 maanden alleen onder medisch toezicht worden gebruikt.

- De GGD kan adviseren over de werkzaamheid van de diverse middelen. Antihoofdluismiddel wordt niet gebruikt om besmetting te voorkomen.

Warme lucht

Hoofdluis kan ook worden behandeld met warme lucht. Een speciaal apparaat, de AirAllé doodt de luizen en eitjes door ze uit te drogen (dus niet door verwarming). Deze apparaten zijn ook geschikt voor haarsoorten die moeilijk te kammen zijn. In Nederland is de AirAllé alleen verkrijgbaar voor professionals en te gebruiken bij kinderen boven de 4 jaar.

Melding bij de GGD

Hoofdluis hoeft niet gemeld te worden. Als er problemen zijn met de hoofdluisbestrijding kan de GGD om advies worden gevraagd.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met hoofdluis niet te weren.

Opmerkingen

Informeer naar het eigen beleid van de basisschool, vaak is deze aanwezig. Beroepskrachten kunnen de kinderen regelmatig controleren op luizen en neten. Als kinderen luizen hebben worden de ouders geïnformeerd om ze te behandelen, andere ouders worden gewaarschuwd om extra op te letten. Neem contact op met de GGD voor praktische ondersteuning; zij hebben vaak standaardbrieven die u kunt gebruiken om ouders te informeren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen over hoofdluis](#) op de RIVM-site raadplegen.

12 Kinkhoest

Wat is het?

Kinkhoest ontstaat door een bacterie. In Nederland worden kinderen ingeënt tegen kinkhoest. Toch komt het regelmatig voor bij kinderen en volwassenen. Kinkhoest kan beginnen met koorts, verkoudheid en hoesten. Na ongeveer 2 weken verergert het hoesten vooral 's nachts. Dat kan een opvallend blaffende hoest zijn.

Tijdens de hoestbui kan iemand erg benauwd worden en gaan braken.

Bij volwassenen lijkt kinkhoest vaak op een zware verkoudheid. Bij jonge baby's zijn de klachten soms anders zoals; slecht eten, moeite met ademen, blauw aanlopen. De tijd tussen besmet raken en ziek worden is meestal 7 tot 10 dagen. Baby's kunnen erg ziek worden van kinkhoest.

Besmetting

De kinkhoestbacterie zit in de keel van iemand die besmet is. Door hoesten en niezen komen kleine druppeltjes met de bacterie in de lucht. Mensen kunnen deze druppeltjes inademen en besmet raken.

Kinkhoest is vooral besmettelijk aan het begin van de ziekte. Iemand weet dan vaak nog niet dat hij kinkhoest heeft. Iemand is besmettelijk tot 4 weken na het begin van de erge hoestbuien.

Als iemand antibiotica krijgt is het na een week na start van de therapie niet meer besmettelijk.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: hoesten en niezen, handen wassen, desinfecteren, schoonmaken en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe.
- Overleg met de GGD wanneer een kind of medewerker kinkhoest heeft, of verdacht wordt van kinkhoest.
- Houd kinderen met kinkhoest weg bij zwangere vrouwen en jonge baby's.

Melding bij de GGD

De behandelend arts moet kinkhoest melden bij de GGD.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met kinkhoest niet te weren. Op het moment dat het kind al ziek is, is de meest besmettelijke periode meestal al voorbij.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen over Kinkhoest*](#) op de RIVM-site raadplegen.

13 Koortslip

Wat is het?

Een koortslip komt door een virus. Eenmaal besmet, blijft dit virus levenslang in het lichaam. De meeste mensen in Nederland dragen dit virus bij zich. Een koortslip ontstaat wanneer iemand een lage weerstand heeft, koorts heeft of te lang in de zon heeft gezeten. Baby's jonger dan een maand kunnen ernstig ziek worden als zij besmet raken met het virus.

Iemand met koortslip heeft last van:

- blaasjes met vocht in of rond de mond en/of op de lippen of in het gezicht;
- de blaasjes voelen branderig, pijnlijk en/of jeukend aan;
- na een paar dagen worden de blaasjes wondjes; ze barsten open, drogen in en/of er komt een korstje op.

Besmetting

Het vocht in de blaasjes is zeer besmettelijk. Het virus verspreidt zich door het aanraken van de blaasjes met de handen of door het zoenen. Het virus kan via de handen en/of seksueel contact ook aan de geslachtsdelen komen en daar blaasjes veroorzaken. Iemand is met name besmettelijk vanaf het moment dat de blaasjes ontstaan en openbarsten. De besmettelijkheid blijft bestaan totdat de blaasjes helemaal ingedroogd zijn of dat er een korstje op zit.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Was de handen van de kinderen of die van u na het aanraken van de huid of blaasjes.
- Het kind gebruikt zijn eigen bestek, borden en bekken.
- Laat de ouders de wondjes en blaasjes afdekken.
- Raak de koortslip niet aan.

- Zoen geen baby's.
- Pas de hygiëneregels: hoesten en niezen, handen wassen, desinfecteren, schoonmaken en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

Een koortslip hoeft niet gemeld te worden. Indien er meerdere kinderen en volwassenen een koortslip tegelijk hebben op de basisschool kun je voor informatie en advies contact leggen met de GGD.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met koortslip niet te weren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen Koortslip](#) op de RIVM-site raadplegen.

14 Krentenbaard

Wat is het?

Krentenbaard is een ontsteking van de huid. Mensen krijgen deze ontsteking door een bacterie. Krentenbaard is besmettelijk. De ontsteking is vervelend maar niet gevaarlijk. Krentenbaard komt vooral voor bij jonge kinderen. De kans op krentenbaard is groter wanneer de huid al kapot is door bijvoorbeeld een muggenbult, eczeem, waterpokken en schaafwondjes.

Klachten bij krentenbaard:

- Er komen rode vlekken of bultjes in het gezicht, vooral bij de neus en de mond.
- De plekken kunnen ook op andere delen van het lichaam zitten.
- De ontsteking begint soms op een plaats waar al een wondje zit.
- De bultjes worden blaasjes met vocht erin.
- Als de blaasjes open gaan, worden het natte plekjes met gele korstjes.
- De plekken met blaasjes en korstjes kunnen snel groter worden.
- De plekken kunnen pijn doen en jeuken.

De tijd tussen besmet raken en het krijgen van bultjes en blaasjes is 4 tot 14 dagen.

Besmetting

De bacterie wordt veelal overgedragen door contact met het vocht uit de blaasjes van iemand met krentenbaard. Krabben aan krentenbaardplekken kan leiden tot besmetting via handen of bijvoorbeeld speelgoed. Daarnaast kan de bacterie overgedragen worden via hoesten of niezen. Veel mensen dragen de bacterie in de neus of keel bij zich zonder zelf ziek te zijn.

Krentenbaard is niet meer besmettelijk:

- als de blaasjes droog zijn en/of
- twee dagen na het begin van een behandeling met antibioticumzalf of -tabletten. Deze behandeling wordt door een arts voorgeschreven.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Was uw handen en die van de kinderen na het aanraken van de blaasjes.
- Laat het kind niet aan de plekken krabben, laat de ouders de nagels kort houden.
- Gebruik een aparte handdoek voor het kind met een krentenbaard.
- Adviseer de ouders om naar de huisarts te gaan voor behandeling.

- Plak geen pleisters op de blaasjes. Pas de hygiëneregels: hoesten en niezen, handen wassen, desinfecteren, schoonmaken en voedselvoorbereiding van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publiek gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

De GGD heeft informatiebrieven om eventueel naar andere ouders te verspreiden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een krentenbaard niet te weren. De GGD kan adviseren om kinderen te weren wanneer de wondjes erg groot zijn en er meerdere kinderen ziek zijn.

Omdat tegen krentenbaard geen immuniteit ontstaat, kunnen mensen de aandoening meerdere keren krijgen.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen over Krentenbaard](#) op de RIVM-site raadplegen.

Wat is het

Veel virussen kunnen de luchtwegen infecteren. Dit kan een griepvirus zijn of een van de honderd andere verkoudheidsvirussen. De klachten duren meestal niet langer dan een week.

De verschijnselen van luchtweginfecties zijn:

- niezen;
- hoesten;
- snotterige neus;
- hoofdpijn;

Bij griep krijgt iemand ook:

- rillingen;
- keelpijn;
- koorts;
- spierpijn; □ vermoeidheid.

Sommige kinderen kunnen naast de verkoudheid ook oor-, oog-, of een diepe longontsteking oplopen. Een longontsteking kan ook door een bacterie veroorzaakt worden.

Iemand met griep of verkoudheid hoeft gewoonlijk niet naar de huisarts. Het gaat meestal vanzelf over ook al kan het hoesten, niezen en snotteren een paar weken duren.

Besmetting

De virussen en bacteriën verspreiden zich door de lucht via vochtdruppeltjes afkomstig uit de mond, keel en neus van iemand die ziek is. Dus door:

- hoesten
- niezen
- praten

U kunt deze druppeltjes inademen en zo besmet raken. Het virus kan ook op de handen, oppervlakken en voorwerpen komen. Op die manier kunt u ook besmet raken. Niet iedereen wordt ziek nadat zij besmet zijn geraakt.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

Verkoudheid hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een luchtweginfectie niet te weren.

Opmerkingen

Het is normaal dat een kind tien keer per jaar verkouden wordt. Als een kind steeds verkouden is, snurkt, uit de mond ruikt, slecht hoort of hangerig blijft, is het beter om de

huisarts te bezoeken. Er kan dan een ander probleem zijn zoals een vergrote neusamandel of een allergie.

Een kind kan niet “kou vatten” of een luchtweginfectie oplopen door zonder jas buiten te lopen, of door de regen.

Neem bij verkouden baby’s contact op met de (huis-)arts als de baby suf is.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen over griep en verkoudheid*](#) op de RIVM-site raadplegen.

16 Mazelen

Wat is het?

Mazelen is een zeer besmettelijke infectieziekte. Een vlekjesziekte veroorzaakt door het mazelenvirus. De meeste kinderen in Nederland worden gevaccineerd tegen de mazelen en dus komt de ziekte weinig voor. De ziekte duurt ongeveer twee weken en gaat meestal vanzelf over.

De verschijnselen van mazelen zijn:

- koorts;
- neusverkoudheid;
- harde droge hoest;
- rode ontstoken ogen, waardoor iemand niet goed meer tegen licht kan;
- witte vlekjes in de mond;
- na 3 tot 7 dagen rode vlekjes op de huid, beginnend achter de oren en zich uitbreidend over de rest van het lichaam. Voelen als schuurpapier.

Sommige mensen kunnen erger ziek worden van mazelen. Vooral baby's, volwassenen, zwangere vrouwen en mensen met minder afweer. Ze krijgen bijvoorbeeld een longontsteking.

Besmetting

Het virus verspreidt zich door de lucht via vochtdruppeltjes afkomstig uit de mond, keel en neus. Door hoesten, niezen en praten, komen kleine druppeltjes met het virus in de lucht. Door het inademen van deze druppeltjes raak je besmet. Mazelen zijn besmettelijk vanaf vier dagen vóór het beginnen van de vlekjes tot 4 dagen na het verschijnen van de vlekjes.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Leer de kinderen goed te hoesten en niezen.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

De behandelend arts moet mazelen ook melden bij de GGD.

De GGD kan de ouders van niet-gevaccineerde kinderen informatie geven over de mazelen en een vaccin aanbieden.

Toelaten of weren?

Overleg met de GGD als er bij een kind of medewerker mazelen is vastgesteld. De basisschool hoeft kinderen met mazelen niet altijd te weren. Wanneer er veel niet-gevaccineerde kinderen op de groep zijn kan dit wel gebeuren.

Houd er rekening mee dat kinderen pas op de leeftijd van 14 maanden hun eerste BMR-vaccinatie tegen mazelen krijgen.

Opmerkingen

Mazelen kunnen gemakkelijk verward worden met andere 'vlekjesziekten'. Daarom is het belangrijk dat de GGD controleert of het echt om mazelen gaat. Leg daarom altijd contact met de GGD. In overleg met de GGD kan de basisschool andere ouders informeren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen over Mazelen*](#) op de RIVM-site raadplegen.

17 Middenoorontsteking en loopoor

Wat is het?

Een middenoorontsteking is een plotselinge infectie van het middenoor. Dit kan komen door verschillende soorten bacteriën of virussen.

De verschijnselen van een middenoorontsteking zijn:

- flinke oorpijn;
- koorts; □ hangerigheid.

Als het trommelveelies in het oor kapot gaat door de ontsteking, loopt het pus er uit en heeft het kind een "loopoor". De pijn en koorts worden minder.

Kenmerken van het pus: lichtgeel, vrij dun en het stinkt vaak. Een loopoor kan twee weken duren.

Andere (ernstige) gevolgen bij een middenoorontsteking kunnen zijn:

- een *chronische* middenoorontsteking met gehoorverlies; □ infectie van het bot achter het oor; □ hersenvliesontsteking.

Besmetting

Een middenoorontsteking komt meestal door een flinke verkoudheid. Het pus uit een loopoor is besmettelijk en zorgt wel voor een verkoudheid maar niet direct tot een loopoor.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Maak een loopoor schoon met een wattenbolletje, was daarna goed uw handen.
- Gebruik indien van toepassing een aparte handdoek voor het zieke kind, voor bijvoorbeeld het verschonen.

Melding bij de GGD

Middenoorontsteking en loopoor hoeven niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een middenoorontsteking en loopoor niet te weren.

18 Oogontsteking

Wat is het?

Een oogontsteking kan komen door een verkoudheidsvirus of een bacterie. Een oogontsteking komt vaak samen met een verkoudheid. Meestal gaan de klachten na een paar dagen vanzelf over. Indien niet het geval kan een bezoek aan de huisarts nodig zijn en kan hij beoordelen of een behandeling met medicatie nodig is.

De verschijnselen van een oogontsteking zijn:

- rode ogen;
- opgezette oogleden;
- gele of groene pus uit het oog.

Besmetting

Het virus of bacterie verspreidt zich door het hoesten, niezen, of het uitwrijven van het oogpus in de handen. Als een kind de ziekteverwekker inademt of het op zijn handen krijgt en vervolgens in zijn mond, dan raakt hij ook besmet en kan ziek worden.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Was en verschoon de lakens van een ziek kind dagelijks.
- Laat het kind niet in zijn ogen wrijven.
- Maak het oog schoon met afgekoeld gekookt water.
- Gebruik voor ieder oog een apart gaasje. □ Veeg altijd in de richting van de neus.

Druppel instructie

- Leg het kind op zijn rug en vraag het de ogen dicht te knijpen.
- Druppel de vloeistof in de binnenhoek van het oog.
- Vraag het kind om de ogen weer te openen. De ogen mogen daarna weer zachtjes gesloten worden. Maar niet te hard dichtknijpen want dan gaat de druppelvloeistof het oog weer uit.
- Druk na het druppelen nog even (zo lang als mogelijk, liefst 3 minuten) de traanbuis dicht. Een ouder kind kan dit zelf doen.
- Voor een baby trekt u het onderooglid voorzichtig omlaag en druppelt u daar de vloeistof in.

Melding bij de GGD

Oogontsteking hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een oogontsteking niet te weren.

Opmerkingen

Let op allergie of prikkelende stoffen in de ogen kunnen dezelfde verschijnselen geven ook rode pijnlijke ogen veroorzaken

Aanvullende informatie

Voor meer informatie over oog druppelen bij een kind, zie [Oogdruppelen.nl](https://www.oogdruppelen.nl).

Laat een flesje of tube het oog of de pus niet raken. Gebeurt dit wel maak het flesje of tube dan schoon met een tissue. Was uw handen na het schoonmaken van oogjes en het druppelen.

19 Pseudokroep

Wat is het?

Pseudokroep wordt veroorzaakt door een virus. Door een vernauwing van de luchtpijp kan het kind niet goed kan ademen en wordt dus benauwd, kan blauw worden van zuurstoftekort en hierdoor ook suf worden of zelfs bewusteloos raken.

De klachten bij pseudokroep zijn:

- verkoudheid;
- blaffende hoest;
- hese stem;
- soms koorts;
- toenemende benauwdheid (meestal 's avonds) met piepende inademing.

Besmetting

Besmetting vindt plaats via niezen en hoesten; de virusdeeltjes verspreiden zich via kleine, in de lucht zwevende vochtdruppeltjes. Wanneer iemand anders dit inademt wordt hij ziek.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Waarschuw bij een benauwdheidsaanval de ouders en een arts.
- Probeer het kind te kalmeren.
- Stomen helpt soms om de benauwdheid te verminderen.

Melding bij de GGD

Pseudokroep hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met pseudokroep niet te weren.

Opmerkingen

Pseudokroepaanvallen beginnen meestal 's avonds of 's nachts. De kans dat het op de basisschool gebeurd is erg klein.

20 Rodehond

Wat is het?

Rodehond is een ziekte die ontstaat door het rubellavirus. De meeste kinderen in Nederland worden gevaccineerd tegen rodehond en daarom komt de ziekte weinig voor. Rodehond is gevaarlijk voor zwangere vrouwen in de eerste helft van de zwangerschap, als zij nooit is gevaccineerd is of de ziekte heeft gehad. Er is dan een risico op een miskraam of op aangeboren afwijkingen bij de baby. Het risico wordt kleiner als de zwangerschap al langer duurt.

De verschijnselen van rodehond zijn:

- lichte verkoudheid;
- koorts;
- een rode uitslag die begint in het gezicht en zich snel uitbreidt over de rest van het lichaam. De vlekken lopen zo in elkaar over, dat het lijkt alsof het kind een egaal rode kleur heeft;

- opgezette, pijnlijke klieren in de nek.

De meeste kinderen zijn nauwelijks ziek en hebben meestal geen koorts.

Besmetting

Door het uitademen, praten, niezen of hoesten komt het virus in de lucht en kan een ander besmet worden. Ook via besmette handen en urine kan het virus worden overgebracht. Mensen die geïnfecteerd zijn kunnen anderen besmetten vanaf 10 dagen voordat er rode vlekjes op de huid te zien zijn tot 7 dagen na het ontstaan van deze vlekjes. De besmettelijkheid is het grootst vlak voor het begin van de huiduitslag. Iedereen die niet ingeënt is en geen rodehond heeft doorgemaakt kan ziek worden.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Extra aandacht voor het handen wassen na hoesten en niezen en toiletbezoek, omdat het virus ook in urine kan voorkomen.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

De behandelend arts moet rodehond ook melden bij de GGD.

De GGD heeft informatiebrieven om eventueel naar andere ouders te verspreiden. De basisschool neemt ook contact op met de GGD als er een zwangere vrouw op de groep staat, voor advies en vervolgstappen.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met rodehond niet te weren. De basisschool moet wel ouders en beroepskrachten informeren over rodehond in de groep. Zij kunnen dan alert zijn op verschijnselen bij hun kind of gewaarschuwd zijn bij een zwangerschap. Vraag de GGD om ondersteuning bij het maken van deze informatiebrief.

Opmerkingen

Rodehond kan gemakkelijk verward worden met andere 'vlekjesziekten'. Daarom is het belangrijk dat de GGD controleert of het echt om rodehond gaat.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen over Rodehond](#) op de RIVM-site raadplegen.

21 Roodvonk (scarlatina)

Wat is het?

Roodvonk komt door een bacterie, het is een besmettelijke ziekte.

De klachten:

- Het begint met hoge koorts, overgeven, hoofd- en keelpijn.
- Daarna komen er meestal felrode vlekjes op het lichaam. Er zijn geen vlekjes bij de neus of mond.
- De huid met de vlekjes zien eruit als rood kippenvel en voelt aan als schuurpapier.
- Ook op de tong verschijnen felrode puntjes, dit heet ook wel frambozentong.
- Na een paar dagen begint de huid te vervellen, vooral aan de vingers en tenen.

De klachten duren 7 tot 10 dagen.

Besmetting

De bacterie verspreidt zich door de lucht via vochtdruppeltjes afkomstig uit de mond, keel en neus. Mensen kunnen deze druppeltjes inademen en besmet raken. De ziekte is ook besmettelijk via de handen en kleding.

Iemand met roodvonk is besmettelijk als de eerste klachten beginnen, al vóór er vlekjes zijn. Dit duurt totdat het vervellen van de huid over is.

Roodvonk gaat vanzelf over. Soms wordt het behandeld met medicijnen. Bij behandeling met antibiotica is de besmettelijkheid na 48 uur voorbij.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Besteed extra aandacht aan het regelmatig handen wassen bij de kinderen.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met roodvonk niet te weren. In speciale gevallen kan de GGD in overleg met de huisartsen adviseren om zieke kinderen alleen na behandeling met antibiotica toe te laten.

Opmerkingen

Roodvonk kan verward worden met andere 'vlekjesziekten'. Daarom zal de GGD voordat er verdere maatregelen worden geadviseerd eerst controleren of het echt om roodvonk gaat. Overleg met de GGD over het informeren van andere ouders.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen over Roodvonk](#) op de RIVM-site raadplegen.

22 Steenpuisten

Wat is het?

Een steenpuist is een huidinfectie door bacteriën op de huid. Er ontstaat een pijnlijke, rode en warme bult rond een haarwortel. Binnen een paar dagen wordt de bult groter en krijgt een gelige punt. Als de puist opengaat, kan er heel veel pus uit komen. Daarna geneest het.

Besmetting

Veel mensen dragen de bacterie bij zich in de neus, zonder er last van te hebben. De bacterie verspreidt zich via aanraking met de druppeltjes uit de neus van een drager. De bacterie bevindt zich in de lucht in het centrum en in stof.

Ook kan er besmetting optreden door direct of indirect contact met pus uit een steenpuist of huidschilders.

Bronnen hiervoor zijn:

- beddengoed;
- kleding;
- speelgoed

Als de weerstand vermindert, kunnen de bacteriën een steenpuist veroorzaken.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Was uw handen en die van de kinderen met water en zeep na het aanraken van pus uit een steenpuist.
- Houd de wond goed schoon.
- Dek de steenpuist goed af.
- Verschoon regelmatig de gaasjes van een open steenpuist.
- Gebruik altijd handschoenen bij de wondverzorging.
- Druk de steenpuist nooit uit.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

Huidaandoeningen zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een steenpuist niet te weren. De steenpuist moet wel worden behandeld en afgedekt met een pleister.

23 Schimmelinfectie van de huid (ringworm)

Wat is het?

Ringworm is een schimmelinfectie van de huid en/of behaarde hoofdhuid. Het gaat dus niet om een worm. Deze schimmelinfectie komt regelmatig voor, vooral bij jonge kinderen. Ringworm heeft zijn naam gekregen doordat de plekjes een vorm van een ring hebben. Ook huisdieren, zoals honden en katten, kunnen ringworm krijgen.

De klachten van een ringworm zijn:

- een schilferende ronde plek ter grootte van ongeveer 1 cm;
- bij een lichte huid zijn de plekken roze met een donkerrode ring aan de buitenkant/
- bij een donkere huid zijn de plekken lichtbruin met een donkerbruine ring aan de buitenkant;
- de plekken worden langzaam groter tot 2 cm doorsnede;
- soms jeuk op de plek, zwelling en eventueel vocht;
- kale plekken als de schimmel op de hoofdhuid zit, de haren breken vlakbij de huid af

De schimmel kan doorgroeien als er geen medicijnen worden gebruikt. Zonder behandeling kunnen de plekken op het hoofd blijvend kaal worden.

Besmetting

De schimmels verspreiden zich van mens naar mens of van dier naar mens. Dit gebeurt via direct contact met de besmette personen of dieren. De huidschilfers op kleding of op de grond zijn ook besmettelijk. Zodra er medicijnen worden gebruikt wordt de besmetting minder.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Waarschuw de ouders voor een schimmelinfectie op hun kind en vraag om een behandeling van de huisarts.
- Laat de kinderen niet dezelfde kleren, hoedjes of petten dragen.
- Desinfecteer de kammen en borstels van de besmette kinderen.
- Let op besmetting bij andere kinderen.
- Houd kinderen weg van dieren die veel krabben of schimmelplekken hebben.
- Was uw handen en die van de kinderen goed na het aanraken van de schimmel.
- Maak de vloer, bedden, speelgoed en meubels goed schoon. Hanteer hierbij de instructies in de richtlijn

Melding bij de GGD

Huidaandoeningen zijn meldingsplichtig, op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid (), wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Overleg met de GGD ook over het informeren van de andere ouders, zodat die alert kunnen zijn op verschijnselen van de schimmelinfectie bij hun kind.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met een schimmelinfectie niet te weren als de behandeling gestart is.

Opmerkingen

Omdat schimmelinfecties ook via dieren kunnen komen, is het belangrijk om goed op de huid van de huisdieren te letten. Als een dier ringworm heeft, breng deze dan naar de dierenarts voor een behandeling.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen over Ringworm*](#) op de RIVM-site raadplegen.

24 Schurft (scabiës)

Wat is het?

Schurft komt door de schurftmijt die voor huidziekte zorgt. Er bestaan verschillende vormen van scabiës. Hier wordt alleen de gewone (klassieke) scabiës behandeld. De mijt graaft kleine gangetjes in de huid en legt daarin eitjes. De mijt legt het liefst eitjes tussen de vingers, aan de binnenkant van de polsen, binnenzijde van de ellebogen, voetrand, enkel en wreef.

De klachten bij schurft zijn:

- blaasjes en rode bultjes op de huid tussen bijvoorbeeld vingers, polsen en voeten;
- ongeveer twee tot zes weken na besmetting treedt jeuk op, vooral 's avonds en 's nachts en als het warm is;
- de plaats van de jeuk hoeft niet overeen te komen met de plaats waar de mijt zich bevindt; soms zijn de gangetjes die de mijt in de huid heeft gegraven als rode streepjes zichtbaar;
- alleen bij kleine kinderen tot 4 jaar kunnen de verschijnselen ook optreden op de hoofdhuid;
- ook na behandeling kan de jeuk nog drie tot vier weken aanhouden.

Schurft moet altijd behandeld worden. Er ontstaat geen immuniteit.

Besmetting

De mijt wordt overgebracht door langer durend direct lichamelijk contact (bijvoorbeeld langer dan 15 minuten hand-in-hand wandelen), regelmatig intensief contact (bijvoorbeeld verzorgende handelingen) of via besmet beddengoed, besmette kleding en knuffels.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Let op jeukklachten bij de andere kinderen in de groep.
- Geef elk kind eigen en schoon beddengoed. Na de eerste en laatste behandeling tegen schurft moet extra aandacht zijn voor eventueel het beddengoed dat het kind gebruikt heeft. Dit moet dan echt verschoond worden. Het beddengoed moet op minstens 50°C gewassen worden.
- Was de verkleedspullen en knuffels op minstens 50°C.
- Stop verkleedspullen en knuffels die niet gewassen kunnen worden, minstens 72 uur in een afgesloten plastic zak zodat de mijten dood gaan. De GGD beschikt over een uitgebreide beschrijving van de werkwijze bij de behandeling van schurft en was- en luchtvoorschriften ter preventie van meerdere ziektegevallen.

Melding bij de GGD

Schurft is een meldingsplichtige ziekte op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer drie personen of meer mogelijke of bewezen schurft hebben.

De GGD kan mensen die risico hebben gelopen waarschuwen, voorlichten en zorgen dat zij ook worden behandeld.

Toelaten of weren?

Een kind met schurft hoeft niet geweerd te worden. Wel moet een kind dat schurft heeft behandeld worden. Alle gezinscontacten (ouders, broers, zussen en eventuele andere

inwonende familieleden) moeten worden mee behandeld, ook als zij geen klachten hebben. Zij moeten gelijktijdig op hetzelfde moment behandeld worden 12 uur na de start van de behandeling is schurft niet meer besmettelijk.

Opmerking

Overleg met de GGD of andere ouders en medewerkers geïnformeerd moeten worden, zodat zij alert kunnen zijn op verschijnselen van schurft.

25 Spruw

Wat is het?

Spruw is een schimmelinfectie in de mond. De schimmel die spruw veroorzaakt komt heel veel voor, maar krijgt meestal niet de kans om uit te groeien. Als de weerstand laag is groeit de schimmel en veroorzaakt klachten zoals witte vlekjes in de mond die niet weg te poetsen zijn.

Besmetting

Spruw wordt meestal overgedragen van moeder op kind. Het kind kan al tijdens de bevalling besmet worden als de moeder een vaginale schimmelinfectie heeft. Ook kan het besmet worden via tepelcontact bij de borstvoeding. Er ontstaat dan een 'pingpongeffect' omdat daarna het kind bij de voeding de borst van de moeder weer besmet.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Spoel de mond van het kind schoon met afgekoeld gekookt water na het voeden.
- Adviseer de ouders naar de huisarts te gaan voor behandeling van de infectie
- Adviseer de ouders naar de huisarts te gaan als het kind niet wil drinken door de spruw.
- Reinig en desinfecteer het speelgoed van de kinderen dagelijks conform de instructie in deze richtlijn.

Gebruik voor elk kind een eigen fles en speen en kook deze dagelijks uit.

Melding bij de GGD

Spruw hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met spruw niet te weren.

26 Spoelwormen

Wat is het?

Honden- en kattenspoelwormen (toxocara) zijn kleine wormpjes. De eitjes rijpen snel en blijven lang besmettelijk. Als een mens besmet wordt met eitjes van honden- en kattenspoelwormen kunnen deze in de darm uitgroeien tot embryo's. De embryo kan geen volwassen worm worden in de mens. Maar ze kunnen gaan wel via de bloedbaan door het lichaam heen en veroorzaken allerlei ontstekingen in de organen.

De klachten bij een spoelworminfectie zijn:

- temperatuursverhoging;
- algemene malaise, buikpijn en prikkelhoest;
- in zeldzame gevallen, afhankelijk van het aangedane orgaan, allerlei bijzondere afwijkingen.

Besmetting

De besmetting gaat van grond tot mond: bij spelen in een besmette zandbak of op een besmette speelplek en door eten van besmette en onvoldoende gereinigde groenten en fruit.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Houd honden en katten weg van de speelplaats en de zandbakken.
- Sluit zandbakken af met een net dat niet op het zand mag liggen.

- Voorkom besmetting van kinderen door ze niet te laten spelen op terreinen waar honden en katten toegang hebben.
- Probeer het in de mond stoppen van zand tijdens het spelen te voorkomen.
- Pas de hygiëneregels m.b.t. handen wassen, met name na het buitenspelen, en voedselbereiding goed toe.

Melding bij de GGD

Infectie met spoelwormen hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

Door de rijpingscyclus in de grond is een kind met spoelwormen niet zelf besmettelijk. Wering is dus niet nodig.

27 Vijfde ziekte (erythema infectiosum, parvovirusinfectie)

Wat is het?

De Vijfde ziekte komt door een virus. De ziekte komt vooral voor bij kinderen. Voor kinderen is het een onschuldige ziekte ze zijn er meestal niet erg ziek door.

De verschijnselen van de Vijfde ziekte voor kinderen zijn:

- kleine rode vlekjes in het gezicht;
- wangen kunnen vuurrood worden;
- soms koorts;
- daarna verspreiden de vlekjes zich over het lichaam
- soms jeuken de vlekjes;

Na ongeveer een week verdwijnen de vlekjes.

De vlekjes kunnen nog een paar weken lang terugkomen, bijvoorbeeld tijdens stress, door inspanning, kou of warmte. Ze verdwijnen dan ook weer snel.

Volwassenen met de vijfde ziekte hebben vaak last van stijve handen en voeten, er kan pijn in de gewrichten optreden. Dit duurt meestal 1 tot 2 weken. Volwassenen krijgen soms vlekjes.

Mensen die geen vijfde ziekte hebben gehad kunnen besmet raken en ziek worden. Veel volwassenen hebben de ziekte als kind al gehad. Als iemand Vijfde ziekte heeft gehad, krijgt hij dit niet opnieuw.

Krijgt een zwangere vrouw in de eerste helft van de zwangerschap Vijfde ziekte? Dan is er een klein risico op een miskraam. Bij de meeste vrouwen verloopt de zwangerschap normaal en zijn er voor de baby geen gevolgen. Zwangere beroepskrachten die nooit Vijfde ziekte hebben gehad moeten met de Arbodienst overleggen over de werkzaamheden.

Besmetting

Het virus verspreidt zich door de lucht via vochtdruppeltjes afkomstig uit de mond, keel en neus van het zieke kind. Kinderen zijn besmettelijk in de week voordat zij ziek worden. Zodra de uitslag verschijnt, zijn ze niet besmettelijk meer.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten

- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Leg contact met de GGD om te overleggen of ouders van andere kinderen en beroepskrachten geïnformeerd moeten worden.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met de vijfde ziekte niet te weren.

Opmerkingen

Vijfde ziekte kan gemakkelijk verward worden met andere 'vlekjesziekten'. Daarom is het belangrijk dat de GGD controleert of het echt om Vijfde ziekte gaat.

Ongeveer 60% van de volwassenen heeft de ziekte ooit gehad en is daardoor tegen de Vijfde ziekte beschermd.

Een bloedonderzoek kan vertellen of iemand immuun is tegen de ziekte of niet.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen over de Vijfde ziekte](#) op de RIVM-site raadplegen.

28 Voetschimmel (zwemmerseczeem)

Wat is het?

Een voetschimmelinfectie wordt veroorzaakt door bepaalde schimmelsoorten. Deze schimmel zit het liefst tussen de tenen, vingers, nagels, oksels, en soms ook in de huidplooien. De schimmel leeft en groeit van het vocht op het lichaam.

De verschijnselen bij een voetschimmel zijn:

- roodheid en schilfering van de huid;
- later wordt de huid week, gezwollen, wit en nat; hier kunnen pijnlijke kloofjes ontstaan; er is jeuk op de plek van de schimmel.

Besmetting

In elke vochtige en warme omgeving waar u op blote voeten loopt, is de kans groot om voetschimmel te krijgen. De besmetting komt door het contact met de schimmel dat in de vloeren en spleten zit van zwembaden of gymzalen.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Droog altijd de voeten goed af, laat de kinderen dit zelf doen of door een beroepskracht.
- Laat de kinderen op de groep pantoffeltjes of schoenen dragen.
- Draag slippers in douches en in de buurt van zwembaden. Pas de hygiëneregels schoonmaken van deze richtlijn goed toe, met name de vloeren.

Melding bij de GGD

Voetschimmel bij kinderen hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met voetschimmel niet te weren.

Opmerking

Voetschimmel is te behandelen met medicijnen, verkrijgbaar bij apotheek en drogist.

29 Waterpokken

Wat is het?

Waterpokken ontstaan door een virus. De meeste mensen krijgen als kind waterpokken. Het is meestal een onschuldige kinderziekte. Waterpokken beginnen meestal met koorts en niet lekker voelen.

Andere klachten zijn:

- Na 1 of 2 dagen ontstaan op de huid kleine rode bultjes.
- De bultjes worden blaasjes die erg kunnen jeuken.
- De blaasjes worden korstjes.
- De blaasjes kunnen op het hele lichaam zitten.
- Ze zitten vooral op het lijf, het gezicht en tussen de haren.
- Soms zitten de blaasjes ook in de mond. Dit kan erg pijnlijk zijn.

De klachten duren ongeveer tien dagen.

Het kind blijft levenslang immuun. Het virus blijft wel in het lichaam aanwezig en kan op latere leeftijd gordelroos veroorzaken.

Besmetting

Het virus zit in de keel en neus van iemand die besmet is. Door hoesten, niezen en praten, komen kleine druppeltjes met het virus in de lucht. Mensen kunnen deze druppeltjes inademen en besmet raken. Het virus zit ook in het vocht van de blaasjes, door het aanraken van het vocht kunt u ook besmet raken.

Waterpokken zijn heel besmettelijk: al 2 dagen vóóordat de rode bultjes te zien zijn op de huid, totdat de meeste blaasjes een korstje hebben. De tijd tussen besmet raken en ziek worden is ongeveer 10 dagen tot 3 weken.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Laat het kind zichzelf niet krabben.
- Houd de nagels van het kind kort.
- Laat kinderen met waterpokken niet zwemmen tot de blaasjes goed ingedroogd zijn. Het warme zwembad kan de jeuk erger maken. Ook kunnen de wondjes van de waterpokken na zwemmen gaan ontsteken.

Melding bij de GGD

Waterpokken is een meldingsplichtige ziekte op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken waterpokken hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met waterpokken niet te weren. De ouders kunnen wel gewaarschuwd worden dat er waterpokken heerst op de groep, overleg hierover met de GGD.

Opmerkingen

De meeste mensen in Nederland hebben ooit waterpokken gehad. Wanneer dit niet het geval is bij een zwangere vrouw, dan kan zij ernstige complicaties oplopen bij besmetting met het virus. De baby in de buik kan eveneens ernstige afwijkingen ontwikkelen, met verhoogd risico op een miskraam.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [Veel gestelde vragen Waterpokken](#) op de RIVM-site raadplegen.

30 **Wratten**

Wat zijn het?

Wratten komen door verschillende soorten virussen. Gewone wratten voelen hard aan, zijn vleeskleurige of zijn bruine bobbeltjes met een ruw oppervlak. Meestal komen ze voor op de handrug en vingers en zijn niet pijnlijk. Er kunnen ook wratten op de voetzolen ontstaan, deze worden door het staan en lopen plat gedrukt. De wratten gaan meestal na een paar maanden of jaren weg. Als ze erg hinderlijk zijn, kan de huisarts ze eventueel verwijderen.

Besmetting

Het virus is besmettelijk door direct contact. Een besmette vloer of oppervlak kan ook voor besmetting zorgen. Na besmetting duurt het weken tot maanden voor er wratten ontstaan. Niet iedereen is even gevoelig voor het ontwikkelen van wratten. Het is niet bekend hoe het komt dat de één wel wratten krijgt en een ander niet.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Laat het kind niet aan de wratten krabben.
- Laat andere kinderen de wratten van anderen niet aanraken.
- Laat kinderen niet nagelbijten of duimzuigen.
- Droog de voeten goed af als zij nat zijn geweest.
- Laat de kindjes goed doorluchtende schoenen of pantoffels dragen.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, desinfecteren, schoonmaken van deze richtlijn goed toe.

Melding bij de GGD

Wratten bij kinderen hoeven niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met wratten niet te weren.

31 **Waterwratten**

Wat zijn het?

Waterwratten, ook wel 'bolhoedwratten' genoemd, komen door een virus. Het zijn kleine glanzende parelmoerachtige bultjes. In het midden zit een grote porie. Waterwratten ontstaan eerst op de romp, de oksels, dan naar de bovenarmen, elleboog, bovenbenen en de knieholtes. Waterwratten verdwijnen meestal vanzelf binnen zes tot achttien maanden. Daarna is het kind immuun voor waterwratten.

Besmetting

De waterwratten zijn gevuld met vocht waar het virus in zit. Wanneer de waterwratten vanzelf of door het krabben opengaan, komt het besmettelijke vocht eruit. Besmetting komt door het directe contact met de waterwratten of via voorwerpen als handdoeken. Na de besmetting duurt het enkele weken tot maanden voor er waterwratten ontstaan.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Was uw handen en die van de kinderen goed na het aanraken van de wratten.
- Laat het kind niet aan de wratjes krabben.
- Open wratjes behandelen met jodium en afdekken.
- Extra aandacht voor persoonsgebonden gebruik van een washandje en handdoek.

- Reinig en desinfecteer het speelgoed en oppervlakten zoals bedranden. Doe dit aan de hand van de informatie in deze richtlijn.

Melding bij de GGD

Waterwratten hoeven niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met waterwratten niet te weren.

Opmerking

Behandeling door de huisarts is meestal niet nodig.

32 Wormpjes (aarsmaden, oxyuren)

Wat zijn het?

Aarsmaden zijn kleine wormpjes die in de darmen leven. Ze komen met de ontlasting naar buiten en zijn dan met het blote oog te zien. De wormpjes zijn ongeveer één cm lang en wit van kleur. 's Avonds en 's nachts kruipt het vrouwtjesworm naar buiten en legt eitjes rond de anus.

De verschijnselen van wormpjes zijn:

- jeuk rond de anus;
- soms vage buikklachten;
- oververmoeidheid en prikkelbaarheid als gevolg van slecht slapen door de jeuk.

Besmetting

Als een besmet kind aan de anus krabt of de handen niet wast na een toilet bezoek, blijven de eitjes plakken aan de vingers en nagels. Wanneer de vuile handen de deurklinken, speelgoed of andere objecten aanraken blijven de eitjes hangen. Iemand anders raakt dit aan, stopt daarna zijn vingers in zijn mond en slikt de eitjes in. De eitjes worden wormpjes in de darmen. Veel kinderen besmetten zichzelf of het gezin regelmatig. De wormpjes kunnen met medicijnen behandeld worden.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Pas de hygiëneregels: handen wassen, desinfecteren, schoonmaken, verschoneren en voedselbereiding van deze richtlijn goed toe.
- Maak bij het voorkomen van wormpjes de toiletten vaker schoon, denk hierbij ook aan de deurknop, kraan, trekker en vloer.
- Houd de nagels goed kort, schoon en altijd boenen tussen de nagels.
- Waarschuw de ouders als de kindjes wormen hebben.

Melding bij de GGD

Kinderen met wormpjes hoeven niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met wormpjes niet te weren.

Opmerkingen

Bij een anti-wormkuur wordt meestal het hele gezin mee behandeld. Bij behandeling zijn de klachten binnen enkele dagen over.

Bij deze wormpjes hebben zandbakken geen rol bij de overdracht van het ene kind naar het andere kind. Niet goed onderhouden zandbakken kunnen besmet zijn met eitjes van honden- en kattenspoelwormen.

33 Zesde ziekte (exanthema subitum)

Wat is het?

De zesde ziekte komt door een virus. Het is een onschuldige ziekte die uit zichzelf geneest. De zesde ziekte komt vooral voor bij kinderen onder de drie jaar.

De verschijnselen van de zesde ziekte zijn:

- een paar dagen hoge koorts (boven de 39°C);
- eventuele een koortsstuip door de snel oplopende koorts;
- de koorts zakt vrij abrupt;
- mogelijk ontstaan er niet jeukende, iets verheven rode vlekjes op de huid van het gezicht en de romp en deze breiden zich verder uit naar de armen en de nek.

Besmetting

Als een besmet kind niest of hoest, verspreiden de virusdeeltjes zich via kleine, in de lucht zwevende vochtdruppeltjes. Speeksel zorgt voor overdracht, denk hierbij aan bestek, bekers, speelgoed dat in de mond is geweest. Als een kind dit de virusdeeltjes inademt of product in de mond stopt wordt hij ziek. De ziekte is besmettelijk vanaf het moment dat de koorts opkomt, hoe lang het besmettelijk blijft is onbekend. Iemand die ziek is geweest door de zesde ziekte blijft levenslang drager van het virus.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Ventileer de ruimte goed door ramen en deuren op een kier te zetten.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten en niezen, desinfecteren, schoonmaken, van deze richtlijn goed toe.
- Laat de kinderen niet gebruik maken van andermans bestek en servies.
- Speelgoed dat in de mond is geweest direct schoonmaken.

Melding bij de GGD

Vlekjesziekten zijn meldingsplichtig op basis van artikel 26 Wet publieke gezondheid, wanneer er twee personen of meer binnen twee weken dezelfde uitslag hebben.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met de zesde ziekte niet te weren.

Opmerkingen

De zesde ziekte kan gemakkelijk verward worden met andere 'vlekjesziekten'. Daarom zal de GGD bij een melding van zesde ziekte altijd controleren of het echt om de zesde ziekte gaat.

34 Ziekte van Pfeiffer

Wat is het?

De ziekte van Pfeiffer komt door een virus. Kleine kinderen hebben de ziekte meestal zonder klachten. Op de middelbare schoolleeftijd en als volwassene kan de ziekte van Pfeiffer langdurige moeheid veroorzaken.

De verschijnselen van de ziekte van Pfeiffer zijn bij jonge kinderen:

- rode huiduitslag;
- koorts;
- longontsteking.

Ziekteverschijnselen bij tieners en jongvolwassenen:

- koorts;
- keelpijn
- keelontsteking;
- pijnlijke klierzwellen in hals, liezen en oksels; □ soms geelzucht; □ moeheid.

Besmetting

Het virus zit in speeksel. Kinderen besmetten elkaar door te knuffelen, zoenen of het drinken uit dezelfde bekken en eten met het zelfde bestek. Let op, ook de kinderen zonder klachten kunnen anderen besmetten.

Wat kunt u als beroepskracht doen?

- Maak alle oppervlakten schoon waar het speeksel van het kind op komt: speelgoed, bedranden, servies.
- Pas de hygiëneregels: handen wassen, hoesten, niezen en schoonmaken van deze richtlijn goed toe.
- Geef ieder kind zijn eigen bestek en bekken en leer alleen hier gebruik van te maken □ Knuffelen is normaal en kan niet vermeden worden.

Melding bij de GGD

De ziekte van Pfeiffer hoeft niet gemeld te worden.

Toelaten of weren?

De basisschool hoeft kinderen met Pfeiffer niet te weren.

Aanvullende informatie

Voor aanvullende informatie kunt u de [*Veel gestelde vragen Ziekte van Pfeiffer*](#) op de RIVM-site raadplegen.